Emanuel Vajtauer

Češi

V NOVÉ EVROPĚ

Dr. Emanuel Vajtauer – Češi v Nové Evropě

Vydavatel: Knihtiskárna Orbis, Praha 1943

PŘEVZATO Z PŮVODNÍ DOBOVÉ PUBLIKACE KNIHTISKÁRNY ORBIS

Překlady podstupují průběžnou revizí, není tedy zaručena absolutní správnost překladu - i v rovině pravopisné a formátové.

Obsah

Předmluva **5**

Vzpoura Evropy **9**

Za jednotnou Evropu 9

Dějinné právo na vedení 17

Nová sociální základna 27

Rasová pospolitost Evropy 38

Vzpoura Evropy a kategorický imperativ strojové kultury 48

Jak a kde kolonizovat 57

Odnárodnit? 69

Rodí se Evropan 79

Malé národy v Nové Evropě **85**

Úvodem 85

Nová země – Tierra Nueva! 86

Anglie contra Evropa 94

Jak Anglie zradila malé státy 103

Soumrak svatého šílenství 109

Kdy budou Němci podle našeho přání 118

K novému vlastenectví 128

Svoboda nebo ochrana? 137

Skutečná vláda lidu 145

Mythus o tragických českých dějinách 156

Čech a Sověty **166**

Poslání Evropy **176**

Předmluva

Vůdce Adolf Hitler mluví o novém uspořádání na celé příští tisíciletí. Při rychlém tempu, jakým se mění poměry v době strojů a motorů, toto tvrzení snad na první pohled zarazí. Vžili jsme se do představ, že možno mluvit právem jen o změnách na desítiletí, sotva už na staletí a mluvit o tisíciletí zdá se být nemyslitelné. A přece právě my máme nejvíce předpokladů pochopit, že tu jde skutečně o tisíciletí.

Není jistě náhodou, že z hlubin tisíciletí se vynořilo v našem národním, životě s hrůznou téměř naléhavostí jméno svátého Václava. Uvědomujeme si pojednou, že se ocitáme na téže křižovatce tisíciletí, na které stanuli naši předkové v době patrona naší země. Tenkráte se také jednalo o myšlenky a uspořádání, které daly základ novému vývoji Evropy na celé tisíciletí. Evropě přinášeno nové evangelium a nové uspořádání politické. Kristovo slovo zvěstovalo nový pohled na život. Práce a láska byly napsány na jeho korouhvi. A spolu s tímto novým evangeliem přicházelo nové společenství národů evropských. Nazývalo se Svatá říše římská národa německého. Nové společenství bylo neseno Němci, ale nebylo určeno výhradně pro Němce. Všichni národové měli do něho otevřený vstup a mohli v něm najít nezbytnou ochranu. A křesťanství a nové říšské společenství zůstaly opravdu formujícím vlivem po dobu celého tisíciletí.

Vše záleželo tehdy na tom, zda naši předkové pochopí nové evangelium a nové společenství, jako dnes znovu závisí existence našeho národa na tom, zda pochopíme, že nacionální socialismus je novým evangeliem práce a poměru k bližnímu

jako bylo křesťanství a že nové společenství evropské, které buduje Říše Adolfa Hitlera, je jediným útulkem pro všechny národy evropské a především pro národy malé a slabé.

Za doby svátého Václava a přemyslovského rodu jsme záhy pochopili své místo v nových poměrech. Za Václava dokonce už nešlo jen o zapojení do Říše a křesťanství, ale o to, být k nim připoutánu nejenom „manželstvím z rozumu“, ale naplnit své srdce pro ně horoucí láskou. K císaři Heinrichovi poutalo knížete Václava věrné přátelství a jeho poměr ke křesťanství hlásá nehynoucí sláva světce.

Nebylo rozhodování tehdy o mnoho lehčí, nežli je dnes. Také tehdy jsme byli rozpolcení, jak zase symbolisuje jméno bratra a vraha sv. Václava, knížete Boleslava. Za Boleslavem — i když snad bez jeho plného vědomi — se šklebila vzpoura všech živlů modloslužebnických u nás a všech nepřátel Říše. Ale právě život Boleslavův dokazuje, že cesta Václavova byla jedině správná. Musel jít nakonec v jeho svátých a moudrých šlépějích a jeho vzpoura byla také poslední vzpourou proti Říši. Od té doby jsme zůstali věrni jak křesťanství, tak Říši, a to nás zachránilo.

Že v tom byla opravdu záchrana, ukazuje osud Polabských Slovanů. Jejich „Boleslavové“ nikdy nezmoudřeli. Ustavičně číhali na odboj a vzpouru. Znovu a znovu pálili křesťanské chrámy a trhali se od Říše. V tomto nedostatku pochopení pro novou myšlenku křesťanskou a pro nové evropské společenství byla příčina jejich konečného vyhubeni. Bylo nutno znovu a znovu je trestat pro odboj a pohanství a bylo možno proti nim, hlásat křižácké výpravy. Kříž, který nechtěli přijmout za živa,

zdobí dnes hroby celého jejich národa a Říše, které se bránili, přelila se přes ně jako přes slabou hráz.

V jejich osudu je velká výstraha. Vypráví nám, že jádro zkázy nosí každý národ v sobě. Kdybychom byli zůstali v hlavách a srdcích uzavřeni novým myšlenkám, byli bychom rovněž zahynuli ve vlnách křižáckých výprav. Budeme tentokráte právě tak rozumní, jako byli naši předkové před tisíciletím? Dovedeme sami v sobě potlačit všechny hlasy odboje, ozývající se z našich niter a ze zahraničí? Návyk, myšlenkové pohodlí a zloduchové z Londýna našeptávají nám, abychom šli cestou vzpoury, jako šli Polabští Slované. Předstírají, že cesta vzpoury je cestou spásy, zatím co je jisté, že je cestou záhuby.

Ještě jsme nepřekročili mez nebezpečí. Boleslavové jsou v nás ještě příliš neodbytní. A jsou tentokráte nebezpečnější než v době sv. Václava. Zvykli jsme si už po celé století dělat politiku pod nátlakem ulice. A ulice je právě ztělesněný návyk a myšlenkové pohodlí. Za Přemyslovců byla politika dělána shora, od hlav myslících a vůdčích, a proto se u nich krise snadněji překonala. Tentokráte nám vůdčí hlavy chybějí.

Tato kniha má za úkol vysvětlit lidu, v čem je nové evangelium práce a nové společenství Říše, a zdůraznit naléhavost rychlého zapojeni národa do nových poměrů. Autor ji psal pod dojmem rychle letících událostí a z opravdové úzkosti duše nad osudem svého národa. Rval se přímo s nově se nahrnuvšími problémy a sjednával si v nich jasno především pro sebe. Vyšla postupně ve třech samostatných oddílech, které vykonaly blahodárně svoje poslání. Nejednomu usnadnily

pochopení nových poměrů. Nyní byly opraveny a shrnuty v jeden celek.

Přál bych si, aby kniha pomohla zbavit každého čtenáře všech pochyb, kterých sám dosud nepřekonal a uspíšila zrání národa pro nové poměry.

Dr. EM. VAJTAUER

Vzpoura Evropy

Za jednotnou Evropu

Vždycky jsme cítili, že naše vlast je pro nás příliš malá. Žije nás tu 7 milionů, ale na 4 miliony našich soukmenovců muselo v minulých desítiletích hledat svůj domov za hranicemi. Děti těchto čtyř milionů již mluví jinou mateřskou řečí.

Naši političtí činitelé, kdykoli mluvili z pocitu plné odpovědnosti k národu, vždy nezbytně museli krystalisovat svoji zkušenost ve výrok: Buďte dobrými Čechy, ale buďte především dobrými Evropany!

Jsme spoluúčastni na velikém procesu, ze kterého vyjde konečně — po prvé v dějinách vůbec — jednotná Evropa. Děje se to tak neočekávaně a tak závratným tempem, že si národ ještě ani dobře neuvědomuje, na které straně stojí: zda na té, která Evropu sjednocuje, či na té, která jejímu vzniku brání. V té věci je u nás dokonalý zmatek. Ale v jedné věci je jistota. Není Čecha, který by si nepřál, aby po všech hrůzách a zmatcích válek nevznikla na konec Evropa jako celek, který navždy vymýtí válku jedné části Evropy proti druhé. Každý dobrý Čech se cítí dobrým Evropanem.

Nejde však jen o cit. Jde o čin. Jde o to, abychom se spoluúčastnili na zrodu sjednocené Evropy, aby tak na kolébce nové Evropy vlály i stuhy našeho národa.

Není to pro nás tak snadné, i přes naše vychvalované evropanství. Hlavní závadou je, že až dosud jsme si zvykli pohlížet na první kroky budování jednotné Evropy jako na svou národní tragedii. To je postoj, který by nás mohl svésti do řad

těch, kteří jednotné Evropě brání. Za národní tragedii označovali jsme už München, ačkoliv tam byl učiněn poslední pokus sjednotit Evropu mírově. V Mnichenu se po prvé čtyři velké národy Evropy dohodly, že vybudují novou spokojenější Evropu. My jsme byli prvním zkušebním kamenem. Nevěděli jsme však nic lepšího, než obnažovat svoje rány jako žebrák v neděli u chrámového schodiště, sypat do nich sůl a hlasitě naříkat. Vzbuzovali a rozpalovali jsme soucit a byli jsme nakonec šťastni, když jsme viděli, že v rukou dohodnuvších se objevily se dýky a dohoda roztrhaná na kousky letěla do vzduchu, nabitého elektrickou bouří. Jací jsme to byli bláhovci! Zrod jednotné Evropy byl oddálen a my jsme to vítali. Obvyklé porodní bolesti byly zažehnány, ano, ale aby dítě se mohlo narodit, musel přijití císařský řez — válka.

München vycházel z předpokladu, že hospodářská a národní šachovnice Evropy jé neudržitelná a že je třeba ji zjednodušit do čtyř velkých hospodářských a politických oblastí. Náš stát se dostával do oblasti Velkoněmecké říše. Byla to oblast, ve které žil po celých tisíc let, a to ke svému prospěchu. Ale krátké dvacetileté prázdniny, strávené mimo tuto oblast, budily u nás při návratu lítost a roztrpčení jako u školáků, kteří z dvouletých dobrodružných prázdnin se musí vrátit opět ke školní povinnosti.

V knize: „Jak po Mnichovu“ varoval jsem před tímto postojem. Ukázal jsem na hluboké vývojové kořeny národní a světové, které nás nutí k návratu do skutečnosti a osudové nezbytnosti středoevropské. Mnoho kladného nám plynulo z těsné a loyální spolupráce s národem, ovládajícím zákonitě a

neodvratně středoevropský prostor. Nepochybuji o tom, že kdyby byly zachovaly k Münchenu loyalitu západní mocnosti, byli bychom rychle našli kladný postoj k Velkoněmecké říši. Soudím podle velmi vřelého souhlasu veřejnosti s kladnými myšlenkami mé knihy a ještě více ovšem z rychlé změny orientace širokých vrstev.

Ale tomuto slibnému vývoji byl náhle učiněn konec. Západ se rozhodl pro válku. Tím vyvolal 15. březen a zánik druhé republiky. Na vzdušných vlnách rozhlasu začal vysílat do duše našeho lidu paprsky mrtvolného jedu klamných a neuskutečnitelných nadějí v republiku třetí. Svůj osud tím Západ nijak neodvrátil, ale zdržel harmonické a spontánní přizpůsobení našeho národa k nové skutečnosti o dlouhé měsíce a snad roky.

Přitom však, jestliže münchenská dohoda čtyř nám otevírala veliké okno do klidnějších hospodářských, sociálních a národních poměrů ve Velkoněmecké říši, pak obdivuhodná vítězství říšské branné moci upravují pro náš národ rozsáhlou vznosnou plochu k nebývalým rozletům v evropské oblasti.

Západ nebyl po Münchenu ochoten vyrovnat se spravedlivě s Německem a Itálií. Tyto dva státy byly v jeho očích proletáři, které bylo dovoleno snad odškodnit politickým a hospodářským vlivem nad několika malými státy na východě a jihu Evropy, ale kterým nadále měla být odpírána jejich práva kolonisovat mimoevropské prostory. Zámořská území měla zůstat nadále privilegovaným majetkem západních mocností. Měla být žárlivě, ač bez užitku a využití, střežena před druhou půlí Evropy.

Snad bylo třeba této slepoty Západu, aby došlo ke skutečné jednotě. Ovšem je to už jednota nikoliv diplomatických protokolů, nýbrž jednota vítězného meče. Jednota nikoli mezinárodních trustů kapitalistických, nýbrž jednota pracujícího lidu evropských národů. Nacionální socialismus německý chtěl zprvu jen budovat životní prostor pro své soukmenovce. Prudkým spádem událostí je postaven před úkol budovat životní prostor pro celý evropský kontinent.

Je snad sám překvapen tímto velkým úkolem, ale není pochyby, že mu dostojí. Plutokraté, zlato a bohatí Židé utekli z Evropy. Uvalují na ni hospodářskou blokádu. Sami se tak přičiňují o to, aby se obležená Evropa v obraně proti nim obracela na vítězné armády Říše a na organisačního genia německého národa. Evropa se instinktivně seskupuje kolem svého nejmocnějšího jádra. Tím je 80milionový národ německý. Jeho síla vyžaduje magicky ze středu Evropy na všechny strany.

Žádný jiný národ v Evropě nemá osmdesát milionů příslušníků. Francie má jen čtyřicet, Itálie také tolik, Anglie rovněž kolem čtyřiceti. A to ještě u německého národa nerozhoduje počet. Nikoli počtem, ale kvalitou a geniem vyhrál svou převahu v Evropě. Má lepší techniku vojenskou, hodnotnější vojáky, úpornější vůli, výkonnější hospodářství a má sociální systém, který mu zajišťuje lásku dělníků. Je to organisátor, jemuž není rovno.

Jako kdysi disciplina a organisační tvořivost Říma si podrobila umělecké, ale rozervané Řecko a obchodní, ale hamižné Kartago, tak tentokráte Moltkův a Bismarckův genius

vyhrál nad písněmi sladké, výtvarně tvůrčí, ale politicky sterilní Francie a nad bursovními tabulkami kšeftařské Anglie.

Nejde v roce 1940 už o Evropu čtyř hospodářských bloků jako v roce 1938, nýbrž o Evropu jako jeden hospodářský blok. Nejde už o čtyři hospodářské a mocenské pyramidy, jejichž špičky byly zapíchnuty v Evropě a surovinové a zemědělské základny balancovaly v zámoří, nýbrž o jednu jedinou hospodářskou pyramidu evropskou, vrhající blahodárný stín svého stále rostoucího vrcholu do všech zemí v tropech a u pólů.

Jaké budou Sjednocené státy evropské za německého a italského vedení?

Očekávat nějaký podrobný obraz příštího uspořádání Evropy bylo by pošetilostí. Nedovedli bychom dnes ani říci, jakou by měla býti Evropa, kdybychom byli mocností, měli za sebou úžasná vítězství Říše a mohli Evropu budovat podle nejvlastnějšího přání svého srdce. Němci mají příliš velkou úctu před vším organickým, než aby to chtěli podřídit svévoli geometrických měřicích a kreslících přístrojů. Ne nadarmo se říká, že základním duševním postojem Němců je myšlenka vývoje. Vše se u Němce vyvíjí. Nic nemá konečnou formu. Jsou proto věčně na stráži, všude nahmatávají puls nového života, růst nových forem. A podobný je i realismus Mussoliniho Itálie. Při takovém postoji nečekejme nějaký ztrnulý obraz budoucího evropského ráje. Dosti na tom, že je možno vymezit hlavní cesty, určit nějaké význačné zásady.

A častěji s větší přesností je možno říci, jaká budoucí Evropa nebude, nežli jaká bude.

Už základní pohnutka pro vybudování jednotné Evropy, společná všem obyvatelům evropské pevniny, patří do řady zásad, které možno nadepsati: Taková Evropa být nesmí! Budoucí Evropa nesmí být taková, aby některá její část bojovala proti jiné její části. Uvnitř budoucí Evropy musí být ustanoven trvalý mír. Od středověku bojovala města a jednotlivé provincie uvnitř státu proti sobě, až přišla královská autorita a boje znemožnila. Roli hašteřivých a konkurujících měst a provincií převzaly v nové době jednotlivé státy. Zkáza, kterou vzájemnými boji způsobují, je již tak veliká, že nutno bojům učiniti přítrž. Znamená to odzbrojení všech států až na jednu ústřední moc, která bude zaručovat svou autoritou klid a pořádek. Zakladatelům Společnosti národů tanulo cosi podobného na mysli, ale volili prostředek naprosto nevhodný. Demokratické shromáždění ženevského parlamentu nebylo schopno vytvořiti autoritativní ústřední moc a zůstalo žalostným divadlem někdy parádních, jindy smrtelně nudných řečnických vodotrysků. Ženevská instituce byla vítězstvími Osy smetena do propadliště. Meč rozhodl definitivně, které ústřední moci provedou odzbrojení evropských provincií a samy budou bdít nad bezpečností nově sjednoceného kontinentu.

Na začátku války začalo se na Západě hlásat, že cílem války jsou Spojené státy evropské. Vojáci na Západě totiž chtěli vědět, proč bojují, a proto byl jim dán cíl. Ale měly to být podivné Spojené státy! První podmínkou bylo vrátit se ke starému plánu Richelieuovu a rozbít Německo na řadu bezmocných státečků. Ale to samozřejmě stačit nemohlo.

Poválečná zkušenost ukázala, že 80milionový národ se nedá nadlouho rozdělit a brzy smete umělé hranice. Aby je nemohl již strhnout násilím, to je válkou, bude třeba mu vzít i veškerý válečný potenciál. Ale co je válečný potenciál? Je jím více méně veškerý průmysl. Západní osnovatelé Spojených států evropských začali se tedy už zabývat myšlenkou, že odbourají po válce německý průmysl. Ale odbourat německý a snad i italský průmysl? Co je to? Neznamená to, že Evropa přestává být dílnou, onou dílnou, jejíž práce a genius otevřely pro Evropu celý svět? Užitek z toho by měly především země anglo americké, Anglie a Spojené státy americké. Amerika sama má na polovinu průmyslových zájmů mimo Evropu než v Evropě. Dvě třetiny surovin, které až dosud zpracovávala Evropa, jsou v majetku obou angloamerických velmocí. Spojené státy Evropy, tak jak je osnoval Západ, byly by vlastně bývaly opakováním děsivého experimentu Sjednocených států indických pod vládou Angličanů. Řemesla a domácí průmysl Indie byl obětován ve prospěch textilních továren v Manchestru a kovodělných továren v Birminghamu. Národ byl zatlačen z měst a dílen na venkov a umíral přelidněním a hladem. Podobný osud připravoval Západ Evropě.

Sjednocené státy evropské pod vedením Německa a Itálie nejen zůstanou dílnou světa, ale budou i nadále vědeckou laboratoří světa. Sjednocené státy evropské pod vedením střední Evropy nebudou odbourávat průmyslovou výrobu evropskou, nýbrž ji zharmonisují. Nebude to racionalisace výroby ve prospěch několika rodin, vlastníků výrobních trustů, rodin dříve většinou židovských, nýbrž racionalisace ve

prospěch jednotlivých národních kolektivů, spojených v jeden velký evropský celek. Panevropané rázu Coudenhove-Kalergiho sjednocovali národy, poněvadž jim šlo o to, sjednotit výrobní koncerny všech evropských zemí v celoevropské trusty, které by nebrzdila ani cla, ani rozdílná zákonodárství finanční a které by se staly tak vlastními pány Evropy. Takto byl by zvítězil Žid nad Evropou. V tom bylo čertovo kopýtko dřívějších snah o Panevropu. Hlavní zájem byl, aby se vedlo dobře trustům. Jak se přitom povede evropským národům, to bylo lhostejné. Pro Němce je však hospodářství podřízeno národu. Péče o národ je první a základní zákon politického života. Tento zájem uznává Němec jak pro sebe, tak i pro ostatní národy. Proto při budování Evropy bude tvořit především společenství evropských národů jako společenství evropské pracovní síly, myšlenky a zdatnosti, podobně jako to vybudoval v rámci své Velkoněmecké říše.

Mistr se už osvědčil při stavbě jedné velké budovy. Mějme plnou důvěru, že se osvědčí i při stavbě velké budovy evropské. A snažme se, abychom byli nejdokonalejší částí nejen Velkoněmecké říše, jak řekl president Hácha, ale i Nové Evropy.

Dějinné právo na vedení

Anglie se začala obracet k Evropě zády už asi před třemi sty lety. Sváděly ji k tomu obrovské prostory za mořem, které slibovaly velké obchodní zisky. Kdyby Anglie byla bývala v takové situaci, v jaké bylo Japonsko, to jest, kdyby za svými zády měla jen nekonečné a prázdné prostory oceánu a před sebou jen evropskou pevninu, pak by svou dynamičnost obrátila k pevnině evropské, jako Japonsko obrátilo svou energii k pevnině asijské. Dokud také byly lodi, které nedovolovaly se vzdálit daleko od pobřeží, Anglie byla obrácena k Evropě. A v době, kdy se pokusil o sjednocení Evropy Napoleon, byla by patrně Evropa už dávno sjednocena nějakým britským Clivem nebo Hastingsem. Ale Evropa od dob války stoleté; za níž byla Anglie z pevniny vytlačena, Angličany nelákala. Na západě je vábily obrovské, liduprázdné, ale bohaté prostory Ameriky, na jihu stejně obrovské a slibné prostory africké, oplývající černými otroky, a na východě bohatstvím přetížená a rozpadávající se říše indických Mogulů. Tam také zakotvila energie Angličanů. Evropa je zajímala jen natolik, aby se nestala mocenským soupeřem. Tomu bylo nutno zabránit politikou, která žádnému národu v Evropě nedopřeje natolik zmohutnět, aby mohl Evropu sjednotit. Tak vznikla pověstná *politika rovnováhy evropských mocností*, jež nebyla v podstatě nic jiného než politika, činící z Evropy věčné semeniště válek.

To byl ten staletý hřích Anglie na Evropě: sama ji sjednotit nechtěla a jinému ji sjednotit nedopřála. A nesjednocená Evropa spěla neodvratně ke zkáze.

Když po válce Briand začal agitovat pro Spojené státy evropské, narazil na velmi ostrý odpor právě na straně Anglie. Veškeren anglický tisk živě protestoval proti jakékoli myšlence evropské federace. Britské impérium musí prý tvořit hospodářskou a politickou jednotku silnější než Amerika a silnější než Evropa. „Náš národ“ — psal na příklad „Daily Express“ — „nechce být částí Evropy ani fiskálně, ani politicky. Jsme povoláni k budoucnosti lepší, než je tato. Uvažujme o britském impériu. Pokusme se zorganisovat je jako dokonalý hospodářský celek. Mějme na mysli neomezenou výrobní schopnost dominií a kolonií. Připojme k tomu tovární zdroje Velké Britannie ve vzájemné a obzvláště výhodné alianci. Až najdou Velká a Největší Britannie svůj první a největší trh v koupi a prodeji mezi sebou, tu teprve bude jejich bezpečnost úplná, jejich rozkvět neomezený a blahobyt každé části říše bude k dobru všech ostatních.“

Anglie tedy nechtěla nic slyšet o tom, že je součásti Evropy. A v době velké hospodářské krise, kdy se měla projevit hospodářská jednota Evropy, kdy anglické peníze měly financovat rozsáhlý program veřejných prací celoevropských, Anglie začala organisovat ottawskou konferencí hospodářský prostor anglických dominií a kolonií a ponechala Evropu jejímu osudu. Anglie se tak sama z Evropy vylučovala. Ale neznamenalo to, že je ochotna dovolit, aby se Evropa tedy spasila sama bez ní. Zahájila jakousi obdobu politiky rovnováhy evropských mocností a na poli hospodářském. Když Německo chtělo zachránit rakouské země před krutou bídou zrušením celních hranic, Anglie spolu s Francií tomu zabránily.

Když Itálie pro přebytek svého nezaměstnaného obyvatelstva a pro nedostatek surovin v zemi snažila se v Habeši rozšířit svou mocenskou a hospodářskou sféru, byla to Anglie, která se proti tomu stavěla a která nakonec pohnula něguše k brannému odporu. A když Německo svou nezaměstnanost začalo léčit tím, že zahájilo výměnný obchod, odstranivši v meziobchodu zlato, a začalo si budovat soběstačnou surovinovou základnu nikoli v koloniích, ale z vlastního vzduchu, jen mobilisací národního tvůrčího genia vědeckého a národní pracovní síly, Anglie to považovala za nepřípustnou revoluci a začala proti Německu mobilisovat nejen kapitál, ale především nenávist ostatních evropských národů.

Cílem Anglie bylo vyřadit evropskou pracovní sílu z hospodářské konkurence. Anglie měla v zámoří laciné suroviny, získávané primitivními národy, žijícími na nejnižším přírodním stupni životní úrovně. Dělník evropský naproti tomu chtěl žít na úrovni kulturní, obývat čistý a vzhledný domek, pěstovat svou zahrádku, otužovat se sportem, číst a vzdělávat se, chodit pěkně oblékaný, navštěvovat divadla a biografy a nic neslevit z nároků, které mu vnukala vysoká kultura. Dělník evropský měl přitom své sebevědomí, považoval se za rovnocenného člena národa a byl hrdý na svou pracovní zdatnost. Zatím co tedy anglický kapitalista, používající laciné a primitivní síly zámořské, mohl veškerý zisk zastrčit do vlastní kapsy, kapitalista používající uvědomělé síly evropské dostával z toho koláče zisku jen menší díl. Byla proto snaha u anglických podnikatelů pracovní sílu evropskou nahrazovat, kde to bylo možné, silou zámořskou. Pro osobní zisk kapitalistů byla

evropská úroveň pracujících vrstev ustavičně snižována ve prospěch zámořských primitivů. Evropská kultura začala tím být ve svém celku ohrožována. To bylo to, co dr. Silex jednou nazval „oceánským nebezpečím“ Evropy. Dvacet pět až třicet milionů evropských nezaměstnaných bylo velkou výstrahou, na jak nebezpečnou plošinu dostala Evropu Anglie, do té doby hlavní hospodářská velmoc světová.

Anglie nedovolila tedy, Evropě ani politicky, ani hospodářsky, aby se sjednotila a aby jako celek hledala záchranu. Evropa byla obětována zámoří. Proti této sobecké politice Anglie se samozřejmě začaly hromadit prvky evropské vzpoury, která pak vy buchla za vedení Německa, a Itálie.

Svébytnost Evropy odjakživa také napínala veškeré síly, aby se nedala pohltit asijským Východem. Nejednou se v zeměpise říká, že Evropa je vlastně jen jakýmsi poloostrovem, vybíhajícím do Atlantického oceánu z nesmírného těla asijské pevniny. Ale v této Asii je nutno rozeznávat dvě částí. Jedna část je oddělena nebetyčnou hradbou Himálaje, pouštěmi a kavkazskými horami od severní štěpní části. Za Himálajem je stará oblast vysokých kultur japonsko-čínské, indické a kultur Předního Východu. Naproti tomu část nad Himálajem je step, odvěká sběrna všech loupeživých a kočovných kmenů. Z této Stepi byly vždy znovu přepadány vysoké civilisace. Kolik hord se vyřítilo odtud na Evropu jen v dobách křesťanského letopisu! Hunové, Avaři, Maďaři, Pečeněži, Džingischánovi Tataři. Hrází proti ničivému přívalu se stávaly tyto země jen tehdy, když tam přišel státotvorný, organisující prvek nordický. Bylo to za Gotů na jihu, bylo to za vikingských Rurikovců na ruském

severozápadu, bylo to za pomoci Němců v prvních dobách moskevských. Ale stará kočovnická a ničivá tvář stepi znovu a znovu prorážela pouta státní organisace a stávala se lidskou lávou, Evropě nebezpečnou. A čím více se tenčil pramének nordické krve v panujících rodech, tím nebezpečnější bylo Rusko Evropě.

Ohrožení Evropy Ruskem nejlépe vysvítá z pověstného Odkazu Petra Velikého. Uvedeme doslova jeho předmluvu:

„Ve jménu nejvýš svaté a nedělitelné Trojice! My, Petr, všem našim potomkům a následníkům na trůně a ve vládě ruského národa! Velký Bůh, jemuž děkujeme za svou existenci a který nás ustavičně osvěcoval svým světlem a svou božskou pomoc nám dopřával, dovoluje mi dívati se na ruský lid jako povolaného k příští, vládě nad celou Evropou.“

„Zakládám tuto myšlenku na tom, že evropské národy většinou dospěly do stadia stáří, hraničícího na úplnou stařeckou chabost, a že proto snadno a bez jakýchkoli pochyb mohou být dobyty mladým a svěžím národem, jakmile tento nabyl plné síly a zralosti. Vidím toto budoucí podmanění zemí Západu a Východu Severem jako periodicky se vracející, prozřetelností určené hnutí, které podobně už omládlo římský národ vpádem barbarů. Tento pochod Seveřanů je jako záplavy nilské, jež svým bahnem v určitých dobách oplodňují vysušenou půdu egyptskou. Našel jsem Rusko, podobné potoku a zanechám je podobné mohutnému toku. Moji nástupci učiní z něho obrovské moře, určené k tomu, aby oplodnilo sešlou Evropu, jehož vlny se přelijí přes všechny hráze slabýma

rukama vystavěné, jestliže moji nástupci budou umět jeho toku dát patřičný směr.“

Následuje nato 14 rad, kterými se mají jeho nástupci řídit, aby se zmocnili vlády nad celou Evropou. Radí se mimo jiné, udržovat ruský národ v ustavičném válečném stavu. Mírová období mají jen příští válku lépe připravit. Rusko se má ustavičně vměšovat do všech záležitostí evropských, rozněcovat v Evropě spory, opatřovat si spojence, kterým vnutí svou ochranu a svou armádu, spolykat menší státy a nakonec nabídnout Francii nebo Rakousku dělbu světovlády a použít obou zemí, aby se navzájem zničily, a potom učinit útok na celou Evropu. Z uvedeného je jasno, že Evropa byla pro Rusy cílem příštího rozpětí. Vcelku nezáleží na tom, jestli je tento Odkaz pravý nebo padělek. Jisto je, že ruská politika od Petra Velikého žila pod myšlenkovým nebem, které bylo Poslední vůli Petrově příbuzné. Jestliže Anglie chtěla mít Evropu ustavičně slabou, Rusko Evropu považovalo za součást příští moskevské monarchie. Po dvě stě let Rusko roste tempem přímo závratným, šíříc se na jih, sever, východ i západ. Je vskutku v ustavičném válečném stavu aspoň u hranic a ročně mu přibývají tisíce čtverečních kilometrů. Do Evropy se mocně posunulo záborem větší části Polska a vidělo se už dědicem Turecka na Balkáně. Ale Evropa se tomu instinktivně bránila. Kdyby se Rusku bylo podařilo v osmnáctém a devatenáctém století připojit celou Evropu k Asii — a za Napoleonových dob a po nich ruská vojska pochodovala po Itálii, Španělsku, Francii a Německu — evropská civilisace by se nebyla vyvinula. Velkostatky by byly pohltily malého a středního sedláka —

základní to sociologickou vrstvu porevoluční Evropy devatenáctého století. Nevolnictví by bylo zabilo veškerou iniciativu řemeslného stavu a třetí stav by se nebyl osvobodil. Asijská indolentní despocie byla by zabila evropskou iniciativnost a průmyslová revoluce byla by zanikla v zárodku. Sám Palacký v roce 1848 považuje perspektivu Evropy sjednocené v „universální monarchii“ ruské za nepřehledné i nevyslovitelně hrozné zlo pro lidstvo, za „neštěstí bez míry a hranic“. Že měl pravdu, ukázal další vývoj. Rusko nestačilo udržet a rozvíjet život nutným tempem ani ve vlastních prostorách. Carský režim se zhroutil v úžasném krachu.

Sověty pod jinými hesly se staly dědici stepního nebezpečí ruského. Hesla jejich byla jen o mnoho svůdnější a zápalnější nežli carská hesla s pravoslavím a universální monarchií. Ke světovládě a tím tedy í k vládě nad Evropou se chtěli dostat nikoli jako carská vláda podněcováním jednoho státu proti druhému, ale podněcováním jedné vrstvy národa proti druhé. Třídní boj měl upravit cestu k boji o světovládu.

Za Sovětů se ukázalo více než jindy, že Rusko je doplňkem Evropy a nikoli obráceně. Bolševici se odhodlali, že vybudují co nejrychlejším tempem průmysl v Rusku, bohatém na suroviny. Neměli však ani strojů, ani dělníků. Evropa měla obojího nadbytek. První pětiletka také byla z větší části vybudována stroji a dělníky evropskými. Ale evropský dělník přinášel s sebou i svou evropskou úroveň a nebyl ochoten klesnouti na úroveň stepní. A proto se Sověty pojednou Evropě uzavřely. Do továren začali hnát svoje sedláky a vesnice nahradili kolchozními velkostatky. Step se usadila přímo pod

moderními mrakodrapy. Sedláci jako společenská vrstva zmizeli a dělníci klesli na úroveň obyvatelů nejzapadlejší stepi. V téže době v Evropě byly desítky milionů nezaměstnaných kvalifikovaných dělníků, před kterými se Rusko uzavřelo. Vládcové v Rusku počítali, že rostoucí nezaměstnanost uspíší sociální revoluci v Evropě a učiní Evropu snadnou kořistí Sovětů.

Ale Evropa ukázala znovu, že má v sobě životnost naprosto nezdolnou. Byl to střed Evropy, který našel východisko z tohoto velkého nebezpečí. Dvě současné revoluce, německá nacionálněsocialistická a italská fašistická, dovedly rozřešit problém nezaměstnanosti a otevřely přebytečné síle pracovní nová pole činnosti.

Německo a severní Itálie jsou opravdovými představiteli Evropy. Jenom v těchto zemích se vyvinul skutečný čtvrtý stav lidské společnosti — dělnictvo. V Anglii totiž dělník může uniknout ze svého stavu ještě po desítkách cest a cestiček — zámořské impérium skýtalo mu sta příležitostí. Francouz byl a je v podstatě stále ještě středním sedlákem a ne dělníkem. Jen německý dělník, stejně jako italský, neměl úniku. Neměl se po válce už kam vystěhovat. Je připoután k továrně a dílně. Je nucen přemýšlet, jak zlepšit úděl svého stavu. S ním o tom je nucen přemýšlet i jeho zaměstnavatel a jeho stát. A nutnost otvírá cesty. V obou státech si dělník a zaměstnavatel podali ruce a jejich společná kolektivní organisace státní tvoří nové formy života všech stavů. Oba státy uskutečňují socialismus, jaký potřebují jejich národy. Tím v závodu za vyššími formami životními ponechaly daleko za sebou ostatní státy evropské.

Německo a Itálie se vyvíjejí souběžně po celé devatenácté století. Obě země se snaží překonat svou kmenovou roztříštěnost a to se jim daří v téměř současné době. Rok 1870 je rokem jak sjednocení Německa, tak sjednocení Itálie. Také průmyslový rozvoj jde souběžně. Obě prožívají bouřlivý průmyslový rozmach teprve před 50 lety; to je sto let po Anglii. Obě přicházejí pozdě při dělení světa, trpí přelidněností a otázka prostorů, které je možno kolonisovati vlastní silou rolnickou a dělnickou, je pro ně otázkou bytí i nebytí. Obě jsou bohaté pracovní silou a chudé kapitálově, jsou odkázány na suroviny, jež se průběhem minulého století dostaly do rukou západních mocností. Obě se tak stávají kotlem, nabitým energií a hrozícím výbuchem, nebude-li jim dána možnost rozpětí. Z obou se vytváří kolmá Osa Evropy, která je určena převzít vedení Evropy celé.

Francie svou dobu ke sjednocení Evropy dávno propásla. Zdálo se, že to provede Napoleon, ale ten ztroskotal. Jeho jednota Evropy nebyla „organická“, jak by řekl říšský vedoucí Rosenberg, nýbrž „výbušná“, a po mnoha bojích se rozpadla. Druhou možnost měla Francie po světové válce, když ovládla Ženevu. Ale ukázalo se, že není s to provésti tento úkol. Síly Francie již dávno byly v úpadku. Její dynamika neodpovídala ani rámci vlastního impéria. Národ se stálým úbytkem dětí, národ stále víc a více stárnoucí nedostatkem mladých generací, národ, který k průmyslové podstatě se nepropracoval zevnitř, nýbrž válečnou kořistí, národ v podstatě sedláků a úzkostlivých střádalů, žijící ve stálém strachu ze souseda i spoutaného, tento národ neměl ani dosti velkorysosti, ani dosti vnitřních

pohnutek, aby provedl velkou evropskou revoluci dvacátého století. Ta byla vyhrazena dvěma velkým průmyslovým národům s velikým přebytkem obyvatelstva, s velkou životní dravostí, nebojící se ničeho, odhodlaným riskovat i do sebezničení, dvěma národům, mladým, tvůrčím, které si řekly, že si musí otevříti cestu do světa stůj co stůj. A tak se stalo, že se dostaly do čela Evropy a svět, který otevírají pro sebe, otevírají i pro celou Evropu.

O jednotě Evropy rozhoduje německý a italský meč. Evropu budou budovat oba státy Osy, poněvadž jsou nositeli nacionálního socialismu, revoluce, která byla vyzkoušena v obou národech, osvědčila se a nejlépe odpovídá povaze evropské dílny, laboratoře a umělecké pracovny. Poměr Osy k národům evropským bude určován základním filosofickým přesvědčením Němců, že, jak to řekl Paul Lagarde, národnosti jsou „myšlenkami Božími“. Zatím co západní filosofie uznává jednotné lidstvo, ve kterém — dojde-li k dokonalému stavu — rasy a národnosti se rozplynou jako sladidlo v kávě, německá filosofie považuje různost národů za uskutečnění platónských ideí a chce jim umožnit i při jednotě se plně uplatnit. Musí ovšem národy — tyto myšlenky Boží — ustanovit mezi sebou skutečně Boží soulad, vše, co dělí, musí ustoupit tomu, co spojuje. Boží chór národnosti je nutno ve všech řečech naučit zpívat jedinou píseň — a to píseň jednotné Evropy.

Nová sociální základna

Až do dnešní doby vedly Evropu Anglie a Francie. Nyní ustupují z tohoto postavení. S nimi ustupují i principy, na kterých oba státy vyrostly. Byly to principy tak zvaného liberalismu, životní to praxe, která jak lidem, tak věcem poskytovala více méně úplnou svobodu.

Liberalismus osvobodil lidi od pout, kterými je feudalismus přikovával k půdě a k řemeslným a obchodním cechům. Osvobodil i věci, kterými dříve nebylo dovoleno volně nakládat: půda se nesměla prodávat, zboží se mělo přenášet z kraje do kraje jen za poplatky a prodej byl omezen cechovními pravidly. Za liberalismu se všechno stalo zbožím, s kterým se svobodně nakládalo a jehož pohyb nebyl ničím vázán. Hlavní zásadou bylo: blaho jednotlivce. Čím více jednotlivců se obohatí, tím větší prospěch z toho bude mít celek. Je proto třeba odstraniti všechna pouta, která podvazují jedincovu hospodářskou činnost.

V Anglii a ve Francii se tyto zásady uplatnily svrchovanou měrou. Honba za ziskem se stala hlavním heslem liberalistické éry. Vybičovávala energie. Otevřený svět v zámoří poskytoval obrovské možnosti výdělků. Rychlost řemeslné práce nestačila těmto trhům. Vymýšleny stroje. Do strojů zapřažena pára. Později vznikl ještě pružnější pohon, snadněji přenosný, elektřina a výbušný motor. Rychlost koní nahrazena lokomotivami, plachetní lodi parníky, kůň a mezek vytlačeni se silnic auty. Nakonec pro dopravu otevřen i třetí prostor, vzduch, dobytý letadly. Tempo života zdesateronásobnělo, pak zestonásobnělo, poté ztisícinásobnělo. Depeše vyrval

postilionovi z ruky telegraf, tomu telefon a oběma je trhá nyní rozhlas. Rychlé vědomosti v kostce opatřila fotografická deska, filmové pásmo, kniha jako příručka a naučný slovník. Ve shonu za ziskem se stal i člověk člověku pouhým nástrojem, kterého možno po upotřebení odhodit.

Ale po 150 letech tohoto nezřízeného shonu jednotlivců za ziskem se došlo k hranici. Na každý zisk už číhalo deset, dvacet, i sto lovců. A každý stál tu vyzbrojen nejmodernějšími stroji a pomůckami. A když jeden z nich zisk chytil, devět zůstalo stát zklamáno. A s nimi stála i veškerá osazenstva podniků. Jejich rodiny neměly z čeho žít. Nával do míst, kde se ještě pracovalo, umožňoval podnikatelům, aby platili jen hladové mzdy. Národy začaly degenerovat.

A to byl okamžik pro příchod nových režimů. Nebylo možno nadále udržovat životní řád, ve kterém se pracuje jen tehdy, kdy majitel výrobních prostředků má naději na okamžitý zisk. Bylo nutno zachránit národ jiným režimem. Bylo nutno dělat proto, aby národ žil, a ne aby jednotlivec vydělal. Dělat tedy i práce, které nevynášejí, ale z kterých má prospěch celý národ. Ziskové hospodářství jednotlivcovo nahrazeno hospodářstvím veřejně užitkovým.

Když přišel nacionálněsocialistický režim v Německu k moci, bylo úředně napočítáno sedm milionů nezaměstnaných dělníků v zemi. Znamenalo to s rodinami nějakých pětadvacet milionů hladovějících. Na způsobu, jakým odstranil toto velké břemeno nezaměstnanosti, prokázala se životní nezbytnost nového režimu.

A ukázal se také jeho hlavní rys: pružnost ve výběru prostředků. Ani theoretická ztrnulost jako v Rusku, ani ohledy na fetiše svobody jako na Západě. Bylo třeba dělat nerentabilní práce a bez ohledu na soukromý majetek se začaly vykupovat pozemky na dálnice, strhovat zastaralé části města a nahrazovat moderními čtvrtěmi, rozbila se versailleská pouta, znemožňující zbrojení, zavřely se hranice před dovozem zboží, které se mohlo stejně dobře vyrábět doma, otevřely se domácí zdroje surovin a začalo se s výrobou náhražek. A když se ukázalo, že všechny tyto kroky podnikané na účet státu nestačí, byly přitaženy k boji proti nezaměstnanosti soukromé prostředky ještě jinak než daněmi. Sedláku se nadiktovalo, že musí mít takový a takový počet čeledi na takovou a takovou výměru, závodu o určité kapacitě výrobní se předepsal určitý počet dělníků, zakázalo se zavírat obchody, když se přestaly vyplácet, a nařídilo se, aby žily z úspor, přikázalo se úředníkům a zaměstnancům s vyšším platem, že musí mít v domácnostech služebné, po případě si koupit auto a držet si šoféra, vdané ženy propouštěny z práce a na jejich místo dáváni zakladatelé domácností, mladým domácnostem poskytovány půjčky na nábytek a výbavu, umožněno jim zakoupit si rodinný domek za výhodných splátek, vypláceny podpory na děti atd. V boji proti nezaměstnanosti se nezastavili v Německu ani před fetišem strojové civilisace. Při veřejných pracích bylo ustanoveno, že se nesmí používati strojů tam, kde je nahradí lidská práce. Takto nesčetnou spoustou ustanovení, vyplývajících z praxe a jen z jediného principu: odstranit nezaměstnanost stůj co stůj, podařilo se poměrně v krátké době nacionálním socialistům splnit jejich úkol tak brilantně, že svět dodnes nedovede

pochopit, jak to bylo možné. Když později nový výměnný obchod s cizinou a poté válka způsobily naopak velký nedostatek pracovních sil, nacionální socialismus dovedl zase mnohé ze svých ustanovení odbourat. Tak se při všech veřejných pracích používá opět veškerých vymožeností techniky, aby se nahradil nedostatek pracovních sil, vdané ženy mohou opět vstupovat do zaměstnání atd. Je právě vlastností nacionálního socialismu, že nemá žádné dogmatické ztrnulosti. Jeho zásadou je: prospěch národa před prospěchem jednotlivce. Metody, jimiž se docílí prospěchu národa, se mění podle okolností. Minulé předpisy nesmí státi novým potřebám v cestě. Proto nacionální socialismus spíše zná zákonodárce než zákoník a před theorií dává přednost praxi.

Takovýto řád ovšem vyžaduje vedoucí osobnosti vysoké mravní úrovně. Musí to být lidé, ve kterých princip: prospěch národa stůj co stůj -— je přímo ztělesněn. Podnikatele chápe nacionální socialismus nikoli jako chlebodárce a všemocného kapitalistu, nýbrž jako člověka, kterému byla svěřena osudem část výrobních prostředků, patřících národu. Podnikatel se stává vedoucím a jeho dělníci jsou nikoli osazenstvem, nýbrž jeho družinou (Gefolgschaft). Názvy tyto připomínají vojenské družiny starých Germánů. Práce v podniku je jakási bitva ve prospěch národa. Proto také první zákon řádu národní práce praví, že „v podniku pracují společně podnikatel jako vedoucí podniku, úředníci a dělníci jako družina ku podpoře účelu podniku a k obecnému užitku národa a státu“. Ne tedy jako za liberalismu: pro vlastní zisk, nýbrž k obecnému užitku národa a státu. Stát proto velmi pečlivě dohlíží, aby podnik zajistil

především slušnou mzdovou a pracovní úroveň svým zaměstnancům (zákon o minimálních platech, o nemocenském a pensijním pojištění, o pracovní době a dovolených, o úrazovém pojištění), dbá na hygienu podniku, vyvolal hnutí pro zkrášlení pracovního prostředí, jakož i hnutí pro účelné a příjemné využití pracovních prázdnin (Kraft durch Freude). Závod se takto stává majetkem nikoli jedince, nýbrž existenčním zdrojem určitého okruhu příslušníků národa.

K vedení Evropy se hlásí tedy stát, který znamená nový systém. Provedl podobně jako stát italský revoluci vedoucí od liberalistického, ziskového a plutokratického systému k lidovému socialismu. Jeho mistrovskou zkouškou bylo překonání světové krise v rámci německého národa. Jeho systém není však náhodný-zjev, který se pojednou objevil na evropském obzoru bez přípravy. Nacionální socialismus německý má hluboké kořeny. Německo, které přichází do průmyslové éry téměř o sto let později než Anglie, neprodělává své počátky tím způsobem jako Anglie. Má při svém zrodu už co dělat s anglickou konkurencí a brání se proti ní čelní ochranou a státním socialismem. Základ k státnímu socialismu dává sám Bismarck. „Jest nám probádati neznámou zemi," praví při zavádění úrazového pojištění. A byla to tehdy skutečně neznámá země sociální politiky, o které v „menšestrovské Anglii" a „rentyřské Francii" nechtěli ani uvažovat. Ostatně kořeny této politiky viděl Bismarck i v zásadách pruského krále-filosofa. Odvolávaje se na něho, praví: „Povoláním vlády ve smyslu Friedricha Velikého je lidu sloužiti. Protikladem je lid ovládati. My chceme lidu sloužiti." Bismarck pečuje, aby

železnice, tak důležitý prostředek k rozvoji a prospěchu národa, nebyly předmětem ždímání peněz z lidu, jako tomu bylo v Anglii, a postátnil je. Dává podnět k pensijnímu pojištění pro státní zaměstnance a dává tak příklad k novodobému pensijnímu pojištění všech zaměstnanců. Nacionální socialismus, možno říci, je pokračováním na základech, které dal Friedrich Veliký a Bismarck. Je také vyvrcholením mocné touhy po sociální spravedlnosti, která činila už v minulém století, jak praví Jiří Brandes, z každého Němce zvláštní spojení socialisty a individualisty. Tyto dva základní směry v duši každého Němce: socialismus a individualismus — ztělesňuje nacionální socialismus skvělým způsobem. Do něho se vlily kolektivní snahy německých dělníků, po dlouhou dobu sváděných kosmopolitickým socialismem, v němž našly uskutečnění Wagnerovy touhy po odstranění kapitalismu a vlády zlata, jak to vyjadřuje v národním cyklu oper: „Prsten Nibelungů“, a v něm je uskutečněn i sklon k individualismu přijetím a zdokonalením principu odpovědných a iniciativních vůdců.

V žádné zemi nebyla touha po sociální spravedlnosti tak žhavá, aby dala vyrůsti hnutí tak silnému, jakým bývaly v Německu dělnické organisace v době před válkou. Tohoto hnutí se ovšem jako všeho po určitou dobu zmocnili Židé. Marx sice správně vysledoval neudržitelnost liberalismu, ale když mluvil o prostředcích, jak jej odstranit, nezapřel své židovství. Kdyby Marx byl Němec a ne Žid, Němec se silným národním cítěním, pak by přišel na to, že rozvratu společnosti, zaviněnému liberalismem, možno čelit, jen když se národní podnikatel spojí

s národním dělníkem. Každý Žid je však kosmopolitou. Mluvit o spojení mezinárodních kapitalistů s mezinárodním dělnictvem, to byl ovšem nesmysl. To se prakticky nikdy uskutečnit nemohlo. Proto kosmopolita Marx viděl východisko v opaku : ne v pospolitosti, nýbrž v boji. Nová éra podle něho vznikne tehdy, až se dělníci všech národů postaví proti podnikatelům všech národů a třídním bojem a revolucí se zmocní sami výrobních prostředků. Tento postoj ovšem jen znemožňoval jakoukoli nápravu a zhoršoval situaci dělnických vrstev.

Mezinárodnost se podařilo Marxovi a jeho žákům tak vštípiti do myšlení doby, že i sám Bismarck byl jí dotčen. Ale byl natolik vlastencem, že se proti ní dovedl vzbouřit. V parlamentní řeči o praktickém křesťanství pravil: „Pan poslanec von Vollmar, jak vyrozumívám z úplného přehledu, podaného poslancem Bambergem, připustil své doby, že ideály sociální demokracie se vůbec nemohou uskutečnit v jediném státě, nýbrž může jich býti do saženo jen tehdy, až tu pro ně bude mezinárodní základna. Já tomu také věřím, a proto považuji je za nemožné, poněvadž se této mezinárodní základny nikdy nedosáhne. Ale i kdyby nastal takový případ, pak by mezidoba mohla být tak dlouhá, že se musí najiti nějaký modus vivendi, který by učinil stav potlačených a trpících u nás trochu snesitelnější a příjemnější. Nemůžeme se utěšovat něčím, co se snad ani v příštím století ještě neuskuteční. Musíme něco dát, co platí už od zítřka nebo pozítří.“

Ano, v tom to bylo! — Dát něco už od zítřka nebo pozítří a dát to bez ohledu na mezinárodní poměry. Dát to proto, že to

národ potřebuje. Největší myšlenkový výboj nacionálního socialismu spočívá v tom, že dokonale odvrhuje mythus mezinárodního socialismu a považuje socialismus za možný ihned a v rámci národa. Mezinárodnost se stala socialismu kletbou, která mu hypnoticky spoutávala ruce a nohy. Prolomit mezinárodní očarování, rozbít pouta mezinárodnosti, jimiž byl socialismus sepjat do bezmocnosti, to byl veliký čin národního socialismu. Socialismus může míti úspěch jen tehdy, když se jeho úkol omezí. Když přestane myslet na vykoupení celého lidstva a spokojí se s vykoupe ním obyvatelstva vlastního státu. Spása je v uskromnění. To poznali velmi jasně národní socialisté v Německu. Teprve po porážce mezinárodnosti se mohlo naše století stát stoletím socialismu. Socialismu nikoli v theorii, nýbrž v životní praxi národů.

Nacionální socialisté v Německu viděli od počátku do věci velmi jasně. Dostalo se jim však moci teprve v době, kdy krise nezaměstnanosti dostoupila vrcholu. A to byla doba, která byla velmi úrodná pro pochopení jejich zásad. Za veliké krise hospodářské poznali dělníci i zaměstnavatelé, že jsou všichni na jedné lodi. A tou lodí byl národ a stát, ve kterém žili. Stát celní ochranou, veřejnými zadávkami a jinými veřejnými opatřeními chránil oba před potopou. A oba se našli. Vyvinul se onen poměr vzájemnosti, který vyznačuje podnikání v Říši. Podnikatel i dělník jsou si vědomi, že bojují společnou bitvu ve prospěch svého národa. Ušetřili si tím kalvárii, kterou prošli v Rusku zaměstnavatelé i dělníci a která zbavila v hrozné občanské válce ruský národ vůdčí vrstvy průmyslové jak v řadách podnikatelů, tak v řadách dělníků.

Říše vypracovala obdivuhodný systém solidarity dělníků s podnikateli a odpovědnosti podnikatelů za blaho dělníků. Přejímajíc velký úkol organisování Evropy, může jí přinésti nový systém jako vzor a jako novou organisační a pracovní metodu. Dříve nacionálním socialismem budovala lidový stát německý, nyní bude jím tvořit celou Evropu.

Velká hospodářská krise naučila Němce, že spása národa, když je zle, je v jeho práci a vědění, nikoli ve zlatě. Země zlata, Západ, odepřely úvěry. To mohlo být katastrofální v zemi, která v tolika surovinách byla závislá na cizině. Ale Německo dovedlo tomu čelit. Udrželo obchod s cizinou na zásadě: za zboží zboží. Cizina potřebovala prodat suroviny a potraviny, Německo potřebovalo odbýt průmyslové výrobky. Zaveden výměnný obchod, který zrevolucionoval dosavadní světový trh. Německo přestalo dodávat do států průmyslových a zvýšilo svůj styk se státy zemědělskými a surovinovými. A co nemohlo takto dostat, začalo si nahrazovat uměle. Dosáhlo tím značné soběstačnosti, ačkoliv západní kapitál se domníval, že z Německa bude mít natrvalo kolonii, která na něm bude závislá jak kapitálem, tak surovinami. Ale kapitál se ukázal při výměnném obchodu zbytečný a suroviny nahraditelné. Poznalo se, že bohatství národa je skutečně jen v práci a vědění. Jakmile se k tomuto poznatku došlo, pak byl ovšem konec vševládnoucímu angloamerickému světovému obchodu. To, co se Angličanům zdálo exotickou kuriositou, když v roce 1919 Gandhi začal národ mít k tomu, aby 60 milionů rupií, vydaných ročně za látky z Anglie, ušetřil tím, že si bude sám tkát plátno a bude nosit obleky ručně tkané, to jim nyní učinil národ německý

v jiné formě a v ohromném měřítku. Evropské svadeši stejně jako indické se vrací k domácím surovinám a k práci domácích dílen. Zaměstnává dělníky ve vlastních dílnách a továrnách, aby národ ušetřil miliardy, placené mezinárodnímu obchodu. Nutí ostatní země, aby obchodovaly s ním jen na principu: práce za práci. Zachraňuje tak národu jeho největší bohatství: pracovní zdatnost.

To je poznatek, kterého Říše plně využije při organisování evropského prostoru. Bude se snažit, aby byl nezávislý na cizím zlatu a cizích surovinách. Soběstačnost Evropy bude cílem. Ostatně už dnes se prakticky uskutečňuje. Sevřeny britskou blokádou, všechny země Evropy se obracejí k Říši jako k jedinému evropskému trhu. Zemědělský Jihovýchod se snaží nahradit zemědělský dovoz z Jižní Ameriky a Austrálie. Průmyslový Západ přizpůsobuje svou výrobu výrobě německé, aby ji doplňoval. Otvírají se ložiska surovin, která dříve byla ubíjena zámořskou konkurencí s nízkou koloniální pracovní silou. Zasuté šachty se opět čistí, skryté poklady se otvírají. První kroky k velkému hospodářskému celku jsou učiněny. K velkému užitku Evropy přicházejí dosavadní zkušenosti z německých čtyřletek autarkie. Evropa zámořím zaplavená a zpustošená je na nejlepší cestě státi se opět záviděníhodnou zahradou. Objevila své pravé bohatství: práci a vědění svých obyvatel. A za vedení Říše vrátí práci opět starou čest.

A bylo již věru na čase. Zlato a spekulace s cennými papíry, hra na burse a lenošný život rentiera hrozily učinit z Evropy zemi, kde na pracujícího se bude pohlížet jako ve starověku na osobu méněcennou, na kastu nečistou, na hlupáka,

plahočícího se od kolébky do hrobu za několik grošů, získaných úmornou prací, zatím co pravá bohatství se dělala zahálkou a hrou. Německo vrací práci její důstojnost a tvořivost.

Rasová pospolitost Evropy

Jenom v národě, který je tak skrz naskrz prosáklý myšlenkou vývoje, mohl se vyskytnouti básník a filosof, který hlásal: „Člověk je lano, napjaté mezi zvířetem a nadčlověkem — lano nad propastí. Člověk je nebezpečný přechod, nebezpečný pochod, nebezpečné ohlédnutí, nebezpečné zachvění a nebezpečné zastavení. Co je velikého na člověku, je to, že je mostem a nikoli účelem. Co na něm můžeme milovat je to, že je únikem z něčeho a zánikem něčeho.“

Na tomto pochodu za novým, vyšším člověkem jsou Němci přesvědčeni, že přeskočili všechny ostatní a vedou o mnoho loktů. Toto jejich přesvědčení vnuká strach ostatním, zejména malým národům. Ptají se úzkostlivě: „Nebudou se k nám chovat jako národ pánů — Herrenvolk — k národům nevolníků? Není v tom vlastně hlavní překážka, proč jim s důvěrou svěřit svůj osud?“

Tyto obavy zaplašuje už základní německá víra ve vývoj. Všechny národy a všechny rasy se vyvíjejí a Němci stejně jako ostatní jsou nuceni se obávat, že ustrnou a budou pak předstiženi jinými, nebudou-li vyvíjet všechny dary svého ducha, neboť nakonec je to duch, který vládne. Víra, že jsou dál než ostatní, je zavazuje pouze k tomu, aby byli ustavičně na stráži a ustavičným rozvíjením svých schopností udrželi si náskok před ostatními. Je příkazem nikoli zadržovat vývoj jiných, nýbrž naopak jej uspišovati svým zdokonalováním. Je to příkazem velké morální a duševní sebedisciplíny.

Opírajíce se o své národní filosofy, Kanta a Hegela, mají ovšem Němci zcela jiný pohled na lidstvo, nežli měl až dosud

Západ. Kdežto Západ viděl lidstvo jako jednotné pole máku, kvetoucího barvami červenými, bílými a všech odstínů, Němci chápou lidstvo jako řadu záhonů a každý záhon je záhonem docela odlišných květin: tam růže, onde tulipány, tam pivoňky, onde lilie. Západ věří v rovnost lidí a národů. Vychází ze starého křesťanského příměru, že všichni lidé jsou stvořeni k obrazu Božímu. Podle Němců lidé a národy nejsou obrazem Božím, nýbrž myšlenkami Božími, a každá myšlenka je jiná.

Mohli bychom také říci, že Němec se dívá na lidstvo očima zkušeného pěstitele, který dovede jasně odlišit fysickou i povahovou různost jednotlivých ras a odrůd. Lidé jsou mu od přírody nikoliv stejní, nýbrž od přírody nestejní. A podobně i národy. A jak píše Dr. Otto Dietrich v „Revoluci myšlení“: Hlavní problém je vytvořiti soulad ne mezi rovnými, nýbrž mezi nerovnými.

Ostatně Evropa je podle Němců záhonem jednoho druhu květin — až na nějaké to zabloudilé býlí. Evropané jsou příslušníky arijské rasy, a jejich řeči, ať už jde o germánské, románské nebo slovanské, pocházejí z jedné původní řeči: indogermánské. V myšlence arijské rasy přinášejí Němci myšlenku pospolitosti, na které harmonicky možno budovat příští jednotu Evropy. Žádný jiný národ není schopen dát Evropě podobnou jednotící myšlenku, podobný nezbytný tmel, který udrží všechny evropské národy ve společném úsilí a v harmonickém spolužití.

Je to při tom myšlenka, jejíž kořeny jsou zapuštěny téměř ve všech hlavních národech Evropy. Byl to Francouz Gobineau, který jako vyslanec v Persii, zemi, která tvoří pomezí mezi

rasou arijskou, semitskou a indickou, si uvědomil plně základní tvůrčí vlastnosti arijské rasy a první bil na poplach. Na jiném pomezí, tam, kde se stýká arijská rasa s rasou černou, v Severní Americe, Madison Grant podobně jako Gobineau si uvědomil veškeré ctnosti a odlišnosti rasy arijské a všechna nebezpečí, která rase hrozí, nebude-li dbáti své čistoty. Tyto poznatky rozvinul v arijskou nauku biologickou Francouz Vaucher de Lapouge. Angličan Housten Steward Chamberlain se pokusil vyložiti kulturu evropskou jako dílo arijské rasy, ohrožené nebezpečně rasou židovskou. Němci učinili tyto poznatky majetkem národním a theorii rasovou základem své státní politiky. A jejich cílem je budovat na ní nejen německý národ, nýbrž celou Evropu. Evropa, domov arijců, musí být očištěna od býlí, kterým jsou v Evropě Židé, a rasa musí být vypěstěna do nejvyšší dokonalosti.

Alfred Rosenberg v knize „Mythus XX. století“ vyzvedl arijskou rasu jako jediný kultury schopný element v lidstvu. Arijská rasa má podle něho všechny vlastnosti rasy hrdinské, tvůrčí, budovatelské a badatelské, se zrakem obráceným stále kupředu, s energií stále napjatou za novými cíly, táhnoucí za sebou hmotu vždy výš a výše, zatím co jiné rasy se dají strhnout tíhou hmoty, rozložit rozkošemi, podmanit osudem. Dějiny známého lidstva jsou mu dějinami výbojů a tvůrčího rozmachu arijců, jejich skvělého organisačního talentu. Arijci jsou budovateli velikých říší. Jestliže se jejich říše neudržely, pak příčinou po každé byl nedostatek uvědomělé rasové politiky. V okamžiku, kdy budovali světové říše, ve kterých se pod jediným žezlem sešlý různé rasy, nastalo míšení, rasa vládnoucí a tvůrčí

se dala prostoupit rasami méněcennými a poněvadž, jak učí theorie brněnského badatele Mendela o dědičnosti, vlastnosti chorobné nabývají snadno převahy, nastal rychlý úpadek vládnoucí vrstvy. A to mělo vzápětí i rychlý úpadek imperií.

Toto veliké panorama dějinné může být popíráno, vědátoři mohou snášet i nesčetné doklady, že není na světě čisté rasy a že je mezi nimi přechod tak nenáhlý, že pojem rasy je vlastně jen pomyslem. Badatelé se mohou také ustavičně přít o tom, zda míšení ras je žádoucí nebo škodlivé. Zda opravdu zatěžuje potomstvo dědičnými vlastnostmi tak si odporujícími, že se míšenec stává živým svárem protikladných sil a trpí tím pak on i okolí, anebo zda na opak obohacuje stupnici lidských vlastností měrou předtím neobvyklou. Možno být přesvědčen, jak je také většina badatelů, že bezprostřední účinek míšení ras je nepříznivý, ale po řadě pokolení, až když nové oboustranné protichůdné přínosy se zharmonisovaly, dává téměř explosivně vyrůsti novým talentům. Možno dále úpadek energie, kterým trpěly budovatelské rasy, přičítati prostě únavě budovatelské skupiny, jejímu zestárnutí a úpadek považovati za úhor, kterého je třeba pro další zotavení — tyto všechny spory patří do oblasti vědy anthropologické a biologické. V našem případě jde o to, může-li rasová theorie se stati plodným činitelem politickým.

A tu je nutno přiznat, že myšlenka je politicky neobyčejně plodná. Vychází ze základní starosti politikovy, jak udržet obyvatelstvo na nejvyšším stupni tělesné a duševní tvořivosti. Dostáváme se na opačný pól středověkého myšlení, kdy ideál života se hledal v umrtvování těla a v ustavičné přípravě na život po smrti. Myšlenka rasy je vyvrcholením renesančního

obratu k životu, korunou návratu k přírodě, věkem mužství evropského sebepoznání. Náš věk je věkem neobyčejného a závratného rozmachu tělovědy a lékařství, hygieny a sportu, vědy o zákonech dědičnosti tělesné a duševní (ibsenovských strašidel). Moderní člověk vidí životní cíl v tom, aby knot života hořel bez čoudu a prskání, aby se rozhořel plamenem radostným a jásavým, čistě a světle, žárem spalujícím a průbojným. Tento světový názor se musel odrazit i v politice. A rasová politika jde právě až k podstatě životního plamene.

V žádné dějinné epoše lidstvo dosud nevěnovalo životu zbožnou pozornost, jakou mu věnujeme my. V Řecku byl také život zbožňován, ale týkalo se to jen úzké vrstvy aristokratů, zatím co masy žíly v otrockém podsvětí. Dnes po prvé jde o masy národní. Až do německé revoluce byly dělnické vrstvy zatlačeny na periferii života a plutokratům stačilo, jestliže se péče o ně projevovala jen natolik, aby nerozšiřovaly epidemie a neohrožovaly vrstvy blahobytné. Tomu je teď konec. Politika sama hledá nyní cesty nikoli jen k zabránění chorob u vrstev lidových, nýbrž k plné mu rozmachu všech životních sil veškerých příslušníků národa. To je nový politický úkol, který jiné věky neznaly.

Lidstvo nemá zkušeností s politikou čisté rasy. Tam, kde se dosud mluvilo o rasové výlučnosti, šlo jen o výlučnost malého národa, jako je národ židovský, který však nemůže být vzorem, poněvadž se nepřirozeně vyvíjel a jeho růst je pokřivený jako růst polární kleče. Jiný příklad rasové politiky dala nám civilisace arabská, ale tehdy šlo o rasovou politiku neuvědomělou, nepodepřenou vědeckými zkušenostmi a příliš

úzce spojenou s výlučností náboženskou. Naproti tomu nám dějiny poskytují příklady rasového míšení, které opravdu nelákají k následování. Největší míšení bylo vždy úvodem k největšímu národnímu a státnímu úpadku. Obohatit proto jednou zkušenost lidstva vědecky zdůvodněnou a pozorováním ustavičně kontrolovanou politikou, založenou na zásadě čisté rasy, přirozeně láká velké státnické duchy k smělému dějinnému experimentu.

J e tu nejprve praktická otázka, zda je možno na zásadě rasové výlučnosti budovati impérium a může-li takové impérium udržet různorodé složky pohromadě. Nestane se budování impéria na myšlence čisté rasy pramenem nesnášenlivosti k rasám ostatním? Není v myšlence rasové obsažen dynamit, který rozbíjí soužití ras? Tak Evropa například považuje Afriku za svůj přirozený doplněk a jeden z příštích kolonisačních prostorů. Neznamená rasová myšlenka rozsudek smrti nad všemi černými kmeny a nad všemi arabskými semity, obývajícími Afriku?

Na otázku je možno jasně odpovědět: Obavy ty jsou zbytečné.

Známe v dějinách dopodrobna jeden případ impéria, založeného na myšlence rasové výlučnosti. Je to Mohamedovo impérium arabské. Arabové se považovali za vyvolenou panskou rasu. A jako by byli považovali za hřích proti přírodě zkřížit čistokrevného hřebce arabského s těžkou rasou, řekněme pinzgavskou, tak pro svou rasu měli pevná pravidla, zakazující křížení s rasami ostatními. A přesto tato výlučnost (— ovšem víc náboženská než rasová —) nevedla k nesnášenlivosti. Je

známo, že v arabském impériu bylo dosti místa pro církve křesťanské, pro církve židovské i indické, a to v době, kdy křesťanství bylo krajně nesnášenlivé. Podobně i všechny rasy našly v arabském impériu klidné soužití. Jedině vůči vlastním sektám nejevili Arabové žádnou shovívavost. Ovšem ideál rasové výlučnosti se neudržel, poněvadž pro něj chyběly vědecké předpoklady. Za pomník tohoto úpadku rasové čistoty je možno považovat známý středověký arabský román o hrdinovi Antarovi. Tento hrdina jako na posměch základní ideji arabského impéria je křížencem Araba a černošky. Také však, v době, kdy byl psán, bylo arabské impérium už v troskách.

Myšlenka rasového zdraví je nejrevolučnější stránka v rasové myšlence: Jde o ideál rasy dokonalé, zbavené všeho, co ji snižuje, leptá, poskvrňuje, rasy, které se mají poskytnouti všechny. podmínky, aby kypěla zdravím, plodností a duševní tvořivostí. Aby nám drasticky, vysvitla revoluční povaha rasové myšlenky, před stavme si, že této myšlenky je použito v Indii. Nikdo snad drsněji neukázal biologické základy indické nemohoucnosti, jako Američanka Katherine Mayo v pověstné knize „Matka Indie“. Průměrný Ind žije jen do třiceti let. Proč? Poněvadž náboženství předpisuje, aby děvče už v nejranějším věku se stávalo matkou. Už šestiletá děvčata rodí. Ind, který neprovdá svou dceru do jejích jedenácti let, je považován za nečistého a je vyvržen ze společnosti. Slabá matka, dorostlá nejvýš pro hraní s panenkami, rodí ovšem potomky, kterým chybí potřebná životní energie. A její potomci jsou opět nuceni žít předčasně pohlavním životem. To všechno je křiklavý zločin proti přírodě. Ale Angličané, kteří převzali odpovědnost za osud

indického národa, neučinili nic, aby Indy z této sodomské civilisace vyvedli. Jim stačilo odpumpovávat z Indie její bohatství a bylo jim nakonec docela pohodlné, že 300 milionů Indů ničí samo sebe a nikdy se nemůže vzepřít. Představme si jaké dobrodiní by přinesl Indům vládce, který by si vzal rasový ideál za hlavní politickou směrnici. Zdraví rasy vyžaduje, aby sňatky se uzavíraly, až po dospělosti. Nemilosrdně by odstranil proto sňatky dětské. Zdraví rasy vyžaduje dále pohyb, sport a čistotu těla. Vyvedl by bez ohledu na náboženské předpisy dívky z uzavřených serailů, kde zrají pro tuberkulosu, a vyvedl by je na čerstvý vzduch. Zrušil by zákaz, že vdova se musí uzavřít před světem a nesmí se znovu vdáti, zákaz, který náboženští otcové Indů zavedli jen proto, aby udusili vzpouru mladičkých žen proti tyranským manželům. Stavbou hřišť, koupelen, tělesným cvičením mládeže by se snažil otužiti rasu. Nelze si představit v Indii větší revoluce. Indové by se stali opět rasou zdravou, silnou a rozvinuli by všechny dobré vlohy, které mají. Takový rasový diktátor by uvalil sice na sebe kletbu všech brahmínů, ale život svých poddaných by prodloužil o dalších třicet let, čili o jednou tolik. Nebyl by před dějinami hrdinou?

To je ovšem drastický příklad. Evropa není Indie. Ale nemysleme si, že v Evropě jsme už strhli se sebe všechna tradiční pouta a žijeme podle nejsvětějších zákonů přírody. Je pravda, že jednou ze základních vlastností evropské civilisace je stálé oprošťování se od tradic, zabraňujících řádnému rozvoji těla a ducha. Už dávno tělo neumrtvujeme, nýbrž je naplňujeme životní energií. Ale i my máme několik náboženských přežitků, které zdraví národa ohrožují. Přežitkem je důsledek víry, že

každá duše je nesmrtelná a Bohem seslaná a že proto není dovoleno jí bránit v příchodu na tento svět nebo ji odeslat s tohoto světa. Necháváme proto po léta trpět na loži nebo v křesle nevyléčitelně nemocné, proklínající svůj život a žádající o ránu z milosti. Tady je třeba zbavit se předsudku a zavésti zákonem euthanasii, právo v určitých případech, řádně státními orgány uváženém, poskytnout milosrdnou smrt nevyléčitelně trpícím. Připouštíme také, z pochybného výkladu osobní svobody, aby lidé, postižení nevyléčitelnou vadou, se rozmnožovali podle své libosti a přenášeli svou nemoc na potomky. Také zde rasová hygiena má velké pole. A také zde Němci jsou v čele. V případech, o nichž se vysloví zdravotní soud, zavádí se trvalá neplodnost.

Ale zřetel na zdravou rasu otvírá ještě jiná široká pole politické činnosti. Strojová civilisace hrozí postihnout lidstvo velkým nebezpečím. Odsuzuje mnohé členy lidské společnosti, aby po celý život konali jednostrannou práci. Je to často jen jeden pohyb rukou nebo jedna poloha těla, stále táž námaha jednoho lidského orgánu. Ani krátké chvíle večerního nebo nedělního odpočinku nebo letní dovolená, ani intensivní sport v těchto prázdních, nedovedou odstranit a zastavit ničivé důsledky jednostranného pohybu. V Americe považují vyčerpání dělníků jednotvárnou prací za tak značné, že už dělníka staršího 35 let neradi do práce přijímají. Politik, mající zřetel na zdravou rasu, bude přihlížet k tomuto nebezpečí. Bude na příklad pečovat o to, aby určité škodlivé práce byly vykonávány jen v určitém věku a jako součást povinné pracovní povinnosti. Tak jako pracovní přetíženosti u sedláků se v

Německu odpomáhá tím, že se posílá na výpomoc mládež, podléhající pracovní povinnosti, tak i v různých jiných oborech lidské práce se dá provésti dělba práce způsobem, který by odstranil ničivé následky přetíženosti a omezil takovou práci jen na určitý věk. Dobrý rasový politik bude také řídit směr vývoje pracovní organisace tak, aby dělník byl dělníkem jen na půl a zůstal přitom na polovic sedlákem nebo zahradníkem a aby se ponenáhlu lidstvo blížilo ideálu dílen uprostřed polí a zahrad. Dnešní rychlá doprava a stroje pracující elektřinou nebo motorem tuto organisaci již umožňují.

Mohlo by se říci, že to jsou otázky spíše eugenické než rasové. Ale není-li eugenika právě součástí rasové discipliny?

Mluvíme-li o rasové zásadě jako zásadě politické, pak je možno upozornit ještě na jeden moment, kterým se Západ až dosud prohřešoval na rase arijské. Kdykoliv Angličan nebo Francouz měl na vybrání investovat peníze do podniku v Evropě nebo v koloniích, vždycky raději investoval v koloniích. Proč? Byli tam laciní barevní dělníci. Evropští dělníci byli mu drazí. Takto byla Evropa stále ochuzována o kapitál a pracovní možnosti. Úroveň arijců byla snižována. Strpěl by tohle politik, pro kterého rasová theorie by byla politickým příkazem ?

Rasa má právo na svaté sobectví, Je třeba pospolitosti nejen národní, ale i rasové. Evropa potřebuje také socialismus rasový.

Vzpoura Evropy a kategorický imperativ strojové kultury

V neštěstí člověk nalézá sám sebe. Také Evropa v době velké hospodářské kříse našla samu sebe, svou nejvlastnější civilisační základnu. A našla ji prostřednictvím Německa. Stalo se to takto:

V době velké hospodářské krise Německo zůstává bez zahraničního úvěru a bez zlata. Nezaměstnanost vzrostla na šest milionů dělníků. V této zoufalé situaci si řekli v Německu: Máme stroje, máme dělníky a máme na programu řadu veřejných prací, které se sice nerentují, ale na kterých je možno zahálející ruce zaměstnat. Nedostávající se suroviny a potraviny můžeme obdržet výměnou za průmyslové výrobky.

Zařídili se podle toho a opatření se osvědčilo. Německo poznalo, že vlastně nepotřebuje ke svému hospodářství zlata, nýbrž práci, umění svých dělníků a techniků. A tak za celou Evropu znovu objevilo pravou hodnotu práce a vědění.

Nebyl to objev tak docela samozřejmý. V posledních desítiletích se posadilo na trůn Evropy na místo práce zlato. A kdo by také z Evropanů byl mohl popřít čarodějnou moc zlata. Člověk, který měl peníze, kryté zlatém a tedy hodnotné, připadal si opravdu jako čaroděj. Mohl říci jako v pohádce: Stolečku, prostři se! — a stůl byl okamžitě obtížen nejvybranějšími jídly a nápoji. Mohl zatoužit po tom, aby byl obklopen družinou rajských hurisek a jeho přání se splnilo. Mohl zatoužit, aby před ním vyrostl takřka přes noc nádherný palác a v krátké době se procházel jeho skvěle zařízenými salony. Mohl si přát, aby se jako na čarodějném koberci přenesl rázem do vzdálené země a už jej vzalo na sebe letadlo a doneslo

do vytoužené země. Peníze dělaly z člověka čaroděje a člověk věřil, že celá ta zázračná síla spočívá ve zlatě.

Ale kdyby se byl s pytlem hodnotných peněz octl někde na pustém ostrově, byl by pojednou učinil objev, že peníze jsou jen bezmocným papírem a zlato jen bezcenným kovem. Mohl stokrát říkat: Stolečku, prostři se! a Kouzelný koberče, odnes mne! — a bylo by to blábolení blázna. Za kouzlem: Stolečku, prostři se! stojí kuchař a za ním dlouhý řetěz pracovníků, zemědělců, zahradníků, řezníků, černochů sbírajících koření, vinařů a badatelů z výzkumného zemědělského ústavu, povozníků, uhlířů, mlékařů atd. A za jednoduchým: Koberče, odnes mne! je pilot a za ním továrna na letadla a usilovná činnost dělníků a mnoho besezných nocí badatelů a také mnoho životů odvážných vynálezců. Tento nekonečný řetěz rukou a mozků tvoří kouzlo života, které Evropan byl v poslední době ochoten přičítati penězům. Velká hospodářská krise mu objevila jeho vlastní čarodějnou dílnu a jeho vlastní bohatství. A tím je práce rukou a činnost mozků.

V posledních desítiletích se zlato světa nahromadilo v rukou Angličanů a Francouzů a ti podlehli klamnému zdání, že mají v rukou všechnu moc. Ve skutečnosti veškerá moc byla ve velkém pracovním mraveništi, kterým především byla a zůstala střední Evropa. A střední Evropa, to za velké krise objevila. Uvědomila si, že zlato je pouze disposiční právo nad jeho pracovní a myšlenkovou hodnotou. A že toto disposiční právo neprávem na sebe strhli Francouzi a Angloameričané. Německo se tedy odtrhlo od zlata a zrušilo tím disposiční právo nad jeho pracovním a myšlenkovým bohatstvím. Byla to vzpoura rukou

a mozků proti bezpečnostním schránkám v bankách, vzpoura proti úpisům, krví psaným a ve slabé chvíli na Evropě vylákaným. Evropa osvobodila svou duši z ďáblových spárů. Vrátila se ke své vlastní podstatě, kterou je jedině práce a vědění. Faust se osvobodil od Mefista.

Je třeba, abychom si stále znovu uvědomovali, že evropská civilisace je vlastně velkolepou revolucí práce. Její předchůdkyní je Řecko a Řím. Ale právě na těchto dvou prarodičích lze měřit vzdálenost, jakou urazila naše civilisace od svého východiska. V Řecku a v Římě byla práce údělem otroků. Pro svobodného občana byla čímsi nečestným. Ani největší řečtí filosofové, jako Platon, neuvažují o tom, že by dělník-otrok mohl míti duši. Ctí je býti vojákem, ctí je býti velkostatkářem. Být dělníkem je cosi zvířecího. Po necelých dvou tisíciletích obraz společnosti se dokonale změnil. Ve Spojených státech amerických, které byly vybudovány evropskými kolonisty a kde každý Evropan odvrhl od sebe to, co bylo kmenově odlišné, a ponechal si jen to, co na něm bylo typicky evropské, v této zámořské odnoži Evropy byla dlouho práce nejurozenějším šlechtictvím. Dodnes — ačkoliv se morálka rychle mění vlivem židovské Wall Street (bursy) — nejmocnější magnáti průmysloví a finanční se chlubí tím, že začali jako prostí poslíčkové, cidiči bot, nepatrní zaměstnanci v kanceláři, umounění dělníci a prostí havíři. Práce dává pečeť šlechtictví. Čin, energie, přičinlivost, pracovitost a vynalézavost jsou největší pýchou.

A co přivedlo tento obrat? Mnohdy se dává zásluha křesťanství. Poukazuje se na to, jak křesťanství svým učením,

že každý, tedy i dělník a otrok, je stvořen k obrazu Božímu a je před Hospodinem roveň boháči i císaři, sjednalo předpoklad k odbourání otroctví. Naproti tomu je však známo, že ačkoliv se první křesťané rekrutovali hlavně z otroků, přece apoštolově ani církev nemínili nijak rušit společenský řád, založený na otroctví. Ostatně křesťanská společnost teprve před osmdesáti lety, ve válce amerického Severu proti Jihu, zrušila otroctví. A velká část evropského jmění pochází z prodeje otroků, ať už z prodeje otroků bílých ve středověku do zemí mohamedánských, nebo otroků černých do plantáží v zámoří. Na odstranění otroctví má spíše vliv okolnost, že evropská civilisace po prvé opustila teplé oblasti a budovala v poměrně drsném podnebí severním. Na jihu není k životu třeba mnoho námahy. Převažuje tam typ pastevecký. Příroda je tu štědrá a práce unavuje. Naproti tomu příroda na severu je skoupá. Pastevec a lovec v evropských lesích se musel v potu tváře namáhat, aby své živobytí uhájil. Bylo mu myslet na zimu, chránit se před ní a před měsíci hladu. To vychovalo zvyk namáhat se a být prozíravý — dvě vlastnosti, které jsou základem evropské civilisace. V tomto prostředí snahy a prozíravosti neznatelně odpadávalo z práce to potupné, co do ní vkládal člověk jižní. Práce se stala rozkoší svalů a pýchou mozků. Potom nastala sice reakce a feudální řád velkostatkářský zavedl nevolnictví, ale ani v nejhorších chvílích tohoto řádu neupadl člověk do staré formy otroctví. Měšťanská revoluce odstranila toto přechodné ponížení lidské práce a vrátila jí důstojnost. Ale dnešní vyvrcholení měšťanského řádu znovu práci ohrozilo. Na špici společnosti bylo vidět lidi, kteří vydělávali peníze spekulací, číháním na výhody, které působí dočasné snížení nebo zvýšení

cen akcií, bylo vidět lidi, kteří bez práce přišli k nahromaděným hodnotám, a investujíce je do podniků, dávali na sebe vydělávat bezejmennou vrstvou pracujících, bylo vidět lid, věřící jen v zlaté tele a nikoliv v práci jako základ evropské kultury. Tyto lidi dnešní evropská revoluce práce smetává jako obtížné a škodlivé cizopasníky.

Evropská civilisace je civilisací nejen práce, ale také vědění. Říká se jí civilisace technická, strojová, na rozdíl od dřívějších civilisací jen rukodělné práce. Stroj je plodem lidského vědění. Není ovšem nic nového, co by teprve evropský člověk vymyslel. Nůž, sekera, oštěp a luk, hrnec a hrnčířský kruh, jehla a pilka, kolo a vůz, oheň a střelný prach, kolovrátek a tkalcovský stav, to všechno a mnoho jiného jsou vynálezy, které byly dávno před naší civilisací a svého času působily právě tak revolučně jako vynález strojů v naší éře. A jakou revoluci v životě působilo pěstování obilí a jiných plodin a jejich zušlechtění, jak se změnila tvářnost života, když si člověk ochočil krávu a kozu a když zkrotil koně, zdokonalil člun a natáhl na něj první plachtu! V milionu let, v kterých člověk žije na zemi, stalo se mnoho technických revolucí. A přece cítíme, že nynější strojová civilisace je ve svém tempu jedinečnou událostí v životě lidstva. Většina strojů není v původním svém jádru nic jiného než nůž, pilka, kolo, páka, lis, oheň. Ale do těchto starodávných nástrojů je zapřažená obrovská síla: pára, výbušný motor, elektřina. Toto zmnožení hnací síly dodává dnešní civilisací démonického, faustovského ducha. V Americe podle výpočtů má každý člověk ku pomoci 150 koňských sil.

Ty jej nosí, obsluhují, zažehnávají před ním tmu, zpívají mu, pracují s ním, živí jej.

Stroj-robot se vyvíjí tak rychle, že organisátor-člověk jej nestačí udržet na uzdě. V moderní utopii od Samuela Butlera, na zvané „Kdesi“ (Erewhon) líčí se lidská společnost, která vědomě zrušila veškeré stroje, a to z obavy, že stroj by jednoho dne pohltil člověka. Autor vykládá, že člověk kdysi byl jako zvíře, nemaje vědomí a svědomí, jen souhrn svalů, šlach a kostí, řízených živočišným pudem sebezáchovy. Teprve znenáhla rostlo v člověku vědomí. Podle obyvatelů utopie „Kdesi“ je stroj také jen v počátečním stavu vědomí, ale po určité, vývojové etapě se jeho vědomí bude zdokonalovat a jednoho dne předčí vědomí lidí. Bude přesnější, spolehlivější, zázračnější, gigantičtější. Toho se obyvatelé země Kdesi zalekli, a proto stroje odstranili.

Butlerovy argumenty jsou ovšem, fantasie, ale v dějinách lidstva byly okamžiky, kdy se lidstvo skutečně zaleklo strojové civilisace. Ve vývoji čínské kultury byla doba, kdy myšlenka znásobit lidské síly stroji posedla lidi na Žlutých řekách, podobně jako tomu bylo v polovině XVIII. století za průmyslové revoluce v Anglii. Ale čínští vládci a mudrci se tohoto hnutí lekli. Obávali se, že stroje budou lidem konkurovat a stanou se tak zdrojem velikých běd. Potlačili proto strojovou éru hned v zárodku. Když přišla éra strojů v civilisaci evropské, tato se jí nezalekla. Před Anglií se v tu dobu otevřely velké světové prostory a trhy. Potřebovala pro ně zboží, stále nové a nové haldy zboží na výměnu. V tu dobu je Anglie v rukou kupců a pánů, kterým záleží jen na výdělku. Není v zemi pravých

vládců ani mudrců. Proto zavádí stroje, aniž myslí na risiko. Ke strojům žene děti, ženy a dělnictvo nechráněné cechy a dává jim pracovat od východu do západu slunce za hrozných pracovních poměrů. Ve chvílích krise, kdy je nedostatek práce, zaměstnavatelé dávají přednost strojům před lidmi. Lidé se ocitají na dlažbě, stroje pracují za ně dál.

Vyvolává to vzpoury proti strojům, ale nakonec přece jenom dělník a stroj se smíří. Stroj umožňuje zkrácení pracovní doby, větší výdělky, hygieničtější práci. Životní úroveň se zvedá. Moderní dělník má větší standard životní a více požitků než ve středověku blahobytný měšťan-řemeslník.

Ale teprve socialismus může odstranit konkurenci stroje naplno. Stroj v socialismu bude sloužit nikoli jen výdělku jednotlivce, nýbrž vyšší úrovni národa.

Ale když už se Evropa odvážila osudného experimentu, že dala život strojům, pak musí také převzít veškerou odpovědnost za nečekané a v dějinách dosud nebývalé důsledky tohoto velikého dobrodružství.

Se vzrůstající blahodárností stroje vzrůstá totiž i jeho nebezpečí. Dělník se stává otrokem jedné páky, jednoho stisku, jednoho pohybu. Zázračná rovnováha lidského organismu se tím porušuje. Je nebezpečí, že člověk-dělník degeneruje i přesto, že má více volna, než měl dělník kdykoliv jindy. Bylo nejednou řečeno, že se člověk od zvířat liší tím, že nenosí jako zvířata své nástroje stále s sebou. Ale zvířata musí se svými nástroji — zobákem, křídly, hrabáky a pod. — stále udržovat své tělo v nej vyšší zdatnosti. Pták nikdy nepřestane býti

ptákem, hraboš hrabošem, kůň koněm. Ale člověk snadno může přestat být člověkem. V Americe na příklad v prvních letech automobilové horečky se lidé odnavykli chodit. I k holiči na druhý konec své ulice jel Američan v autu. V Rusku jsou lidé tak zvyklí na počitadlo, že bez něho nesvedou nejjednodušší počet. A tak je možno se odnaučit chodit, pozbýt zručnosti, dát zakrnět základním tělesným a duševním schopnostem. V tom může být pomsta na člověku se strany oněch 150 koňských sil, které mu ve strojové civilisaci slouží.

A tu je nutno uvítat jako velkou revoluci proti nastávající degeneraci německou mystickou víru v rasu. Rasa je výš než stroj. Člověk nesmí přijít o zázračnou rovnováhu svých schopností. Sport, výchova ručními pracemi, pracovní povinnost, pěstění vůle a vojenské zdatnosti, to jsou prostředky, jak udržet rasu v plné síle a tvořivosti.

Mohlo by se namítnout, že k tomu není třeba víry v rasu. Vždyť na to stačí i víra v lidství. Ale s lidstvím je stejná historie jako kdysi s kosmopolitickým socialismem. Dokud převládala pověra, že socialismus není možno zavésti v jedné zemi, dokud se čekalo, až bude situace zralá pro socialismus ve všech zemích na jednou, do té doby společnost upadala a nebylo sociálního pokroku. Bylo nutno si omezit cíl. Nečekat, až bude zralý celý svět, nýbrž začít se socialismem v rámci svého národa. Až když se omezil cíl, otevřely se socialismu netušené možnosti. A stejně je to s lidstvím. Je třeba lidství omezit na rasu. V našem případě na rasu, která tvořila evropskou civilisaci, na rasu arijskou. A pro tuto rasu vybojovat její

převahu tělesnou i duševní nad stroji. Učinit z ní nositele a nikoli oběť evropské civilisace strojové.

Je totiž skvělým výbojem evropské civilisace, že si dovedla podrobiti značná území, která dříve náležela svrchované vládě osudu. Lidé umírali souchotinami, epidemiemi, malomocenstvím a přijímali svůj úděl s resignací, mluvíce o neodvratném osudu. Ale civilisace evropská se proti osudu , vzbouřila. Zaútočila na jeho oblasti. Vyhladila malomocenství, znemožnila epidemie, hygienou a řádnou výživou potírá souchotiny, katastrofy hladu, na které dříve zmíraly miliony lidí, odvrací tím, že překonala vzdálenosti, a nedostatky jednotlivých krajů vyrovnává přebytky krajů jiných. A tak ponenáhlu oblast osudů zůstává čím dál tím více omezena jen na úrazy, nepředvídané události a stáří. V tomto boji proti osudu je Německá říše na prvním místě. Bylo právem řečeno o Angličanech, že ve styku s Východem přijali i orientální fatalismus. Navykli si ponechávat věcem volný průběh. Liberalistická zásada „laissez faire, laissez passer“ je v tom utvrdila. Taková nezaměstnanost, držící se u nich od konce světové války na číslici dvou milionů lidí, byla pro ně fatálním údělem dnešní civilisace a nikoli problémem, který nutno řešit. Nepokusili se vyrvat dva miliony lidí ze spárů trudného osudu. Pro Němce sedm milionů nezaměstnaných byla výzva, kterou přijali. A v souboji s osudem vyhráli. Evropa potřebuje, má-li zůstat pánem své civilisace a svého osudu, aby jí v čele byla arijská odvaha a vůle a nikoli východní pokora před osudem.

Jak a kde kolonizovat

Evropa se mohla stát vyvrcholením železného věku lidstva jen proto, že měla v nadbytku dvě základní suroviny : železo a uhlí. Stroj a nová hnací síla učinily z této země, bohaté na základní suroviny, skvělé výpadiště obchodního podnikání.

Evropa strojového věku se nešířila do světa jako v době španělské nadvlády řadou výbojů válečných. Podrobovala si země obchodně. Indie byla zabrána Východoindickou společností, jejíž hlavní zájmy byly obchodní. Jižní Americe pomohla Anglie udržet samostatnost proti Španělsku jen z těch důvodů, že se v ní otevřely znamenité trhy pro anglické zboží a že se země Jižní Ameriky docela neznatelně stávaly finančními koloniemi Anglie. Severní Amerika se sice od mateřské země odtrhla politicky, ale finančně zůstala na ní závislou ještě dlouhá desítiletí. Ba možno říci až do minulé světové války. Byl to obchodník, který budoval britské impérium, a to často proti vůli politických činitelů (Rhodes v jižní Africe, Nigerská společnost v Nigerii atd.).

Ale byl to také obchodník, který znenáhla obrátil proud proti Evropě. Obchodník Evropu jako domov práce a vědy a iniciativní rasy nakonec zradil.

Jeho snahou bylo získat co nejvydatnější surovinovou základnu pracovními silami co nejlacinějšími. Ve všech končinách světa bylo k tomu tolik příležitostí. A obchodník toho využil. Následek byl, že Evropa v posledních desítiletích přestala být surovinovou základnou evropského průmyslu. Suroviny jí přicházely z celého světa. Z počátku měl obchodník dojem, že Evropa tím získává. To bylo do té doby, pokud to

pomáhalo zlevňovat výrobní náklady. Výroba se zvětšila, plat dělníků se zlepšil, úroveň evropského obyvatelstva se zvedla. Ale obchodník, ovládající světový trh a mající zřetel jen na vlastní zisk, přišel brzy na to, že je zbytečné suroviny vozit z ostatních zemědílů do Evropy a dávat je zpracovávat poměrně drahou evropskou pracovní silou. Tovární výroba strojová a dělba práce umožňovaly, aby výrobu obstarávaly laciné a nevyučené síly koloniální. Evropa dodala jen několik sil vedoucích. Světová válka a oboustranná blokáda, postihující Evropu, proces tento uspíšila. Od té doby je Evropa zasažena smrtelně. Nezbylo, než aby vystoupil politik a vzal otěže Evropy z rukou obchodníka.

Byly to zase mocnosti Osy, které šly na této cestě nejenergičtěji. Evropu bylo opět nutno učinit více méně hospodářsky samostatnou. Německo a Itálie začaly nejprve ve vlastní mocenské sféře. Autarkiemi a čtyřletkami se snažily v otázce potravinové i v otázce surovinové sjednávat si pevnou půdu pod nohama.

Vznikla ovšem otázka, kam až se má jít. Bylo možno těžit železo z méněcenné rudy přes všechny nevýhody s tím spojené. Ale měla se opět vyrvat půda vyspělému zemědělství a učinit z ní pastviny pro ovce, jako tomu bylo před dvěma, třemi sty lety?

Zde zaskočila věda. Vlnu i bavlnu nahradily suroviny umělé, získané z mléka a celulosy. Celulosa a uhlí vůbec se ukázaly surovinovými základnami pro výrobu neobyčejného množství náhradních hmot. Věda a zejména přínos Německa do evropské civilisace, chemický průmysl, staly se kouzelníky, kteří nahrazují a vracejí Evropě ztracenou vládu nad věcmi.

Této vlády se už Evropa nehodlá zříci — pokud do toho nebude mít co mluvit angloamerický obchodník. Evropa nemá však v úmyslu být celkem naprosto soběstačným a přerušit tak styky se světem. Mělo by to škodlivé následky na životní úroveň jejího obyvatelstva.

Kam až hodlá jít, velmi dobře vyjádřil říšský ministr hospodářství Walter Funk. Pravil: „Na otázku, co bude v novém evropském hospodářství chybět a které zboží bude moci být vyváženo, dá se takto odpovědět: Přijde na to, co bude evropský hospodářský prostor obsahovat a jaké přímo hospodářské zdroje bude mít pohotově. Určité výrobky budou Evropě vždy chybět. Ale my ani nepomýšlíme na to přejít k naprosto soběstačnému hospodářství, které jsme stejně neměli v Německu ani před válkou, ani ve válce, nýbrž budeme přirozeně potom jako předtím dálekosáhle spjati se světovým hospodářstvím. Otázka proto nezní: Autarkie nebo vývoz, nýbrž autarkie a vývoz, při čemž je třeba řádně rozumět slovu autarkie. Bude nám záležet na tom, abychom vyměňovali své vysoce cenné průmyslové výrobky také za suroviny na světovém trhu. Ale tady je jakési omezení. Musíme být pamětlivi, aby v evropském hospodářském prostoru byly pokud možno všechny ony výrobky v dostatečné míře, které činí tento hospodářský prostor hospodářsky nezávislý na ostatních prostorech. Musíme proto zaručiti hospodářskou svobodu tohoto prostoru. To je do značné míry otázka životní úrovně. Nepotřebujeme na příklad v budoucnosti dovézti ani tunu petroleje ze zámořských trhů, jestliže řádně upravíme spotřebu této pohonné látky. Ale každý může mít v provozu tolik aut,

kolik chce, a může se vyrábět automobilů, kolik je možno, a nikdo nebude mít nic proti tomu, když tento přebytek petroleje bude dovezen ze světa, poněvadž až to bude zase nutné, spotřeba bude omezena na stav, který máme sami k disposici. Ještě více je tomu u spotřebních předmětů, jako u kávy, čaje, kakaa atd. Bude vždy třeba hledět na to, aby v případě nouze velkoněmecký hospodářský prostor v tom, co má k disposici z vlastních hospodářských sil, nezávisel na silách a mocech, na které nemá žádného vlivu.“

Základní princip při budování jednotného hospodářského prostoru evropského je tedy soběstačnost v dobách, kdy okolní svět se Evropě z těch nebo oněch příčin uzavře. Stručně řečeno: Soběstačnost v době války. Soběstačnost jak ve výživě obyvatelstva, tak ve výživě strojů. Některé výrobky budou vždycky chybět — a právě proto, že vždycky chyběly, našla si Evropa pro ně cestu do světa. I v dobách největšího úpadku zámořského obchodu přicházelo do Evropy koření, nezbytné pro kuchyni. Jediná loď, naložená hřebíčkem, pepřem a jiným kořením, stačila zaplatit celou dvouletou dobrodružnou a objevitelskou plavbu Magalháesovu. Potřeba koření se v moderních dobách nijak nezmenšila a k němu přistoupila potřeba nových poživatin, kterým se daří jen v tropech, jako kávy, čaje, kakaa, rostlinných olejů a různých léků. A také v potravě pro stroje (výraz dr. O. Schmidta v knize „Národy na rozcestí“) potřeby se značně zvětšily. Světový obchod proto bude udržován stále.

Vyskytly se námitky, že Německo využije svého mocenského postavení a soustředí veškeru kvalitní výrobu do

Německa a z ostatních evropských zemí si učiní pouze surovinovou základnu. Následek toho by byl, že toliko Německo by mělo kvalitní síly výrobní, kdežto ostatní národy evropské by zůstaly národy jen pomocnými, sedláky a nádeníky.

I když počítáme s tím, že je přirozenou vlastností národů, které si získaly mocenskou převahu, že si ji pak snaží udržeti ve všech oblastech života a tvorby, přece jenom můžeme tuto obavu prohlásit za zbytečnou. Letecká zbraň mění od základů průmyslovou strukturu. Dokud nebylo letadel, bylo možno soustřeďovat průmysl do velikých oblastí, jako je Ruhr, Westfalen, Oberschlesien, Ostravsko. Ale tyto oblasti jsou v době války velmi zranitelné. Bylo by ovšem možno stavět továrny pod zemí. Ale vehnat továrny a dělníky pod zem bylo by osudné pro evropskou rasu. Volí se asi tedy cesta jiná. Bude nutno využít dobrodiní elektřiny a výbušného motoru a továrny rozstříknouti na drobné dílny po celém venkově, jak se to už se zbrojním průmyslem často děje. Jen pak je válečný průmysl a průmysl vůbec letecky nezranitelný. Ale to vede samo sebou k tomu, že dílny budou rozstříknuty nikoli jen po Německu, ale po celém území evropském, a přirozeně dosti velké procento právě v okolí surovinových základen, aby se čelilo případnému ochromení dopravy. Jsou tedy obavy z nestejnoměrného rozdělení výroby odůvodněny jen při pohledu nazpět, ale nikoli při pohledu dopředu.

Evropa potřebuje kolonisačních prostorů. Potřebuje jich pro přebytek svého obyvatelstva. Za sto padesát let se rozmnožil počet evropských obyvatelů o 350 milionů, a v to

nepočítáme ony miliony, které odešly do zámoří. Od let osmdesátých je však plodnost evropského obyvatelstva na sestupu. Otázka je, zda úbytkem plodnosti fysické nenastane také úbytek její plodnosti duševní. Velké množství dětí je vlastně půdou pro přirozený výběr vůdčích jedinců, vedoucích jak energií, tak tvořivostí. Chce-li si Evropa zachovat duševní převahu nad světem, pak si musí zachovat i podmínky přirozeného výběru — velkou plodnost. Ale ta není možná tam, kde není jistota existence, neboť, jak dokazují sociologové, míra plodivosti je vlastně zjev psychický, závislý na míře životního optimismu (viz knihu dr. O. Schmidta: „Národy na rozcestí“). Nestačí jen podpory mladých domácností a podpory na výchovu dětí. Největší starostí rodičů je otázka umístění v dospělosti. Ta je závislá od toho, kolik životního prostoru má národ a rasa.

V minulém století životní prostor Evropy byl rozšířen o obě Ameriky.

Ty se po válce Evropě uzavřely.

Kde za ně hledat náhradu?

V době, kdy se psalo první vydání této knihy, Německo uzavřelo přátelský pakt se Sovětským svazem. Proto zraky Německa a Itálie se obrátily na jediný zbývající kolonisační prostor, kterým byla Afrika.

Ale tento prostor je pro evropskou kolonisaci nejobtížnější. Severoamerické a ruské prostory jsou více méně prodloužením téhož podnebného pásma, jaké je v Evropě, naproti tomu Afrika představuje podnebný protipól.

Kolonisovat Afriku znamená, že Evropa středního a mírného podnebného pásma je nucena jít do pásem horkých a tropických. To jsou úkoly, které jsou naprosto nové.

Dokáže evropská civilisace a její rasa, že je silnější než podnebí?

Takový byl problém, na který se začalo okamžitě vážně myslit, jakmile se v Africe začal vidět jediný světadíl, zbývající pro evropskou kolonisaci.

Afrika nebyla vlastně dosud záměrně kolonisována. Až do světové války o to nebylo zájmu. Evropské státy si africkou pevninu sice rozebraly a okolíčkovaly, ale evropský kolonista chodil dále do Ameriky, kde okamžitě zapadal do prostředí jen málo odlišného od domova. Afriku kolonisoval až dosud jen obchodník. Objevilo-li se někde naleziště zlata nebo drahokamů, nějaký vzácný barevný kov nebo zvlášť hojná ložiska některé nezbytné suroviny, v takovém místě začal s jejich těžbou a kolem hornického nebo sběrného města se usazovali zemědělci, aby mohli obstarati životní potřeby těchto vzdálených sídlišť. Když z konkurenčních důvodů středisko těžby nebo sběru zaniklo, zanikly i existence zemědělských kolonistů.

Tento druh kolonisace je ovšem pro Evropu nepotřebný. Evropa si žádá kolonisace demografické. Takové, pří které přebytek obyvatelstva najde v zemi trvalé sídliště, nezávislé na přechodné obchodní konjunktuře.

V Africe podobnou kolonisaci provádějí dosud cílevědomě jen Italové. Je to kolonisace, která nemůže být svěřena jen silám

a energii jednotlivců nebo menších skupin. Jednou z trvalých závad africké pevniny je rychle postupující korose, smývání úrodné prsti. Africká zahrada byla dosud ponechána volné hře slunce, větrů a tropických deštů a jejich účinkem by se ponenáhlu stala z Afriky neúrodná poušť. Je tu třeba velkých, velmi nákladných investic. Takových, které se po dlouhá desítiletí nebudou rentovat. Přehrady, zalesnění, vysušování bažin, umělá výroba plodné prsti, stavba dopravních prostředků a tisícero jiných úkolů čeká evropského Fausta, aby čarodějnou hůlkou své vědy otevřel pro Evropu její velký doplněk — Afriku. Doplněk tropický, kde Evropan civilisaci stáložárných kamen musí přebudovati na civilisací stálomrazných ledniček.

To všechno se nedá dělat dosavadním rentabilním hospodářstvím liberalistickým, nýbrž hospodářstvím, kde rentabilitou je prospěch národa a rasy. Jen hospodářský systém, který umožnil Itálii, její obdivuhodné kolonisační dílo v Libyi, je toho schopen. Je to systém, kde kolonisační risiko přejímá stát a kolonisátoři se cítí součástí velikého národního organismu, který je ochoten jim kdykoli přijít na pomoc. A tento systém je vlastní podstatou i nacionálněsocialistického hospodářského řádu říšského.

Ale od okamžiku, kdy Sověty zrádně porušily přátelskou smlouvu s Německem, otevírá se nová kolonisační perspektiva: velké ruské prostory, které jsou jako stvořeny k tomu, aby nahradily Evropě uzavřené prostory americké.

Při kolonisaci ruských prostorů navazuje Německo na kolonisační hnutí, které provádělo ve středověku, kdy od flanderského pobřeží a od Rheinu neslo civilisaci svobodné

práce rolnické a civilisaci svobodné práce řemeslnické s městskou kulturou do krajin střední a východní Evropy. Nepředpojaté oči vidí, že o skutečné evropské civilisaci až po dnešní dny je možno mluvit jen po tu hranici na východě, kde se zastavil velký pohyb středověké německé kolonisace. Národy, v jejichž území se dál, byly německými kolonisty vychovány k novému typu samostatného zemědělce, rvoucího se s půdou, ale milujícího ji, a byly dále uschopněny k řemeslné, zdatnosti, která potřebuje celých generací, než přejde do krve. Dobrodiní této kolonisace nejvíce pocítil náš národ. Nebýti jí, nebyli bychom dnes národem, jehož příslušníci všude v cizině svou rolnickou a řemeslnou obratností se mohou postavit po bok nejlepšího pracovníka na světě, Němce.

Rusko je stát zralý pro novou vlnu kolonisační, která za východisko bude míti celou Evropu. Rusko je zemí, kde na jeden čtvereční kilometr připadá sotva 7 lidí a na Sibiři sotva jeden obyvatel. Tyto prázdné oblasti vedle přelidněné Evropy jsou přírodní nehorázností a tak či onak muselo jednou k tomu dojít, aby vysoko zvednutá nádrž evropská prolomila umělé hráze politické, které stály jejím lidským silám v cestě.

Zdálo se, že k tomu dojde mírovým způsobem za první ruské pětiletky. Kdyby tehdy Rusko natáhlo do sebe oněch pětadvacet milionů nezaměstnaných dělníků, které živořily v Evropě, mohlo jít vstříc netušenému rozvoji. Ale spekulovalo na revoluci nezaměstnaných v Evropě a bálo se vysoké životní úrovně, kterou s sebou každý evropský dělník nesl. Step se znovu vzbouřila proti civilisaci. Uzavřela se, postavila hráz proti evropskému přívalu a své prázdnoty učinila ještě

prázdnějšími. Zničila poslední zbytky samostatného selského stavu, aniž se jí však podařilo vychovat dělníka, který má smysl pro přesnost, pro čas, pro pracovní disciplinu. Pověstné stepní „síčas“ a „zavtra“ se zhoubným „ničevó“ podržely si nadvládu i vedle strojů, kde záleží na tisícině milimetru a na setině vteřiny.

Z nevolníka udělat zdatného dělníka se smyslem pro čas a přesnost, to je práce mnoha a mnoha generací. Z vlastních dějin víme, že ještě v šestnáctém století, tedy tři sta i více let po městské kolonisační vlně u nás, je nutno na práce vyžadující obzvláštní přesnosti a svědomitosti, jako je nebezpečná práce havířská, povolávat Němce. Šeši se tehdy ještě neosvědčují. A to budiž měřítkem pro fantasty, kteří se domnívají, že je člověk jako člověk a že záleží na výchově v jedné generaci. Pro určitou zdatnost musí být „buňky“, jak se říká lidově. A ty buňky, to je dlouhá zkušenost předků, která mluví z krve.

Má-li Rusko být jednou skutečně civilisovanou oblastí, pak je v něm nutno nejprve vytvořit samostatného sedláka, srostlého s půdou. Sedlák se proto stal základní vrstvou národa, poněvadž na své půdě srůstá se zemí, miluje ji a práci na ní, a spjat s půdou a s ustavičným výdejem energie, dovede znovu a znovu překonávat v sobě všechny chorobné výstřelky degenerační. Město nemá této regenerační schopnosti. Proto národ se vždy znovu a znovu obrozoval z venkova.

Teprve na této základní vrstvě samostatných tvůrčích dělníků země možno budovati se zdarem vrstvu řemeslnou a tovární, s tisícerými svazky spjatou s rodinami na venkově. Rusko zbavené sedláků a samostatných řemeslníků jakož také

téměř veškeré inteligence, může se zapojit do evropské civilisace, jen otevře-li se kolonisační vlně evropské.

„Pokračujeme tam," praví Adolf Hitler v „Mein Kampf", „kde jsme přestali před šesti stoletími. Zastavujeme věčný pochod Germánů k evropskému jihu a západu a obracíme svůj pohled k půdě na východě."

„Sám osud zdá se nám udávati směr. Tím, že svěřil Rusko bolševismu, uloupil ruskému národu inteligenci, která dosud přivodila a zaručovala jeho státní podstatu. Organisace ruského státního útvaru nebyla totiž vytvořena státně politickými schopnostmi Slovanstva v Rusku, nýbrž je spíše podivuhodným příkladem státotvorné činnosti germánského prvku v méněcenné rase. Od staletí Rusko uhlodávalo toto germánské jádro svých vrchních vedoucích vrstev. Možno je považovat dnes za vyhlazené a vypálené beze zbytku. Na jeho místo nastoupil Žid. Právě tak jako je nemožno, aby Rusové z vlastní síly setřásli jho židovské, právě tak je nemožno, aby Židé udrželi tuto mocnou říši natrvalo. Žid není prvek organisační, nýbrž rozkladný kvas. Obrovská říše na východě je zralá k rozpadu. A konec vlády Židovstva v Rusku bude také koncem Ruska jako státu. Jsme vyhlédnuti osudem, abychom byli svědky katastrofy, která bude nejmocnějším po tvrzením správnosti národní theorie rasové."

V „Mein Kampfu" mluví Adolf Hitler za německý národ a vidí v Rusku příští kolonisační prostor Německa. Mezitím však se stal Adolf Hitler Vůdcem celé Evropy, a vede ji vítězně jak v boji proti nebezpečí oceánskému, tak proti nebezpečí stepnímu. Po boku hrdinné armády německé bojují v Rusku dobrovolci

téměř všech evropských zemí. Z hnutí Germánů na východ stalo se hnutí celé Evropy, vedené geniálním Vůdcem Němců. Evropa si za jeho vedení otevírá v Rusku prostory, které budou její příští Amerikou.

Odnárodnit?

Briandova Evropa měla být jakousi obdobou amerických Spojených států, ve kterých by hospodářství vedly a ovládaly celoevropské trusty (není pochyby, že by byly hlavně v rukou Židů a angloamerických finančníků), ve kterých by byla ustanovena jednotná federální vláda, jíž by se každý stát podrobil, kde by byla mezinárodní armáda a mezinárodní zákonodárství, celní hranice by se ponenáhlu odbouraly a zavedl by se jakýsi evropský „Zollverein“, umožnilo by se volné proudění obyvatel a ponenáhlu by vznikla potřeba jedné evropské státní řeči místo dosavadních šestadvaceti státních řečí. Ovšem úmyslně se ponechávala mlhovina nad mnohými z těchto záměrů, mlhovina, vyplývající někde z nezralého stavu věcí a někde ze záměru.

A přesto si mnozí uvědomovali, že i takovéto liberalistické a demokratické Spojené státy evropské znamenají vlastně hluboký odklon od dosavadních zvyklostí. A především malé státy dostávaly předtuchu, že to znamená zánik malých států nejen jako útvarů hospodářských a politických, ale snad i kulturních. Nejvýrazněji přednesla své obavy rumunská básnířka Helena Vacaresco: „V této chvíli — pravila mluvíc o kulturním nebezpečí — vládne jakýsi umělecký a zejména literární protekcionismus, který sice není zpečetěn zákonem, ve skutečnosti však nicméně existuje. Dnes se literární konkurence omezuje téměř jen na národní hranice. Přece však už někteří malí národové pociťují ostře krisi národní knihy. Překládá se mnoho a prestiž velkých literatur vadí lokální produkci. Co se stane, až se skutečně i spirituální hranice sníží tak, že nebudou

klást odpor nabídkám z ciziny? V tu chvíli to už nebude konkurence národní, nýbrž evropská a světová. Bude se zápasit — zápasit s nestejnými zbraněmi — neboť i když směřuje k originalitě a nezávislosti a slibuje šťastné výsledky, literatura čerstvého data se těžko brání proti tradicionálnímu imperialismu některých velikých literatur. Osud malých mocností způsobuje už několik let starost prozíravým duchům, a to v lůně samotného shromáždění. Politikové a národohospodáři chápou tento zájem a zaručují jim status quo. Může se učiniti totéž pro malé literatury? Nebo je nutno resignovat a dívat se, jak za režimu hypothetických Spojených států evropských mizí literatury málo známé a nedávno vytvořené? V tomto případě bychom byli svědky ne duševního pronikání národů, nýbrž pronikání a rdoušení slabšího silnějším. To je pravdě podobný výsledek volné evropské konkurence v oboru literárním.“ Vacaresco radí ke zvýšené ochraně malých literatur a jazyků málo rozšířených a končí novou předzvěstí pohromy. „Jinak — nebude-li dbáno této ochrany — budou se čím dále tím více opakovat případy jazykové a literární emigrace a jednoho dne shledáme, že k veliké škodě duševního rozpětí je na světě jen jediná literatura, psaná jediným jazykem, jemuž se podařilo dobýt světa. Uvedou-li v soulad zájmy národů a rozřeší-li problém mnohosti v jednotě, uspíší budoucí Spojené státy evropské onen tragický konec, jehož se všichni dobří duchové musí obávat.“

Tento hlas je velmi závažný a měli by jej slyšet všichni, kdo dnes jako hlavní argument proti vůdčí roli Německa v Evropě uvádějí jakési tajné spiknutí Německa proti kulturám

malých národů. Německo nás všechny pogermanisuje — to je hlavní námitka. Ale už dřívější debaty o Spojených státech evropských ukazují, že základní problém je někde jinde.

Jde o to, zda vůbec není tendencí vývoje potlačit malé národy. Slečna Vacaresco se právem obává, že takový bude výsledek volné evropské konkurence. Důraz je na slově volné. Tedy i tam, kde není nejmenšího vědomého nátlaku mocenského, je nebezpečí, že malí národové zaniknou ve větším celku evropském.

Pro malé národy z toho vyplývá dvojí možnost: Buďto se snažit oddálit dobu evropské jednoty — postavit se proti řítícímu se rychlíku — prodlužovat nešťastný stav nejednotné evropské pevniny a platit za to každých dvacet let daň několika milionů mladých životů, anebo se smířit s osudem a připravit se na určité ne zbytné oběti na poli národním a jazykovém.

Každá doba vyžaduje oběti. Průmyslové a knižní době obětoval národ své nádherné kroje, své rozkošné lidové písně, tvůrčí lidovou fantasii, rodící se o přástkách a dračkách ve vytopených selských světnicích za dlouhých zimních večerů, lidové talenty malířské. „Ze zármutku nad něčím zašlým nebo zacházejícím vzniklo hlavně mé umění“ — praví dojemně a výstižně Mikoláš Aleš. Náhradou se ovšem otevřely jiné oblasti umění. A tak tomu bude i v nadcházející době velkých mocenských celků a socialismu. Budou oběti, ale bude za ně i náhrada. Rozhodnou-li se malé národy pro tyto oběti, pak jim budiž útěchou, že národ je něco víc než jeho vnější výraz. Národ je duch. Duch anglické literatury je docela jiný než literatury americké, třebaže jsou obě psány stejným jazykem. Mezi

argentinskou a mexickou nebo španělskou literaturou je duchová propast, ačkoliv všechny tři jsou psány stejnou řečí. Výtvarné umění má řeč jednu, a přece každý národ si v něm zachovává svéráznou barvu a tvar svého ducha. Také hudba je mezinárodní, a přitom melodie zůstávají národními. A od vynálezu umění filmového má i epika a lyrika mezinárodní řeč, která však nestírá pečeť ducha různých národních výrobků, pokud jde ovšem o umění a nikoliv o brak.

Zůstanou ze šestadvaceti řečí evropských v nové jednotné Evropě jen řeči čtyři nebo jedna? Zaniknou národní řeči malých států, jako kdysi zanikla nářečí každého města a kraje? Každý evropský inteligenti pokud tvoří, potřebuje znát všechny čtyři řeči evropských mocností. Půjde o vývoj po této zkušenosti evropských inteligentů nebo po zkušenosti Spojených států amerických, kde všechny řeči jsou obětovány řeči jedné? To je dnes ještě těžko říci. Ale jedno je jisté. V praktickém životě příslušníci malých národů budou nuceni vývojem věcí se stát dvoj jazyčnými. Jednou řečí bude sladká mateřština, řeč, v které jsou zpívány ukolébavky našich matek, a druhou bude řeč onoho kulturního národa, v jehož životním prostoru se malý národ nalézá. Ovládat dvě řeči nemůže býti pro malý národ neštěstím. Naopak, zbystří to jeho inteligenci a jeho životní možnosti. Tolikrát jsi člověkem, kolik řečí znáš — praví lidové přísloví. Toto zdvojení intelektuálních sil bude prémií příslušníkům malého národa za oběť, kterou přinášejí velkému životnímu prostoru.

Německá národní filosofie skýtá mnohem větší záruky, že si malé národy zachovají mateřský jazyk a národní svéráz, než

by tomu bylo za systému liberalistického. Podle německé filosofie národ stojí na dvou základnách: Blut und Boden — na krvi a na půdě. Zemědělský stav, usedlý na půdě nerozptýlené, je jedním ze základů národního života. Stav řemeslný, obchodní a správní naproti tomu sledují často linii hospodářského rozpětí a přesahují hranice národní usedlosti rozplývajíce se. Udržovat soudržnost půdy a krve znamená bránit se tomu, aby se národ nerozpadl v nějakém mezinárodním prostředí. Liberalistický řád je to, který chce strhnout národní stavidla a způsobit míšení národů. Německý národ směřuje k tomu, aby každý národ tvořil zvláštní záhon v evropském celku, aspoň pokud jde o zemědělské osídlení. A pokud jde o soudržnost krve, tu ukazuje příklad Židů, kteří se udrželi pouze krevní soudržností, a to bez pospolitosti území, jak dovede národ čelit cizí záplavě, když o to skutečně pečuje. My jsme až dosud neměli žádné cílevědomé národní filosofie. Důsledek toho byl přímo katastrofální. Celá jedna třetina národa pod tlakem liberalistického systému byla nucena opustit národní území a zapadla skoro beze stopy uprostřed jiných národů, pozbyvši řeči i národního vědomí. Téměř čtyři miliony příslušníků se nám ztratily takto za hranicemi. Při cílevědomé národní politice mohli jsme mít někde za mořem druhou, zdravou a ve smyslu češství kulturně plodnou větev národa.

Kdyby liberalistický systém působil dál, měl by za následek úplné vyhynutí národa. Liberalistické světové hospodářství směřuje k tomu, nechat žít jenom ta odvětví průmyslová, která pracují s nejmenšími výrobními náklady. Takových odvětví je u nás nepříliš mnoho. Lidé, kteří by v

těchto odvětvích nemohli být zaměstnáni, museli by si hledat živobytí někde v cizině. Naše mládež před nynější novou válkou nemohla už po léta najít zaměstnání a chátrala. Takové poměry mají značný odraz na chování celého národa. Jeho životní energie se ztrácí. Populační statistiky nám ukazují, že nejméně porodů mají státy malé, jako bývalé Rakousko, Belgie, Estonsko, Norsko, Švédsko, Švýcarsko, bývalé Česko-Slovensko, Dánsko, Finsko, Maďarsko, Litva. Jak vysvětlit tento zjev? Malé státy jsou si vědomy, že jejich životní prostor je omezen. Ztrácejí životní optimismus. A to i takové státy, které jsou převážně zemědělské. Rodiče nechtějí rodit děti do poměrů, kdy se neví, co s dětmi: Studovaná mládež nemá míst, do učení na řemesla se nepřijímá, každý sebemenší koutek hospodářské činnosti je obsazen a obklopen řadou konkurentů. Náš národ, který je mladý, byl na tom růstem již tak špatně, že se mu mohlo říkat: slovanští Francouzi.

Hle, kde je skutečné nebezpečí pro národ! Je jím nikoliv životní prostor německého národa, nýbrž dosavadní liberalistický systém, starající se o prospěch závodů, a nikoliv národů. Nebezpečí by zůstávalo nadále v nás, kdybychom si nevytvořili cílevědomou národní politiku a neplánovali svůj národní prostor.

Liberalistický systém nenechal nás myslet na toto plánování. Byli bychom přišli při plánování na to, že v našem národním prostoru více než polovina svobodných zaměstnání je v rukou Židů, že národní majetek je ze dvou třetin židovský a že velký průmysl je vším jiným, jen ne majetkem národním. Mezinárodní kapitál byl rád, že existují malé a hodně malé státy,

poněvadž to dopřálo jeho investicím svobody téměř neomezené. V malém státě zástupce velkého mezinárodního koncernu přicházel, jako by byl králem země. Všechny dveře se mu otevíraly a každý ministr věděl, že kdyby se postavil proti jeho vůli, byl by rozdrcen. To byl pro mezinárodního obchodníka a průmyslníka ideální stav. Ale nebyl to ideální stav pro národ. Národ žil jen z drobtů, které padaly se stolů cizích výrobních trustů.

Nová Evropa snímá korunu s hlavy mezinárodního obchodníka. Hlavní slovo dostává politik, a to politik jakožto mluvčí národní pospolitosti. Je třeba ovšem nemít ruce v klínu. Doba a její nebezpečí nás zavazují skutečně plánovat a pro národ tvořit. Nebýt stále jako omráčen událostmi. A především se neohlížet nazpět, neboť minulý režim znamenal smrtelné ohrožení národa.

Není třeba míti z nových poměrů strach. Nová Evropa se rodí v peci války národů. Létají proto kol dokola jiskry, planou ohně, vášně a nedůvěra jsou rozpáleny do běla. Je už osudem německého národa, že je nejtvořivější, když je nejrozpálenější, jsa podoben v tom svému synu Lutherovi, který doznává: „Mám-li básniti, psáti, modliti se nebo kázati, musím být rozhněván.“ Ale Nová Evropa bude žiti nikoliv ve válce národů, ale v míru národů. Porod je bolestný a křečovitý, život se zdá být nad propastí. Ale když už je děcko vykoupáno a leží v kolébce, zapomíná matka- rodička na všechny bolesti a světnice se jí zdá zalita novými paprsky života.

Osud nás učinil sousedy Němců. Milujeme tento svůj prostor mezi Řípem a Radhoštěm, jako Němci milují své hory

a roviny. Nikdy bychom nechtěli jej opustit. Stejný genius místa vytvářel nás i Sasy a Bavory. Máme stejně jako Němci sklon k mysticismu, jehož kolébkou jsou hluboké lesy a široký dech Boží v nich (v protikladu k italské krajině, na které je všude vidět ruka lidská). Naše a jejich krajina modravých dálek, zasněných lesních tišin a slunných strání promlouvá k nám stejnou hudbou tónů a lyrikou slov. Jsme stejně jako oni zajatci vnitrozemí a náš Wanderlust — naše touha po dálce — vede nás oba do vesmíru nad námi a do vesmíru v našem nitru. Vytváří z nás i Němců filosofy. A jakožto staří dělníci půdy naučili jsme se nespoléhati jako národy u moře na dary moře a obchodu, nýbrž na dary práce. Jsme jako oni stejně houževnatí sedláci a stejně tvořiví a zruční řemeslníci. V úzkém styku s přírodou jsme se stali průkopníky oné základní vlastnosti evropské civilisace, že se její členové vždy znovu a znovu zbavovali nánosu zvyklostí, neživotných tradic a žili po zákonu zdravého těla a zdravého rozumu. Naše husitství a německá reformace byly jedním takovým explosivním projevem této základní povahy.

A jestliže národní duše je formována zkušeností věků, pak kolik společných osudů tesalo profil národní duše naší a německé? Za stěhování národů jsme bušili společně na bránu římské říše a vynutili si vstup do ní. Společně jsme bojovali proti jhu Avarů a později Tatarů a za Svaté říše římské národa německého jsme společně jezdili do papežské Itálie a zápasili - v rovinách pádských a v horách apenninských za politická práva a slávu evropského severu. Společně jsme stáli v řadách za dlouhých válek s Turky a za osvobození Balkánu z jejich

vlivu. A v době, kdy Západ prodělával revoluci průmyslovou, šli jsme společně ke kořenům svých národů a prožívali duchovní éru obrozenskou, z níž vyrostla nesmrtelná díla básníků a hudebníků. Vyšli jsme z jednoho dějinného kadlubu. Jsme Slovany s německou — lépe snad řečeno se středoevropskou — osudovostí.

A přitom dovedli jsme vždy ještě uchovati svou českou odlišnost. Ta nás nutila občas si odpočinouti od převládajícího vlivu německého a hledat protiváhu jednou v Byzanci, po druhé v Římě, po třetí na západě. Italský básník Hieronymus Balbus z doby krále Vladislava II. karikoval tuto českou lačnost po novotách obrazem, ve kterém nakreslil příslušníky národů v jejich krojích, „ale Čecha nahého s balíkem sukna u nohou a pravil prý, že mu ponechává svobodu, aby, když co chvíle v jiném a jiném kroji si libuje, sám se ustrojil dle zdání svého, i jak by chtěl“ (Pavel Stránský: O státě českém 1633). Než naše hledání protiváhy vždy byla jen lázeň, jen sluneční koupel, jen dočasný útěk, pečeť domova zůstala nešetřena, základní rysy se nezměnily. Lačnost po novotách je ostatně opět společný rys s Němci, neboť zatím co Francouzové a Angličané jsou do sebe uzavřeni a o ostatní kultury národní se nestarají, Němci mají pro všechny kultury u sebe dveře otevřeny dokořán. Naše duše je jako duše Prahy, naší kamenné matky. Ale také Němci v ní cítí tep svých dějin, tep skoro totožný s tepem své duše, ačkoli žádné město německé nemá v sobě tolik skutečně evropského jako Praha, kde naši měšťané a umělci, filosofové a kněží vstřebávali do sebe dychtivě a po svém zpracovávali vlivy německé, byzantské, španělské, římské i západní.

Chceme býti nadále sousedy Němců, a proto musíme dát promlouvati ze sebe tomu společnému a příbuznému, kterého je v nás tolik. Jen příbuzní mohou občas býti nepřáteli na smrt, ale najdou nakonec opět k sobě cestu. Naše vláda s Němci je rázu rodinného. A v rodině láska a děti vždy mraky zaženou. Abychom si uvědomili naplno své základní příbuzenství, chybělo nám dosud jen jedno: žít delší dobu pod vlivem jiného národa. Prodloužené panství Francouzů nebo Angličanů nebo dokonce i Rusů by nás vrátilo jednou provždy do řad těch, s kterými jsme ve střední Evropě vyrostli společně. Každý náš vystěhovalec v cizině prožívá tuto pravdu vždy jako překvapující zjevení. Němec je mu v cizině ze všech národů nejbližší a s ním si nejlépe rozumí. Podobnou zkušenost mají i Němci: také jim jsou v cizině Češi nejbližší. Opírám se o své zkušenosti z Paříže a z Ruska, i z Ameriky, Ale musí se za touto zkušeností jít až za moře? Nemůže se snésti v naše nitra jako pravda zjevená zde, v našem domově?

Rodí se Evropan

Hodina jednotné Evropy udeřila.

V podstatě se k této jednotě evropská pevnina připravuje už dávno. Přes všechny vnitřní rozpory není pevniny, která by byla duchovně jednotnější. Indie na příklad je zemí dvou a snad i tří nesloučených a neslučitelných kultur: mohamedánské, indické a mongolské. Čína je podobně nejednotná. A všechno ostatní jsou koloniální prostory s kulturami dávno zapadlými nebo nikdy nevytvořenými nebo prostě převzatými.

Evropa začala splynutím tří živlů: kultury řecko-římské, křesťanství a severského pohanství. Z těchto tří prvků se zrodila kultura samostatná. Ohnisko její se měnilo. Byzanc znamenala první synthesu. Církev východní a byzantské umění jsou na počátku a formují evropského ducha. Ve středověku přejímá vedení Řím. V něm a ve Svaté římské říši národa německého se v synthese plněji uplatňuje vliv severu. Románské umění a papežství, společný prožitek válek křižáckých pod určujícím vlivem Normanů a pak velkolepá vzepětí evropského ducha a citu v gotice — to je druhá etapa společné duchovní Evropy. Třetí etapa se připravovala zánikem první a rozkladem etapy druhé. Zhasnutí Byzance zapaluje světla renesanční. Ale renesance je zjev složitý. Jedni jdou po cestě Athén a Kapitolu, jiní po cestě bible od Nového Zákona k Zákonu Starému, jiní opět po cestě rasové do své severské minulosti přes Tacitovu Germanii. Je to zároveň cesta od citu k rozumu. Všichni vyústí v racionalismu, v touze všechno uvést na matematickou a geometrickou formulku, poznat Boha z jeho výtvorů a vyšplhat se k němu po žebříku rozumu. Uctívat ho životem a nikoliv

umíráním. Obnovit slávu impéria římského nebo německého. Barokní umění je projevem této nové životní důvěry a je opět všem zemím společné. Ale na svém vrcholu je útěkem od rozumu znovu k citu. Žebříček rozumu nevedl do těch výšin, kam racionalističtí nadšenci toužili. Pekař považuje právem romantismus XIX. století, který přišel jako protiklad racionalismu, za duchovního bratra gotiky. „Co obě duchovní tendence (gotiku a romantismus) spojuje — praví Pekař — to je duch tvůrčího osvobozovacího optimismu, síla snivé touhy, spínající se k ideálním hodnotám ethické povahy, demokratický sklon a ideál slávy a svobody národní. Ten postihujeme bezpečně i v české gotice. V romantismu novodobém, když sílu ztratila vše dříve ovládající starost náboženská, stojí v popředí, ovládá všechno, vědu, poesii, hudbu, život společenský i myšlenku politickou.“ Ale současně s útokem romantismu na výšiny citové postupuje útok techniky na tajemství pohonných sil a na zdolání času a prostoru, hmoty a přírody zbraněmi strojů a vědeckých přístrojů. Vytváří se tím půda k novému umění — umění určovanému ocelí a cementem, účelností a rychlostí. A všechny tyto vlny prožívá opět celá Evropa — celá bez výjimky.

A tak Evropa měla společnou kulturu a společného ducha ve všech svých dobách, i v dobách, kdy beznadějně propadla do vnitřních zápasů a kdy politické a hospodářské hranice prodělávaly bizarní hru barev chameleónových. Podaří se vytvořit nyní mimo jednotu duchovou také pospolitost hospodářskou a politickou? Zjednodušit politickou mnohost v konečnou jednotu? Až dosud každá část Evropy se vřazovala do

společné kultury a civilisace tempem nestejným. To také bylo pramenem tolika vnitřních válek. I nynější válka je projevem takového nestejnoměrného vývoje. Německo první vystihlo, že je konec éry demokratické a hospodářského liberalismu. Jediné ze všech zemí — vedle Itálie — dovedlo zdolat těžkou krisi hospodářskou, postihnuvší svět jako mor, a najít proti ní lék. Německo nebylo přitom pochopeno a bylo dohnáno k tomu, aby svou nacionálněsocialistickou revoluci vnutilo Evropě válkou. Je přitom plně proniknuto vědomím svého velikého evropského a vývojového poslání, jako za dob Lutherových, kdy zvedlo prapor odboje proti Římu. Čím byl tehdy Řím, dávající každého do klatby, kdo se mu nepodřídil, tím je nyní pro Německo Londýn a jeho plutokratické vlády. Londýn, stejně jako Řím, chtěl míti z Německa svou pokorně poplatní diecési, ze které bylo možno udržovat nádheru britských paláců a života v nich. Němec, čtoucí rozhorlené dialogy Huttenovy proti Římu, bezděky myslí dnes na Londýn. Skoro vůbec není třeba měnit jediného slova, tak se stejný historický postoj opakuje. Poslyšme jen! Svoboda Německa v Huttenově dialogu mluví: „Povím ti, papežská bulla proti Lutherovi přišla z Říma (Londýna), kde muži nejsou muži, kde dobré je zlé a zlé dobré, kde lze hanebným jednáním zásluhy si získati, kde lidé jsou bohy a kde bohů není, odkud veškeré svobodné jednání vyhoštěno jest, kde penězům otročí lidé a bohatnou, kde všecko právo i bezpráví hračkou je, kde smlouva není smlouvou, kde nesmluvené platí za smluvené, kde věrnost je prokleta, zbožnost zavražděna, bezúhonnost utracena, veškerá poctivost zničena: to jest ta královna všech národů.“ Naproti tomu obraz vlastní země se jeví Němci docela tak jako v době Lutherově:

„Přicházím k tobě — praví se na témže místě u Huttena — z Edenburgu (míněno však celé Německo), toho útočiště spravedlnosti. Tam i koně i zbraně vysoko se cení, tam lenost a zahálka jsou v nenávisti, tam dle toho lidé váží si každého, jaké má zásluhy, tam Bůh je uctíván, lidé .milováni a v péči držáni, tam ctnosti se uctívají, lakota vyhošťuje, ctižádost místa tam nemá, proradnost a zločiny daleko odtud jsou vzdáleny, tam svobodně svobodni jsou lidé, tam o peníze lidé nestojí a mocnými se stávají, tam práva se drží ti, kteří, zaklínajíce bezpráví, před ním prchají, tam smlouvy se zachovávají, věrnost se ctí, zbožnost je vážena, bezúhonnost obhajována, tam kvete poctivost, úmluvy platí: to jest ten útulek spravedlnosti.“

Pro Němce je to sociální reformace, za kterou nyní bojuje a vkládá do boje veškerou vášeň. Jde nyní o to, zda jsou to opravdu poslední křeče nejednotného vývoje Evropy a zda už po nich nastane v Evropě klid. Dozrála už Evropa k tomu, aby v ní přestal nestejnoměrný růst a aby po prvé v dějinách se jí dostalo společného a jednotného rytmu vývojového?

V Nové Evropě budou boje dále, ale nikoli válečné. „Život je boj v celé své tvořivosti – praví Bismarck – a bez vnitřních bojů bychom dospěli nakonec k číňanství a zkameněli. Bez boje není života. Třeba jen při všech bojích najít vždy jeden společný bod.“ Tím pro Bismarcka, budujícího stát, byla Říše. Pro nás, budovatele Evropy, musí být jednota Evropy.

Ukázali jsme ve své studii, jaké jsou předpoklady, na kterých bude tvořit sjednocenou Evropu Německo a Itálie. Je to velmi složitý souhrn problémů a Německo a Itálie se ukazují

zralé k jejich řešení. Také doba je zralá. A na zralosti doby záleží vše. To v nejlépe ukazuje případ Itálie z doby Machiavelliho. Celé dílo Machiavelliho je určováno žhavou, touhou najít metody, jimiž by některý italský kníže dovedl sjednotit roztříštěnou Itálii. S jakou genialitou dovedl Machiavelli vyčísti z dějin, čeho je třeba, aby se tento úkol podařil! A přece se to podařilo Itálii až pět set let po Machiavellim, zatím co ve Španělsku provedli tento úkol v době Machiavelliho života, aniž znali jeho pozdější recepty a jeho geniální a často ovšem i zoufalé rady. Příklad Španělska ukazuje, že je třeba jednoho nezbytného: toho, co by se snad dalo vyjádřiti slovem Prozřetelnost. Je cosi podvědomého v dějinách, co určuje jejich vývoj a co se vymyká často logickému rozumu. Proto také i vládnout je nikoliv jen věda, ale mnohem více umění. Bismarck dokonce tvrdí, že vládnout není vůbec „žádná věda, jak mnozí páni profesoři se domnívají, nýbrž právě jen umění. Politika je právě tak málo vědou jako sochařství a malířství.“ Politické umění je intuice, jakési jemné, citové a pudové spojení s podzemními proudy vývojovými, které určují tvářnost Prozřetelnosti. A toto bylo právě vlastností Bismarckova genia. Jakkoli smělé se zdály jeho činy, vždy byly v souhlase se zralostí podmínek a doby.

Před dvěma generacemi našli Němci svého genia sjednocení v Bismarckovi a Italové v Cavourovi. Dnes Evropa, toužící po sjednocení, nalézá geniální sjednocovatele v synech opět těchto dvou národů — v Adolfu Hitlerovi a v Benitu Mussolinim. Trneme často nad odvážností jejich činů. Ale

jejich odvážnost je odvahou umělců, kteří se dávají unášet velkou tvůrčí myšlenkou. A tou je myšlenka jednotné Evropy.

Byli jsme dosud jen Čechy. Zůstaňme Čechy, ale staňme se Evropany!

Malé národy v Nové Evropě

Úvodem

Podnět k této druhé části knihy[1] byl dán návrhem, abych přednášel v rozhlase k americkým krajanům, mezi kterými jsem žil a působil v letech 1923 až 1927. Velká revoluce, kterou prožíváme, klade nám tolik nových otázek, že jsem uznal za potřebné, nepoužít ve svých přednáškách ničeho z toho, co jsem vykládal ve „Vzpouře Evropy“, a zahájil novou řadu argumentů, blízkých mým amerických posluchačům. Jsme v době velkého přehodnocování všech hodnot, a proto i tyto stati jsou především nesmlouvavým dialogem se sebou samým, s pochybnostmi doby a krajanů a oním hledáním pravdy v duchu pekařovského: „Padni, komu padni!“, které jediné vede k novým jistotám.

E.V.

[1] Vyšla před válkou s USA.

Nová země – Tierra Nueva!

Drazí krajané,

třináct roků už je tomu, co jsem se s paluby lodi Homeric naposledy loučil s vaší novou vlastí. Nebylo mi dopřáno, aby byla i vlastí mou. Přiznám se, že jsem toho tehdy velmi litoval. Ona necelá čtyři léta, strávená mezi vámi, jevila se mi vždycky jako sluncem zlacená léta mého života. Ačkoli nebyla to, jak sami dobře víte, léta pro mne právě nejlehčí a nejklidnější, bylo mi tam u vás, jako bych denně procházel nějakou omlazující lázní: tak se ve mně nějak násobila životní energie, úpornost k boji a vůle nad každou slzou zahlédnouti duhu příští radosti.

Dal jsem se plně prolnout duchem vaší země. Viděl jsem ji celou, tak jako vidí váš básník Sandburg Chicago, když volá: „Pojďte, pojďte a ukažte mi jiné z měst, s hlavou vysoko vztyčenou, pyšně zpívající, aby bylo tak živé, drsné a myslící. Vrhaje zlověstné kletby na práci, stále kupě čin na čin, to jsi ty, vysoký, drzý rváči o ceny, rozkročený naproti křehkým sídlům městeček. Líté jako pes s chlemstajícím jazykem, lstivé jak divoch v záseku proti pralesu, s odkrytou hlavou, kopající, bourající, s novými plány, stavějící, lámající, přestavující, v kouři a prachu kolem úst, směješ se bílými zuby, navzdor strašlivé tíži osudu, směješ se, jako se směje mladý chlap, směješ se, jako se směje prostý zápasník, jenž nebyl nikdy poražen, vyzývavě se směješ, že pod tvou pěstí bije puls a pod tvými žebry srdce lidu. Směješ se bouřlivým, chraplavým, ryčným smíchem mládí; polonahé, zalité potem, pyšné na to, že jsi řezníkem vepřů, vyrábíš z ocele, shrabuješ obilí do sýpek, hraješ o železnice a převážíš náklady národů.“

Tento dravý, syrový, bezohledný, ale i radostný puls vaší země se stal i tepem krve mé. Ale rozhodnutím, jež mi nebylo možno zvrátit, byl jsem unášen do staré vlasti, o níž jsem soudil, že zůstane už jen vlastí mých vzpomínek. Tehdy se mi osud zdál nelítostně krutý. Cosi jako by ve mně umíralo. Ztrácel jsem nejen své přátele, ztrácel jsem nejen svou novou vlast, ale čím blíže Evropě, tím jasnější mí bylo, že opouštím magnetická pole velkého životního napětí a zaměňuji je za tichou zátoku, kde loď mého života, zbavena motoru, marně bude vztyčovat alespoň plachty a chytat vítr k dalším plavbám. Tato předtucha byla bohužel příliš pravdivá. Matka mě tiskla se slzami radosti, ale vlast mě sevřela obručemi své malosti. Ze zasluněných hor jsem sešel do sychravého údolí. Nejednou jsem se ptal sám sebe: bylo mi dopřáno žít prudkým a strhujícím životem velké pevniny jen proto, abych tím krutěji cítil malost našich poměrů, tíživěji snášel tíseň existence, citelněji byl urážen velikášstvím trpaslíků a abych mezi tolika ztroskotanci malého životního prostoru se cítil také jedním z nich, vědom si ovšem toho ztroskotání, zatím co oni byli se svým osudem přiměřeně svému stavu spokojeni jako s ničím, co na tomto světě nemůže být ani jiné?

Jak všechno bylo udušené v tom našem malém prostoru! Když se mládí rozběhlo, zastavilo se u hranic vlasti několik hodin od rodného města. Jestliže se ocelové povahy tvoří v žáru prvního dobrodružného vzkypění sil, kdy se jde slepě za hlasem, volajícím v dálku a po velkých činech, kde že bylo u nás takové velké kovárny povah? Nebylo kam jíti do dálky a nebylo kde provádět velké činy. Zůstali jsme zajatci své malé

vesnice. Přistěhovalecké a cizinecké zákony uzavřely brány všech zemí a pevnin a učinily z naší země koncentrační tábor nevyužité energie. Naší mládeži nezbývalo než se spokojit trampskou kazajkou a cowboyským širákem a v malebných údolích našich řek sníti o amerických kaňonech a o životě na dalekém divokém Západě. Ale sen bez činu je rozklad. Naproti tomu si vzpomínám na hochy tam u vás, jak si na odpadlišti velkoměsta složili z odhozených částí používatelný automobil a pustili se do Kalifornie nebo do Floridy. Jiní opět zakývali na jeden z nesčetných automobilů a požádali o „lift“ — u nás je automobilista nesveze, tak je tu auto ještě výsadou bohatých. Na každé zastávce své první .cesty do světa naleznou vaši hoši možnost, jak si prací vydělat na další část cesty. Otevřeným mladým hlavám stále u vás ještě kynou v tom obrovském prostoru — i za krise — tisíceré možnosti. U nás na každou práci je deset čekatelů. Tři léta před nynější válkou hnila — doslova hnila — naše mládež v zoufalé nezaměstnanosti.

Neměl rozběhu ani náš podnikatel. Sotva se uchytil a rozmáchl, narazil na celní závory. Mohl je přeskočit jen podbízením. Stlačoval ceny na útraty dělnické mzdy. Ale i to mělo své hranice. Platy už nemohly být menší a méně se už nedalo vydělávat. Proto cizí kapitál už nerad u nás investoval: zisky mu byly příliš malé. Také dělník se ovšem v těchto poměrech těžko hájil. Když si vymohl vyšší mzdy, závod to neunesl a omezoval výrobu. Kapitalismus byl tu bez mocných ramen a socialismus bez silných nohou. Žili jsme tu, všichni v tom malém prostoru jen pro kus chleba a na více málokomu zbylo. Starost byla tu naší matkou, malost naší sestrou. Naše

sny byly střízlivé, pokud jsme byli praktičtí, a bláhové, pokud jsme opouštěli skutečnost. Čech si nikdy nemohl dopřát oné lhostejnosti k životu, která vyznačuje ryzí mládí a také silný národ. Malost vlasti a těsnost poměrů dělala z mnohých přízemní krysy a krátkozraké taškáře, zabíjejíc každé hrdinství; vždyť osobní úděl se přečasto zlepšoval, jen když se místo uprázdnilo úmrtím jiného nebo když se vyklidilo intrikami. Jaký rozdíl proti Americe, kterou jsem poznal, a kde přímost byla samozřejmostí a odvaha a touha riskovat visela ve vzduchu!

Vždyť ani v dílech naších spisovatelů nebylo velkých národních myšlenek. Pokud nechtěli jen bavit nebo se papírově nafukovat na titány, vyjadřovali strach o život národa. Proto mohl filosof Ladislav Klíma dokonce napsat, že základní vlastností české duše je „ordinární starost o živobytí. Nuzná starostlivost, nejen nacionální, ale i privátní je základním tónem českého písemnictví. Poctivě koncipovaný český bůh byl by jen přeúžasný hospodář, který, maje dva hektary, dvě krávy a deset dětí, zanášel by ve všemoci své ročně 5000 zlatých do spořitelny," pravil Klíma, který dokonce si posteskl tímto výkřikem: „Raději být psem než malým evropským národem!" Věru, oprávněný vzdech! Naše malost nám vždycky srazila křídla. Smáli se pro tuto malost našim komunistům v Moskvě, když se cítili být předvojem revoluce v Evropě, smáli se našim hradním politikům v Ženevě, když se cítili hřídelem evropského míru, a smáli se našim filosofům ve světě, když jim nabízeli svůj všelék, humanitu — „filosofii slabých na chloroformování silných."

Tak jsme tu tedy žili a cítili. Připadal jsem si tu jako na větším ostrově deportovaných. Ale teprve v posledním roce poznávám, že osud nebyl patrně tak zlomyslný ke mně, jak se mi někdy zdálo, soudě z toho, že mi ukázal život velkého rozmachu a pak mne z něho vyloučil. Začíná mi svítat, v čem byl asi záměr Prozřetelnosti, když mi dala po léta pít živou vodu z pramenů životní důvěry velkého kontinentu. Umožnilo mi to, abych snad dříve než mnozí jiní krajané zahlédl velikou chvíli přerodu naší staré pevniny v novou. Obří síla velikého národa vytrhává mříže rozlehlého vězení národů, kterým byla až dosuď Evropa, a připravuje Spojené národy Evropy. Smetává národní předsudky, které z národů dělaly nepřátele místo spolupracovníky. Vytrhává třídní předsudky, které bránily, aby zaměstnavatel a dělník se spojili ke společné bitvě za vyšší úroveň národa. Drtí hospodářské přehrady, které jako sekery přetínaly v krátkých vzdálenostech silnice a železnice evropské. A zatím co upravuje tyto oblasti evropské pro nový život národů, myslí už i na pevninu pro ty, kteří mají odvahu do války a do nového. Jako ve vaší zemi se ukazovalo kdysi na západ a volalo na mladé lidi: „Go to the west, young man!“, připravuje si Evropa nové kolonisační prostory, volající po přebytečné energii a hospodářském umění Evropanů. Vaše „Westward Ho!“ bude tu znít jako „Southward a Eastward Ho!“[2]

Evropa prodělává velké chvíle. Z tříště a šachovnice zemí a zemiček se rodí velký jednotný kontinent. Vy zatím pro samé jiskry a šlehání ohně z pájky tento velký proces nevidíte. Ale

[2] Southward Ho! Vzhůru na jih! Eastward Ho! Vzhůru na východ!

zde už začínají váti větry velkého životního optimismu, jaké jsem cítil ošlehávat tvář na pevnině vaší. Lhal bych, kdybych řekl, že jej cítí vanout už všichni. Někteří mají po domnělé ráně münchenské ještě zabořenou tvář v zemi a nemají odvahy ji pozvednout. Jiní se jej zase bojí, jako se vždy najdou lidé, kteří se bojí něčeho neznámého a silného. Ostrý vítr velkého dění bývá z počátku vždy jen pro srdce statečná.

Ti, kdo zabořili tvář do země, odpovídají základním tónem naší duše: strachem o národ. Ale jestli kdy byla chvíle, ve které máme dokázat, že jsme národem mladým a vnitřně silným, pak musíme na tento velký převratný proces odpověděti tím, čím na velké věci odpovídá nezkažené, zdravé mládí — odvahou riskovat. Jsou chvíle, kdy jen lhostejností k vlastnímu životu život svůj vyhráváme. A tato chvíle právě nadešla pro náš národ. Nyní je na něm, aby dovedl vsadit do evropské hry i národnost, má-li ji vyhrát.

Dovedu si ovšem představit, jak se mnozí z vás hrozí nad touto mou řečí. Vím, že se vám po léta hlásá o Němcích a Italech, že jsou to barbaři, kteří potlačili ve své zemi jakoukoli civilisaci, zdeptali dělníky a zotročili je, zavřeli svobodu za desaterý zámek, pronásledují náboženství a ve své rasové nenávisti vypuzují z Evropy Židy, „sůl země“. Bylo vám mnoho hrůzostrašných věcí vypravováno o jejich nenasytné dravosti, toužící vše zgermanisovat nebo zlatinisovat. A nyní člověk, v kterého jste měli důvěru jako v nezištného bojovníka za lepší sociální zítřek pracujících, vítá jejich nabývání Evropy, jež vy považujete za zotročení Evropy a malých národů, a odvažuje se to srovnávat s velikým bojem za neodvislost Ameriky. A snad

mi mnozí z vás trpce připomenou závěrečná slova, s kterými jsem se s vámi a s Amerikou loučil v knize „Ostrov slzí“. „Není minuty —- tak jsem psal — která by tě odtrhla od světa pracujících. Vždy jsi v něm celý: nohou a paží, sluchem a zrakem, radostí a důvěrou v tom našem velikém, všudypřítomném, bojujícím, tvůrčím světě proletariátu. Na frontě pracujících, ze které nelze deportovat.“

Nuže, tomuto slibu jsem zůstal věren, i když snad se má cesta jeví jinak, než jsem si já i vy ještě před třinácti lety představoval. Ale jen proto, že jsem byl světu pracujících věren skutkem a ne slovy, šel jsem cestou zdánlivě klikatou, neboť klikatá je právě cesta života a pravdy. Přímá je pouze cesta snu a odživotnělé theorie. S plnou vnitřní poctivostí, mohu, říci, že národ německý a italský jsou národy proletářské, které se právě osvobozují od kapitalistických pout západních plutokratů, vynucujíce si na nich velkou bojovnou stávkou lepší budoucnost svou i evropskou. Mohu s čistým svědomím doznat, že německý nacionální socialismus je vyšší forma socialistická než státní socialismus, a to proto, že zbavuje dělníka strachu o živobytí, ale přitom ponechává vůdčím duchům volné pole k iniciativě. Mohu dále dosvědčiti, že svoboda byla sice vzata, ale jen utlačovatelům, a dána národu. Jsem pevně přesvědčen, že nový úkol budovat Evropu vede oba národy od stupně, budujícího jen vlastní říši pro své soukmenovce, k vyššímu stupni, který záleží v tom, že oba národy budují nový životní prostor pro všechny národy evropské. Obě říše proto zosobňují nyní onen bojující, tvůrčí svět proletariátu, který byl už v mládí světem mým.

Osvobozujíce malý lid a nasazujíce životy svých synů, vedou i malé národy do klidného přístavu velké společné vlasti práce.

Mluvím k vám nyní nejen jako Čech, ale jako Evropan, neboť na této straně oceánu bude jednou také jednotný kontinent, jako na oné jsou vaše Spojené státy. A v této jednotné pevnině konečně my a naše děti shodíme se sebe malost, kterou jsme trpěli doma i ve své vůli. A Evropa se bude moci teprve nyní rozmáchnout k velkým společným činům. Jaká to byla ostatně ironie osudu! Tato naše pevnina, která objevila a podrobila si pevniny ostatní, jejíž badatelé učinili z nekonečné země malou planetu, točící se kolem slunce, jejíž kosmoplavci srazili sluneční soustavu z domnělého středu světa na periferii nebes, do jedné z mnohých spirálových mlhovin, jejíž učenci v prachu pod nohou našli nekonečné světy atomů a elektronů a v neviditelné části uhlí zjistili síly, schopné vyvrátit výbuchem zemi z její odvěké dráhy; tato pevnina, zvaná Evropa, a tito její tvůrčí mužové museli žít v zemi, protkané mřížemi hranic, poddávat se zlobě slepých regionalismů a rvát se s námahou o kus chleba, namačkáni do uzavřených klecí a cel jako trestanci nebo mnichové, vyloučivší se ze života.

Evropa objevila dříve Ameriku než sebe. Ale právě teď její obyvatelé slyší radostný výkřik: Tierra nueva, tierra nueva! Nová země — Jednotná Evropa!

Anglie contra Evropa

Drazí krajané,

Amerika našla cestu k velké budoucnosti teprve odbojem proti Anglii. Také Evropa je nucena napřed porazit Anglii, nežli se jí otevře budoucnost, jaké zasluhuje.

Nevím, jak u vás agitují Angličané, ale dovedu si představit, že dělají, jako by naprosto nechápali, proč se proti nim Osa Evropy vzbouřila. Půjčovali jsme jim přece peníze — říkají — investovali jsme u nich, byli jsme ochotni jim vyjít vstříc při nákupu surovin, dokonce jsme jim chtěli otevřít některé africké kolonie, když přestanou zbrojit a vzdají se svých režimů, potlačujících svobodu.

To mne upomíná, jak jsem nedávno četl v knize Adama Smitha „Blahobyt národů“ kapitolu o koloniích a dočetl se v ní, jak ve srovnání s vyděračskou politikou Španělů, Francouzů nebo Portugalců si počínali Angličané neobyčejně rozumně a uznale vůči svým třinácti americkým koloniím. To psal Smith asi dlouho před osvobozovacím bojem Američanů, řekl jsem si při čtení. Podíval jsem se na rok, kdy vyšla tato slavná kniha, a překvapen jsem zjistil, že byla vydána v roce 1776, tedy právě, když ve Filadelfii uveřejnilo třináct rebelujících amerických kolonií manifest proti utiskující Anglii a prohlašovalo se za samostatné. Adam Smith psal tedy kapitolu o koloniích bezprostředně před vzpourou Ameriky a neměl ani tušení, že to, co považoval za obrovské výhody pro kolonie, viděli za oceánem v souhrnu všech ostatních nevýhod jako útisk. Za světové války mnoho amerických dějepisců se vrátilo k přesvědčení Adama Smitha a prohlašovalo, že vzpoura

Ameriky byla nedorozuměním mezi dvěma bratrskými kmeny a že když se zváží, čím mateřská země koloniím prospívala a v čem jim bránila v rozmachu, našla by se asi stejná číslice na straně „Dal“ jako na straně „Má dáti“.

Tento příklad je poučný a ukazuje nám především, že dějiny dělá špatný účetní. Má obyčejně dříve hotovou stránku: „Má dáti“ — než „Dal“. Proto se dějiny dělají výbuchy, které se mnohým zdají nerozumnými, ale ten, kdo výbuch dělá, vždy cítí velmi drásavě nějakou okamžitou křivdu. Tam, kde výbuchem se otvírá skutečně nová epocha, připojuje se k pocitu okamžitého příkoří ponorné rozhořčení, vyplývající ze řady předcházejících protivenství, a nejednou dodají dynamickou sílu ony spodní proudy dějin, které rozum těžko zachycuje a které náhle překotně rozmetávají přehrady, tarasící přístup do veliké budoucnosti.

Jako povstalci američtí věděli jasně, proč v přestrojení za Indiány házejí čaj z lodí anglických přes palubu do moře, proč odpírají kolkovat listiny, proč provádějí generální bojkot anglického zboží, proč se bouří proti různým zákazům výroby a vzájemného obchodování a proti zákazům papírové měny, tak i státy evropské osy nesnesitelně pociťovaly anglické prsty na všech svých životních nervech. Ano, Anglie jim byla ochotna dopřát života, ale jen když se stanou jejími finančními koloniemi a vzdají se vlastní vůle politické i hospodářské, jak to chtěla také kdysi od kolonií amerických.

Nynější revolta států Osy proti Anglii by se arciť nebyla stala současně revoltou celé Evropy proti Velké Britannii, kdyby tu nebylo soustavné zrady zájmu Evropy Angličany.

Nemluvme o událostech před válkou světovou. Zůstaňme v posledních dvaceti letech. Evropa, která za sto let — Od roku 1820 - dodala do Spojených států třicet milionů svých obyvatel, ač v nově vyvinutém průmyslu evropském zaměstnala o 350 milionů lidí víc, našla po válce zámořskou pevninu uzavřenu. A potřebovala vystěhovalectví právě po válce více než jindy, poněvadž rozvoj jejího průmyslu a obchodu dosáhl už největšího rozpětí a nemohl jako dříve pohlcovat přebytky obyvatelstva. Příklad Spojených států začala napodobovat i Jižní Amerika, ač prakticky liduprázdná, a značně ztížila přistěhovalectví. To byla těžká rána především pro střední a východní Evropu, neboť od let osmdesátých hlavní proud vystěhovalecký za moře šel právě z jejích zemí. Kdyby Anglie, ovládající Evropu finančně, cítila k Evropě odpovědnost, byla by otevřela náhradou za ztracenou Ameriku evropským vystěhovalcům své kolonie a dominia. Ale Anglie nebyla k tomu ani v nejmenším ochotna, ačkoli sebrala po válce všechny kolonie Německa a prakticky kontrolovala kolonie všech malých států evropských. Ba zahájila kurs docela opačný. Učinila dominia úplně samostatnými v rozhodování, jak mají naložit se svými prázdnými prostorami. A tak se stalo, že dvě dominia nejméně obydlená, Austrálie a Nový Zéland, se vůbec uzavřela evropskému přistěhovalectví až na anglické. To bylo přímo provokativní, neboť při drahé a nákladné cestě i povolení pro chudého přistěhovalce, odkázaného jen na dvě ruce, je bezcenné, když se mu neposkytne účinná pomoc ve slevě jízdy a při zařizování nové existence. Anglie úlevu poskytovala jen svým lidem, ale nikomu jinému z Evropy. Ponechala Evropu, aby se dusila v přebytku obyvatel. Nebylo možno k praktické

evropské politice přimět Anglii ani v rámci Společnosti národů. Její politiku v Ženevě nejlépe vystihuje výrok Austena Chamberlaina ve Shromáždění, že vedle svazu národů, zastoupených v Ženevě, je starší, i když menší, společnost národů britského impéria, a kdyby si Anglie měla vybrat mezi oběma svazy národů, přirozeně by si vybrala zase britský. Takto už v roce 1925, kdy Sir Austen výrok učinil, Anglie se vyžadovala, pokud šlo o povinnosti, z evropského společenství.

Ale Evropa jako celek byla nejbrutálněji zrazena Anglií za velké světové krise. Představte si, že by Hoover a po něm Roosevelt po velkém bursovním a bankovním krachu v roce 1929 udělali totéž, co Angličané; že by se obrátili zády k pevnině a sanovali země svých velkých zámořských investic na účet celých vrstev amerického pracovního společenství. To znamená, že by nakupovali argentinské obilí a zabíjeli jím vlastní farmářský střední Západ; podchytili bavlnáře brazilské a dali padnout bavlnářským farmářům na svém Jihu; venezuelským a mexickým petrolejem konkurovali vlastním petrolejovým polím, tonoucím v krisi; japonským hedvábným a bavlněným zbožím ubíjeli americké textilní závody. Kdyby to učinili, jistě bystě se všichni do jednoho postavili proti vlastní vládě. Ale právě něco tak nehorázného a neuvěřitelného prožila Evropa za veliké krise. Tehdy veškeré zlato Evropy bylo v majetku Angličanů (a zčásti Francouzů), a poněvadž až dosud, kdo měl zlato, byl nekorunovaným králem všech zemí na zlatě závislých, byla ještě v roce 1929 nekorunovaným králem Evropy Anglie. Ale co udělala, když nastala vichřice velké hospodářské krise? Povinností Angličanů vůči Evropě bylo —

jako to dělal Roosevelt v Americe — pumpovat do Evropy peníze. Měli financovat celoevropské veřejné práce. Jejich program byl hotov ve Společnosti národů. Měli stavět dálnice, kopat průplavy, budovat přehrady, zřizovat elektrárny, předělávat železnice z parních na elektrické, vysušovat močály, zavodňovat pustiny, prostě roztočit opět všechna zastavená kola práce v Evropě. Kdyby to byli učinili, byla by bývala Evropa dnes anglická. Místo toho však zvítězilo v Anglii hnutí pro odtržení od Evropy. Časopisy psaly a řečníci mluvili o tom, že nyní je nutno se uzavřít do ulity anglického impéria. A jestli koho zvednout na nohy, pak ne státy evropské, nýbrž mimoevropské, Kanadu, jižní Afriku, Austrálii a africké kolonie. Do nich třeba pumpovat anglické peníze a ne do Evropy!

Evropa tak v nejtěžší chvíli byla ponechána stranou, odkopnuta, bagatelisována, jako by byla nejposlednějším černošským územím. Ale na tom nebylo dosti! Byly odvolány všechny krátkodobé půjčky a všechny peníze z Evropy staženy, pokud to bylo možno. A poněvadž Evropa neměla peněz na nákup surovin, byl Evropě takto odpírán i nejnutnější pracovní materiál. Když Němci a Italové volali po koloniích, aby aspoň jimi nahradili nedostatek v chybějících látkách a vystěhovalectvím odpomohli své nezaměstnanosti, jejich volání naráželo na hluché uši. Francie dokonce, která tuto politiku provozovala ruku v ruce s Anglií, zhoršila krisi Evropy ještě tím, že v době krise vypovídala ze země dělníky, kteří jako v Americe jsou i ve Francii většinou přistěhovalci. Dokud dělali její bohatství, bylo dobře. Ale když se měla o ně starat v

nezaměstnanosti, házela je chudým mateřským zemím na krk. Dělala to i nám, ač jsme byli její vojenští spojenci a její předsunutá, a zkáze zasvěcená pevnost.

Svět nezažil podobné zrady, jakou v době světové krise páchala Anglie a Francie na Evropě. Zde je jedna z hlavních pohnutek výbuchu a jedna ze základen evropské protianglické jednoty. Všechny země od Rheinu na východ a od Garonny na jih trpěly touto zradou evropských zájmů. Habešská válka byl první výbuch evropské vzpoury proti Anglii. Byl to výbuch hrdinské odvahy. Španělská válka byl výbuch druhý. To byl výbuch slepého zoufalství, mlátícího na všechny strany. Hospodářské přiklonění zrazeného Balkánu k Německu byl výbuch třetí. Teď nastal výbuch čtvrtý a teprve ten vede k všeobecné vzpouře Evropy proti Anglii.

Vývoj lidstva — takový už je běh dějin — prochází velmi často branami neštěstí do své vyšší etapy. Tak se stalo i v Německu. Zrada Evropy Angličany způsobila, že Němci museli najít sami způsob, jak odstranit sedm milionů svých nezaměstnaných Učinili tak z vlastních prostředků a vybudovali přitom pevné základy praktického socialismu. Nahradili dále peníze v zahraničním obchodě tím, že zavedli obchod směnný: zboží za zboží. Odstranili tak z Evropy vládu zlata. Mnohé suroviny nahradili skvělými náhražkami, v kterých jejich chemický průmysl tvoří hotové zázraky. Osvobodili tím Evropu od angloamerického monopolu surovin. Tím vším se stali nositeli nového evropského sociálního a hospodářského řádu, kterému se musí obdivovat i jejich nepřátelé.

Angličané se vždycky domnívali, že mají hospodářské zdroje, nutné k životu Evropy, natolik v ruce, že mohou revoltu kteréhokoli evropského státu a případně celé Evropy kdykoli zlomit. Blokáda bývala jejich nejspolehlivější zbraní. Také povstání třinácti amerických kolonií chtěli zlomit blokádou. Sir Willian Howe, velitel anglického vojska proti americkým povstalcům, vycházel z přesvědčení, že stačí mít v rukou New York a Filadelfii a blokovat pobřeží, aby se povstání ztratilo jak pramen v písku. A poněvadž to byl veselý pán, jako je většina dnešních vládců Anglie a miloval zahálku, blahobyt, víno, hru a společnost žen, zůstal nečinně ležet v Bostonu, „kde tento britský Antonius našel svou Kleopatru“, a čekal na účinek blokády. Přepočítal se ovšem s Američany, jako se přepočítali i dnešní žoviální Howeové s Němci. Tito také, když si myslili, že utahují poslední šroub blokády, viděli pojednou, jak jim uniká Norsko a tím i Švédsko, jak mizí Holandsko a Belgie a jak se pro ně propadá i naproti ležící Francie, odcizuje se Španělsko a vyřazuje se z jejich politického vlivu Balkán.

Už starý Adam Smith, přející jinak volnému rozmachu kapitalismu, prohlásil a na příkladech doložil, že nejhorší ze všech vlád pro kteroukoli zemi je vláda, složená výlučně jen z obchodníků. A Evropa až dosud byla ovládána britskými obchodníky, i když jejich vládní tituly zněly jakkoli. Kdykoli se Evropa chtěla spojit, aby netříštila své síly v ustavičných sporech, vždy tomu zabránila anglická vláda. Evropu chtělo kdysi spojit Rakousko za vedení prince Eugena, ale v rozhodném okamžiku bylo zrazeno svým spojencem Anglií. Úloha hanebné zrady zvláštní náhodou byla svěřena předku

nynějšího Churchilla, vévodovi z Marlborough. Tehdy se zrodilo u Angličanů přesvědčení, že je nutno v zájmu Anglie zabránit sjednocení Evropy politikou „evropské rovnováhy“, což znamenalo dát hlídat jednu mocnost druhou a občas pouštět Evropě žilou. Kdykoli nějaká velmoc začala růsti tak, že mohla se jednou státi jádrem budoucí jednoty, Anglie proti ní osnovala koalici a tak, věčně udržujíc ohniště války v evropském krbu a majíc nejednotnou Evropu v zádech, mohla si bezpečně obchodovat s celým světem. Podařilo se jí mezitím ve spojení s kapitálem americkým soustředit do svých rukou hlavní suroviny, které Evropa potřebovala, a zajistit si, podle jejího domnění, nadvládu nad Evropou trvale.

Německo její rozpočty rozmetalo. Už dávno bylo jasno duchům zvláště prozíravým, kde tohle skončí. A Friedrich Nietzsche v téměř prorockém vidění napsal ke sklonku minulého století, že v padesáti letech se vlády babylonské věže, a tím mínil evropské demokracie, střetnou v gigantické válce o světové trhy. A tehdy také už Nietzsche zahlédl, čeho jsme právě svědky, že z tohoto válečného šílenství snad vzejde sjednocení Evropy — cíl to, za který prý ani cena obchodní války není příliš vysoká. Sjednocená Evropa, takto vzniklá, dostane však podle něho jiný řád nežli demokratický a řád tento ji spasí.

Nietzsche tušil správně. Evropa se osvobozuje od surovinového otroctví angloamerických zemí, strhla do prachu vládu zlatého telete, která byla pravou vládou v pozadí všech demokratických parlamentů, a nastoluje vládu práce a duševních hodnot, aristokracii výkonnosti a tvořivosti.

Jak Anglie zradila malé státy

Drazí krajané,

Anglie zradila po válce nejen Evropu jako celek, ale nejhorší její zradou — aspoň s našeho českého hlediska — byla zrada malých národů.

Překvapujícím výsledkem krvavé lázně světové války bylo, že po ní náhle jako houby po dešti vyrostla spousta malých národních států. Touhy téměř všech malých národů po sebeurčení došly splnění. Vedle národů, které už své státy měly, ale po válce je značně rozšířily, vznikly státy docela nové, jako bývalé Česko-Slovensko, Polsko a státy baltické, několik států v přední Asii a Irsko. I národy, které zůstaly v Rusku, dostaly národní autonomii v rámci federace sovětských republik. Nehledíme-li tedy na novější snahy Basků a Katalánců, každé větší jazykové odrůdě v Evropě se dostalo práva na samostatný stát.

Ale právo přišlo v době, kdy státní úkoly byly nad síly malých útvarů. Už jenom vydržovat samostatnou armádu, podepřít ji vlastním zbrojním průmyslem a zajistit hranice proti všelikému překvapení, byl úkol neúměrný počtu obyvatel malých samostatných států. Dnešní armáda, vyžadující velkých investic do těžkých děl a tanků, do mohutné letecké zbraně a moderních betonových opevnění, je velmi drahý státní inventář. Mimo to hranice nových národních států málokde sledovaly hranici strategickou a tuto nevýhodu bylo nutno vyrovnávat zvýšeným stavem armádním. To se snad cítilo už na mírové konferenci, ačkoliv se o tom nemluvilo, a proto ti, kdo měli podobné obavy, museli považovat za obzvláště moudré

ustanovení, že svět po válce odzbrojí. Odzbrojení Německa mělo být úvodem k odzbrojení všeobecnému. Mimo to jako veliké štěstí se jevilo státníkům malých národů, že z mírové konference vyšla Společnost národů, trvalý orgán mírové konference, který měl navrhované odzbrojení provésti a zahájit plodnou spolupráci všech starých i nových států v Evropě. Ale všechny tyto naděje ve Společnost národů v zárodku zmařila Anglie a svým neodpovědným jednáním donutila mladé státy, aby na sebe vzaly obrovské a na dlouhou dobu nesnesitelné břímě vojenského molocha.

Stalo se to takto. Francie chtěla mít od svého bývalého spojence, Anglie, zaručeno, dříve než se pustí do zcela nového — a jak se jí zdálo nejistého — pokusu o odzbrojení, že v případě nezdaru a nové války v Evropě Anglie bude jejím vojenským spojencem. A tu se stala věc docela nečekaná. Anglie odmítla. Místo aby po tak krvavé lázni umožnila mírové spolužití všech národů evropských a jejich případné sdružení ve velkou mírovou federaci, vrátila se ke staré politické hře. Domnívala se, že bude zase nejlépe, když se přes Rhein budou strašit a hlídat vzájemně Francouzi a Němci a Evropa zůstane nadále v politické bezmocnosti.

To byla rána, po které se už poválečná Evropa nezotavila. Roztrpčení a rozbolestnění Francouzi se jali hledat vlastní bezpečnost bez Anglie. Učinili tak ovšem s obvyklou politickou krátkozrakostí. Místo aby se dorozuměli s Německem, začali je znovu obkličovat. Učinili nejprve pokus dostat Rhein za hranici. Touto okupací nepřispěli k mírové náladě mezi oběma velkými národy v Evropě a hnali vlastně vodu na politický mlýn

Anglie. Německá čest byla nesmiřitelně zraněna, když kulturní Němci byli postaveni pod dozor divochů z černé Afriky. Další neodpovědný čin Francouzů byla snaha vybudovat kolem Německa pevnostní val z malých národů. A první smrtelný hřích naší zahraniční politiky, do poslední chvíle nenapravitelný, spočíval právě v tom, že jsme se dali strhnout k této nebezpečné a současně bezduché politice. Bývalé Česko-Slovensko a Polsko se první přihlásily za pevnosti v zádech poníženého a zdeptaného Německa. Neštěstí Evropy začalo. Po této cestě se nemohlo přijít k ničemu novému. Na konci byla jen stará a v Evropě příliš dobře známá katastrofa – válka.

A tak malé státy byly donuceny žít, jako by byly státy velkými. Budovat armády neúměrné své síle a vésti nákladnou diplomacii. Bylo to, jako když si děti hrají na vojáky, kdyby to nemělo stránku tragickou. Malé děti nenosily šavličky plechové a pušky dřevěné, nýbrž šavle ostře nabroušené, pušky ostře nabité, a při hře na vojáky to myslely vážně. Teprve skutečná vichřice válečná ukázala směšnost jejich vojáčkování. A poněvadž na armádu neměly vlastních prostředků, musely se nenapravitelně zadlužovat. Náklady byly tak značné, že úroveň obyvatelstva přirozeně víc a více se propadala.

Druhá kapitola anglické zrady malých národů se otevírá. v době, kdy Anglii začínalo být jasno, že Rusko se nejen nezhroutilo, ale že mohutnými pětiletkami narůstá na velmoc, hospodářsky úplně soběstačnou a vojensky imposantní. Tehdy skupina Angličanů, velmi vlivných ve světě politickém a hospodářském, začala hlásat, že je už zastaralé stavět proti sobě Německo a Francii, poněvadž na východě vyrostla velmoc,

která je v evropsko-asijském prostoru bez soupeře. Začali se vracet ke staré myšlence Josefa Chamberlaina, že je nutno hledat proti váhu proti Rusku. Tou podle nich mohlo být jedině Německo. To ovšem zavazovalo pomoci Německu k tomu, aby mělo vojenské i hospodářské síly aspoň přibližně stejné s Ruskem. Rusko mohlo mít v tu dobu asi 160—180 milionů obyvatel. Naproti tomu Německo mělo kolem 70 milionu. Ještě křiklavější byl rozdíl v hospodářské sféře. Rusko mělo obrovské hospodářské zázemí a bylo surovinami téměř soběstačné. V Německu byl sice skvělý průmysl, ale chyběly mu suroviny a také zemědělská oblast mu nestačila. Jak učinit, aby se Německo vyrovnalo Rusku jak reservoárem lidským, tak hospodářským? A tady, počíná — aspoň s hlediska samostatných malých států poválečných — kapitola černé zrady, která není světlejší proto, že se neuskutečnila. V čem spočívala zrada, toho nesmazatelným svědectvím jsou pověstné články publicisty Garvina v Observeru na jaře 1937. Garvin je životopisec rodiny Chamberlainů a důvěrník oné mocné skupiny, která chtěla dávat Německu protiruské úkoly. Garvin jasně vyložil celý plán. Nové státy na východ a jihovýchod od Německa jsou státy nezakotvené a zápasící s velkými vnitřními potížemi. Nechají-li se nadále samostatné, stanou se příčinou nových válek. Jediné řešení je ponechat volnou ruku v této oblasti Německu, které pro svou velkou civilisaci a hospodářskou potenci potřebuje nějaké civilisační poslání. Německo nechť kolem řeky Donau vytvoří říši, ve které bude naprosto svrchované jak vojensky, tak hospodářsky. Aby to nevypadalo jako zrada všech malých států v této oblasti, nalézá Garvin formulaci, že půjde o jakési Donauské státy evropské,

které budou prý vlastně něco podobného tomu, co jsou spojené státy kolem „old man Mississippi“ — Spojené státy americké. Německo bude mít kolem sebe sdruženo rovněž nějakých 160 až 180 milionů lidí jako Rusko a k disposici velké surovinové a potravinové zdroje. Tichý, nevyřčený závěr Garvinových článků byl: takto vybudované Německo bude mít kdykoli možnost pustit se do boje se Sovětským svazem.

Nezodpověděnou otázkou v Garvinových článcích byla otázka, jakým způsobem uskuteční Německo Spojené státy evropské na Donau. Garvin mluvil jen o volné ruce. Ale při nevyžité lásce k sebeurčení u všech těchto národů se to mohlo uskutečnit sotva jinak než válkou Německa s jedním státem po druhém. Anglie byla takto ochotna obětovat rázem tucet malých národů, jen aby mohla pokračovat ve své politice „evropské rovnováhy“ a držet evropský kontinent stále v bezmoci. Sela válku na východě, aby na západě měla mír. Jestliže nakonec Anglie nevydala malé státy Německu, ačkoliv garvinovci byli přesvědčeni, že s bývalým Rakouskem a s bývalým Česko-Slovenskem byl toho učiněn počátek, pak se to stalo především z ohledu na Židy, kterých je v těchto východních prostorech takové množství!

Člen anglické vlády a předák anglických odborářů Bevin prohlásil v prosinci 1940, že Anglie se pustila do války z nezištného pocitu odpovědnosti vůči malým státům, ohroženým v jejich existenci Německem. „Malé národy zavolaly k Anglii o pomoc a Anglie přispěchala“, tvrdil. Ale doklady, které jsme právě snesli, ukazují, kolik bezcenné cynickosti a prolhanosti je v jeho výroku. Po dvacet let Anglie

malé státy zrazovala a zaprodávala. A nebyla to ona, která jim šla na pomoc, nýbrž mají to býti malé národy, které mají přispěchat na pomoc Anglii a zachránit ji.

Soumrak svatého šílenství

Drazí krajané,

jeden anglický dějepisec nazval národní touhy novým křižáckým hnutím, které ovládalo dějiny minulého a tohoto století podobně jako křižáctví vtisklo svou pečeť století dvanáctému a třináctému. Srovnání je velmi šťastné. Je tím především řečeno, že národní cítění je vznešený pud, vytrysklý z hlubin podvědomí národů a ženoucí příslušníky národa k plodné pospolitosti a k velkému vypětí energie. Je tedy něčím, co musí být povzneseno nad politické čachrování. Ale je nutno přiznat, že se s tímto posvátným citem právě tak hanebně kupčilo jako s posvátným zápalem křižáků. Za dob křížových výprav italská města, která byla prvními evropskými Manchestry, Londýny a Birminghamy, používala křižáků, aby si získala pevné posice na východě, zvýšila svůj obchod s Levantou a bohatla z nepřetržitých křižáckých výprav. Podobného osudu se dostalo nacionalismu zejména malých národů, když Benátky, Řím a Janov se přenesly na ostrov anglický ve století devatenáctém a dvacátém. Anglie, která se tak často vydává za ochránce malých národů a za jediný stát, který dovede národní city respektovat, nikdy národní snahy jiných neváží jinak než na vahách svého mocenského a obchodního prospěchu. Letmý přehled minulého století nejlépe dokazuje, jak kramářsky se dívala Anglie na svaté city malých národů.

Hlavní zájem měla Anglie na samostatnosti Holandska a Belgie. Ale tyto city nebyly nikterak diktovány rytířskostí mocného souseda. Čím byly skutečně určovány, osvětluje

nejlépe výrok Sira Austena Chamberlaina: „Své největší války jsme vedli proto, abychom znemožnili, aby jediná vojenská moc ovládala Evropu a současně se zmocnila pobřeží Kanálu a přístavů holandských.“ Belgie a Holandsko byly udržovány Anglií při životě tedy jen proto, že byly malé, a proto nebyly nebezpečné. Znemožňovaly svou existencí jak Francii, tak Německu, aby se kterákoli z těchto mocností dostala příliš blízko k Anglii. Byly typickými lodními nárazníky mezi třemi velmocenskými křižníky.

Nejvíce si vysloužila Anglie pověst ochránce malých států, poskytnuvši ochranu osvobozujícím se státům Jižní a Střední Ameriky. U tohoto příkladu je nejzřetelnější zase hospodářská sobeckost Anglie. Když Napoleon uzavřel anglickým kupcům evropskou pevninu „kontinentální blokádou“, hledali Angličané náhradu za ušlý obchod, kde se dalo, a přirozeně zrak padl nejdříve na zámořské osady říše španělské a portugalské. Neváhali zlomiti obchodní monopol mateřských zemí, což bylo tím snadnější, že byly právě obsazeny Napoleonem a jeho panství nesnášely. Podporovali v latinských koloniích touhy po samostatnosti, pro kterou tyto měly vzor ve Spojených státech amerických. Jestliže tedy Angličané proti samostatnosti svých vlastních kolonií dlouhá léta bojovali a nyní pojednou osvobozovací boj osad Latinské Ameriky podporovali, pak to nebylo proto, že by náhle považovali touhy mesticů a kreolů po samostatnosti za cit posvátný. Očekávali, že jim iberská Amerika spadne do klína jako obrovský obchodní a investiční prostor. A to se také stalo. Proto Canning, ač Anglie byla ve „Svaté allianci“, nepřipustil, aby šla Svatá alliance

znovudobývat Jižní a Střední Ameriku pro Španělsko a Portugalsko, jak bylo usneseno v roce 1822 ve Veroně.

Nejcyničtější však byl poměr Anglie k osvobozovacímu hnutí balkánských národů. Jen Řecku pomohla, ale to už tehdy, kdy hnutí bylo nezadržitelně rozpoutáno vlivy, vycházejícími z Oděsy, a když si Anglie, uvědomila, že v řeckých ostrovech může míti. dobré obchodní základny pro styk ve Středomoří a v Přední Asii. Jinak byla to právě Anglie, která nejvíce zdržovala osvobození států balkánských. Držela uměle při moci „nemocného muže na Bosporu“, jen aby zabránila pronikání Ruska do Středozemního moře a na Balkán. A když se konečně balkánské státy po velkých obětech osvobodily, neučinila Anglie nic, aby jejich situaci ulehčila. Jediným štěstím balkánských států bylo, že se Německo vyvinulo ve veliké odbytiště, o které se mohly existenčně opřít.

Malé národy byly míčem, s kterým si hrály mocností, jak se jim uzdálo. Jedny byly námořní základnou, jiné investiční oblastí, některé obchodní faktorií, jiné předmětem obchodu politického, některé byly určeny za nárazníky a jiné za ztracené varty. Přesto touha po sebeurčení byla tak značná, že dovedla rozmetat všechny rozumové důvody. Uvedený už anglický historik H. A. I. Fisher ve svých Dějinách Evropy vyslovuje takto podiv had řeckou národní revolucí: „Představíme-li si, že situace řeckého obyvatelstva za turecké vlády v osmnáctém století nebyla nijak nesnesitelná, že řecké církvi byla dopřána úplná svoboda pod jejím patriarchou, že obchod v Východem byl v rukou řeckých obchodníků, že Řekové měli monopolní postavení v určitých odvětvích obchodu a průmyslu a že jim

byly vyhrazeny čtyři vysoké úřady ve státě, vysvitne nám, že nebýt kvasinek národní myšlenky, byla by jednota Balkánů dostala docela jiný ráz, který by plně vyhovoval hmotnému blahobytu křesťanských poddaných Porty.“ Svaté národní nadšení a touha po státním sebeurčení byly však mocnější než všechny tyto výhody, jistě značné. Případ Řeků se opakoval i u jiných národů. Také u nás slepý pud národní zavrhl všechny výhody, které nám skýtal velký prostor Rakousko-Uherska, a dali jsme se vykrojit z tohoto velkého celku i se 70 procenty průmyslu, který z celého mocnářství byl soustředěn v naší zemi.

Ale slepý pud národní slavil největší triumfy právě v době, kdy se chystala veliká změna v hospodářském životě světovém. Kdyby to, co se stalo v Evropě v roce 1918, kdy každý národ uskutečnil svůj vlastní stát, kdyby se to bylo stalo už v roce 1848, pak by měly malé státy před sebou velkou periodu nerušeného a harmonického vývoje a rozvoje. Dva roky totiž před velkým výbuchem národních aspirací v roce osmačtyřicátém byla v Anglii zrušena obilní cla a zaveden prakticky volný obchod. A jedině volný obchod byl přirozenou základnou pro samostatnost malých států. Volný obchod byl podloubím, na kterém mohlo vyrůst i sebeurčení hospodářské. Kdyby všechny malé národní státy byly přišly na začátek tohoto volného obchodu, mohl se rozvinout každý dle své přirozenosti. Vrůstaly by nenásilně a harmonicky do rozšiřujícího se světového obchodu, jak toho příkladem jsou Belgie a Holandsko, Švýcary a státy severské. Také politicky byla doba příznivější. Tak jak se tehdy vývoj rýsoval, byly by se utvořily nejprve velké federace pokrevní a jazykové a přes tyto velké

federace bylo by se snad došlo k federaci evropské, o které se tehdy ještě mnoho snilo. Tak by se byly malé státy zrodily do doby klidnější a vývojově slibnější. Naproti tomu v roce 1918 se zrodily do nebezpečných časů, kdy impéria světová nabyla už pevných obrysů. Od roku 1848 se zrodila Německá říše, sjednocená Itálie, britské impérium, velká koloniální říše francouzská a průmyslové Japonsko. Také koloniální a zemědělská Amerika se přerodila ve velký průmyslový kolos, imperialisticky zasahující do všech moří a pevnin, a od revoluce také Rusko se stalo impériem průmyslovým. Mezi těmito nově vzniklými kolosy malé státy ztrácely funkci kuličkových ložisek, která tření zmirňují, a stávaly se jablky sváru. V roce 1848 nebylo také ještě průmyslových mamutů. Stále ještě měl hlavní slovo průmysl textilní, kdežto těžký průmysl kovodělný neznal dlouho ještě Bessemerovy metody a byl odkázán na dílny poměrně malé. A je známo, že textilní průmysl snadněji může pracovat se surovinami domácími a zůstává déle národním než těžké průmysly kovodělné, elektrické a chemické, odkázané na suroviny speciální. V roce 1918 byl už veškerý průmysl a obchod organisován nikoli v hranicích národa, nýbrž světově. V základním rozdělení velkých průmyslových a surovinových středisk se už nedalo mnoho měnit. Malé státy musely s nimi počítat, ať už se jim to líbilo nebo ne. Národní hranice byly hrubým zásahem do hospodářských hranic Evropy a světa, ale mocnosti hospodářské byly v tu dobu už silnější, než mohly být autority malých států. Proto národní hranice malých států byly často jen pomyslnou čarou na mapě. Velká hospodářská dynama se jimi zadržet nedala. Sebeurčení politické nemohlo býti doplněno

sebeurčením hospodářským. A bez hospodářského sebeurčení politická samostatnost byla ilusorní.

Hospodářský vývoj po světové válce postavení malých států ještě zhoršil. Rovnoběžně s působením velkých hospodářských středisk se začaly ostřeji projevovat zájmové silokřivky jednotlivých velmocí. Světová krise tempo tohoto vývoje jako by zmotorisovala. Síť světového obchodu, dříve jednotná, se začala rozpadat v nějakých sedm velkých hospodářsko-politických celků. Bylo to jako rozestupování půdy při velkém zemětřesení. Kde při tomto sesunu půdy mohlo být místo pro malé národy? Nezbývalo než si hledat zbylé ještě koutky volného obchodu světového, kterých však bylo čím dále tím méně, anebo se zařadit do oblasti impéria, do jehož životního prostoru malý národ zapadal. Znamenalo to ovšem také zařadit se do impéria politicky, vzdát se samostatné zahraniční politiky a přijmout ochranu.

Nikdy si malé státy nemohly jasněji uvědomit svou malost a bezmocnost než za velké hospodářské krise.

Německo se zachránilo z krise tím, že se soustředilo do svých hranic a zahájilo velké veřejné práce. Mohl si malý národ dovolit podobnou soběstačnost (autarkii)?

Novým výměnným obchodem se Německo osvobodilo od mezinárodních financí a od vlády zlata. Mohl něco podobného provésti malý národ, i kdyby dospěl k týmž národohospodářským myšlenkám?

Od angloamerického surovinového otroctví se Německo osvobodilo výrobou nových synthetických látek. Stačily na takový zápas síly malého národa?

Německo novým socialismem vyřešilo ožehavé otázky sociální. Mohl se na tak žhavou půdu odvážit malý národ? Vždyť vzpomeňme jen, kolik mezinárodních obtíží jsme měli, když jsme dělali pozemkovou reformu. Jestliže jsme ji vůbec mohli provést děkujeme jen únavě Západu a strašáku tehdejších ruských událostí.

A mohl se kdy malý národ účinně vzepřít sobectví Západu a přinutit jej, aby otevřel přebytečnému obyvatelstvu Evropy cestu do zámoří?

Poměry byly už takové, že malý národ vyřaďovaly z velkého dění a také z velkého chtění. Jeho síly nestačily na nic. Byl jevištěm příliš malým pro hry, vyžadující velkých souborů. Zakrňování vůle se projevovalo i v politice domácí. Zatím co velké státy v demokratickém chaosu mívaly obyčejně dvě velké ideové strany, představující věčnou polaritu pokroku a tradice, motoru a brzdy, u nás ideově strany vlastního ražení nebylo. To, co se zdálo být v našich stranách ideou, bylo jen měsíčním odrazem ideových hnutí zemí velikých. Neideovost se projevila tím, že se veškera politika sessedla na zájmy úzce a mělce stavovské. O každý stav zápasila obyčejně dvě „ideová“ hnutí. O sedláky republikáni a lidovci, o dělnictvo sociální demokracie a komunisté, o gážisty a střední stav nacionální socialisté a živnostníci, zaměstnavatelskou vrstvu se snažily podchytit národní demokraté a volné skupiny. Přes stavovský zájem se nešlo, neboť úspěchy byly možné jen ve stavovské

politice. Ideové hnutí viselo v čirém vzduchu, a proto nelákalo. Kdykoli o ně byl učiněn pokus, zešvejkovštělo.

V tomto zmalichernění, všeho politického dychtění a bažení spočívala tragedie malých národů a také jejich nebezpečí s hlediska světového vývoje. Budoucnost patří silným vůlí a malé národní prostředky a možnosti silnou vůli podlamovaly. I v populaci se to jasně projevilo: malé státy měly nejméně dětí, poněvadž trpěly nedostatkem životního optimismu. Tragedií malých národů není to, že se zařazují do velkých kolektivů dějinných, nýbrž to, že chtějí být samostatné ještě tehdy, kdy příkaz dějinného pokroku to nedovoluje.

Pro národy evropského východu a jihovýchodu přišlo sebeurčení do doby, kdy slepý pud z politiky a hospodářství mizí a kdy na jeho místo přichází organisující rozum. Citový a politický romantismus ustupuje novému racionalismu. Jsme v době, kdy jednotlivec nežádá, aby ho každý nechal na pokoji, nýbrž žádá společnost o zastání a ochranu. Také malý národ už ví, že nemůže představovat osamělý ostrov blažených, nýbrž že mu v hospodářství i politice je třeba mocné záštity a ochrany. Liberální volná hra sil — *laissez faire* — ustoupila organisaci — *savoir faire* — jak v národním, tak v mezinárodním životě. Svoboda jednotlivcova se proměňuje v disciplinu jednotlivce. V tomto světě velké proměny se musí irracionální pud národní státi konečně racionálním. Svaté šílenství národní musí zmužile zestřízlivět v tvrdou odpovědnost k národu. Nejde již o to, hnáti se slepě za samostatností. Jde o to, umět se zařadit do celku. Jedinec se ztrácí v řadě. A to jedinec-občan i jedinec-národ.

Celek, do něhož se může zařadit, není určen volným výběrem. Je mu dán osudem. Je dán místem, kde žije, a dobou, kdy dorostl. Pro náš národ tímto celkem je Říše. Je to kolektiv, v němž žijeme tisíciletí. V něm náš národ uchoval své síly a v minulosti plnil své poslání. V něm znovu najde velké cíle a velké dychtění.

Vynořovala se kdysi myšlenka na jiný velký kolektiv, humanitu — lidství. Ale byl to únik z rozpaků. Lidstvo je kolektiv pomyslný a tím také kolektiv, který nezmnožuje síly. Pracovat pro lidstvo znamená prakticky pracovat pro Hotentoty a Bečuány, a poněvadž to je zřejmě směšné, pracuje každý humanista nakonec sobecky jen pro sebe nebo pro malý kolektiv vlastní rodiny.

Pomyslný kolektiv nenahradí kolektiv praktický. Naším praktickým kolektivem je Říše a její nový výtvor — Evropa. Jedině v ní a s ní můžeme řešit nové problémy a klásti základny k novému sociálnímu a duševnímu světu. Nad barvami národními se začíná klenouti evropská duha a jednoho dne z tříště malých vůlí národních vytryskne mohutná a oslňující evropská vůle jednotná.

Kdy budou Němci podle našeho přání

Drazí krajané,

před sedmi lety prohlásil Mussolini: „Evropa již není kontinentem, který vede lidskou civilisaci. To je dramatické zjištění, jemuž mužové, mající povinnost myslit, se nemají vyhýbat ani pro sebe, ani pro ostatní... Evropa se může pokusit znovu se chopit kormidla světové civilisace, najde-li »minimum« politické jednoty.“

Toho roku, ještě před řečí, se pokusil Mussolini o „minimum“ politické jednoty, navrhnuv Pakt čtyř velmocí evropských. Ale pakt se neuskutečnil, poněvadž Anglie a Francie nejevily ochotu napravit velké nespravedlnosti, spáchané na Itálii a Německu, ani splnit jejich životní potřeby dohodou. Hlavy státníků zůstaly na mrtvém bodě, ale vývoj světa nezná mrtvých bodů. Nastal výbuch, který dal oběma velmocem evropské Osy do rukou celou Evropu.

Minimum politické jednoty Evropy je dosaženo. Evropa se může znovu pokusit „chopit se kormidla světové civilisace“. Ale jedním z hlavních soupeřů o vládu nad kormidlem jsou také Spojené státy americké, kde je přes polovinu světové strojové výbavy. Aby jejich konkurenční politika měla souhlas lidu, určití politikové američtí prohlašují, že Evropy se zmocnili barbaři, učinili z Evropy peklo pro všechny vzdělance a všechny malé národy a že je svatou povinností amerického lidu osvobodit Evropu od těchto politických modrovousů. Pokrytecky říkají vám: Nemáme nic proti sjednocení Evropy, ale nemůžeme připustit, aby ji sjedno covali „západní Hunové“.

Ale pozor! Nepřipomíná vám toto slovo nic z dějin vaší země? Nenazvali Angličané Washingtona za války o osvobození „velkým kapitánem Gotů a Hunů“? „Velitelem rozedrané luzy?“ Nebyli vaši bojovníci za osvobození líčeni jako „poloviční divoši z pralesů? Hmyz, který letí ke světlu? Krysy, hnízdící v doupěti? Pekelná banda potměšilců, zákonem stíhaní podloudníci, zkrachování kupčíci, bídní bandité, výkal a splašky lidstva, které vedla jen zrada, chorobná ctižádost, pokrytectví, podvod, snůška lží, spiklenectví, surovost, zloba, mstivost a pověra?“ „Tito nepřátelé útlaku jsou sami nezkrotní utlačovatelé — bylo o nich i hlásáno v tisku i s kazatelen — najdete více svobody v Turecku, než v zemích kongresu.“

To je jen mizivá část nadávek, jimiž byli zahrnuti vaši američtí předkové, osvobozující se od jha anglického. Je údělem všech národů, které v určitou dějinnou chvíli se považují za vyvolený nástroj pokroku a splňují své poslání s fanatickou obětavostí, že v očích současníků se jeví jako bandité a barbaři. Navyklý pořádek — nebo nepořádek — je možno v takových dobách zlomit jen násilím a bezohledností. Také my jsme se jednou ve svých dějinách považovali za „svatosvatý národ“, vyvolený Bohem k velkému úkolu. To bylo za našeho husitského povstání. Ale nebyl Hus za to nazván kacířem a zatracencem, Žižka banditou a Antikristem a český lid luzou neznabohů, rouhačů, lapků a zákeřníků? A neposílali na celý národ vojska, ozdobená křížem a povzbuzovaná kázáním o potřebě spasit křesťanskou civilisaci, ohroženou polními vojsky táborskými?

Ale namítne se mi na to, že Němci získali pověst „nezkrotitelných barbarů“, „národa neschopného pokojného soužití s národy ostatními“, nikoli teprve nyní, kdy, jak se tvrdí, vykonávají velké evropské poslání, nýbrž už dávno předtím.

Je-li něco na této námitce, pak je nutno zkoumat, proč se Němci až dosud jeví světu po této nepříznivé stránce. Povaha národa je z velké části plodem okolností, v kterých žije. I povaha Němců je určována vlivem poměrů.

Jaké jsou tyto poměry, k tomu klíč nám dá jedna zajímavá charakteristika, kterou vyslovil H. G. Wells. Tento sociolog věří v tak zvanou ekologii národů. Abych to vyjádřil lidově. Jako rostliny, rostoucí v bažinách, dostávají listy, které se vyznačují velkou pórovitostí, aby mohly, vypařovat velké množství přebytečné vody, a naproti tomu v pouštích se rostliny obrňují voskovitým povrchem a tvoří listy dužnaté, aby sporou vláhu nevypařovaly a udržely ji v sobě co nejdéle, tak i národy vytvářejí svou povahu podle vývojového klimatu, ve kterém žijí. A když se tak H. G. Wells ohlížel po národech, které by mohly vytvořit světovou republiku, našel po vyloučení Ruska jen dva: Anglii a Ameriku. A měl pro to zajímavý důvod. Oba státy prý po dvě stě let ustavičně rostou. Slunce štěstí na ně zářilo nepřetržitě. S rozkoší rozpínaly své větve a:své kořeny do světa. V nových oblastech nalézaly zlato a stříbro, které umožňovalo hradit náklady stálého rozpínání. To mělo vliv na jejich povahu. „Ani korumpující pedanterie americké politické tradice — praví Wells — ani konservativní vlivy v britském sociálním životě, ani vzájemná silná řevnivost nepřekážely tomu, aby se angloamerická mentalita nestala, téměř

podvědomě, pokrokovou a expansivní. Anglicky mluvící národové dospěli ke svým hranicím teprve v posledních dvou desítiletích. To vyvolalo u nich svéráznou mentalitu. Staly se slepými k jistým věcem a velmi vnímavými pro jiné. Jejich názor na svět se stal bytostně a často, podvědomě moderní a zaměřený do budoucnosti.“

V takovém tedy vývojovém, klimatu se utvářely a rostly duše Angličanů a Američanů. Ale použijme nyní téže methody na poznaní duše Němců. H. G. Wells staví Němce do protikladu k Angloameričanům, když praví: „Skoro po celé století žily všechny evropské státy pod tlakem na svých hranicích. Zvlášť silné bylo toto napětí ve Francii a v Německu.“ Potud tedy Wells. Dál nejde. Ale poněvadž je to cesta dobrá, je nutno jíti po ní dále, máme-li poznat správně povahu Němců a najít k nim klíč svého postoje. A jdeme-li po této cestě dál, přicházíme k závěru: Německo je národ, který má velkou expansivní energii, ale ta je zadržována tlakem, zvenčí vždy tak dlouho, až dojde k výbuchu. Je to typický národ bez životního prostoru. Nepříznivých vývojových okolností se kolem něho nakupilo po každé tolik, že je odstraňoval vzpourou, válkou, politickým zemětřesením.

Ve středověku, kdy si Německo po prvé uvědomuje svou rasovou svébytnost, hospodářské a politické dění je soustředěno ve Středozemním moři, od kterého dělí německou živelnost nebetyčné a zasněžené Alpy. Přesto Německo udržuje sen o jednotné sváté Říši národa německého, a v době, kdy podle Danteho dvě slunce se dělila o vládu nad lidstvem, papežovo ovládajíc duše a císařovo těla křesťanská, němečtí císařové

dělili svou energii mezi Německo a Itálii. Mohl proto mezi německými dějepisci snadno vzniknout v novější době úsudek, že císařové mrhali energií svého národa na sen neuskutečnitelný, zatím co expanse na východ slibovala Německu základy veliké říše euroasijské. V těchto rozporech žili i císařovi poddaní ve středověku. Nejedné nepřítomnosti císařovy využili velcí feudálové ke vzpourám a k silnějšímu utvrzení své nezávislosti. A tak vzato souhrnně, odlehlost německého území od středověkého centra dění působila stejně jako dnešní nedostatek životního prostoru. Kypící energie národa se vybíjela s typickou netrpělivostí do podniků dobrodružných a prestižních, jež však pro nedostatek reálného základu měly povahu občasných výbuchů.

Kolonisace evropského Východu dala první větší reální podklad německé energii. Zakládána města v Pobaltí, kolonisovány naše hvozdy a proud řemeslníků šel do zemí našich, slovenských a karpatských; města, jimi založená, jsou dokladem nakupené energie v národě, kterému se konečně dostalo ventilu. Ale zatím co roste hospodářská síla evropského Severu, jeho síla politická klesá stále níž a níže. Feudálové nahromadili tolik síly, že je císařové nedovedli zdisciplinovat. Zatím co ve Francii se mohli králové opřít o města, srazit feudály do bezvýznamnosti a položit tak základy státu jednotného, v Německu města podlehnou feudálům a jsou jimi vedena proti císařům. Německo tak i ve slavné době hansovních měst a kolonisace evropského Východu žije u vědomí veliké síly a současně veliké bezmocnosti.

Duchovní krajina mezi vrcholky síly hospodářské a prohlubněmi bezmoci politické je živnou půdou povah i výbušných, netrpělivých.

To se stupňuje, když výboje Turků a objevy nových zámořských cest přesunovaly ponenáhlu, ale neodvratně, hospodářský život do jiných středisek. Německu hrozí zchudnutí. Feudálové využijí hnutí reformace a obohacují se na úkor církevních statků. Ale to zachránilo jen jednotlivce, nikoli národ. Nebyla to Bílá hora, ani vojska Gustava Adolfa, ani boj protestantů s katolíky, ani emigranti kolem Komenského, kteří strhli Němce do bídy let po válce třicetileté. Zavinil to spíše Kryštof Kolumbus, Vasco da Gama a Magalhães, kteří určili nové cesty obchodu. A nové cesty obchodu zrodily také novou hospodářskou soustavu, merkantilismus, který způsobil, že Angličané si zbudovali své vlastní obchodní loďstvo a stali se nezávislými na hanse. Švédsko, které mělo silný rod panovnický, ovládalo celé moře Baltické, zmocnivši se všech jeho břehů a tím také jeho obchodu. A last not least odchod herinků z moře Baltického do Severního měl také své slovo při tomto úpadku Německa.

Z této propasti nepřízně doby a roztříštěnosti se první zvedá Preußen Friedricha Velikého — a činí tak opět výbuchem, to jest válkou. Bitvou u Jeny je všechno úsilí Preußen rozmetáno Napoleonem. Národ na tuto událost reaguje opět výbušně. Inteligence bičuje lid do osvobozovacích válek a dosáhne, toho, že je Napoleon poražen. Ale je, snadnější porazit Napoleona než vlastní roztříštěnost. Nesplnilo se očekávání, že už tehdy se uskuteční jednota Německa, jak k ní pracoval Stein,

Schiller, Fichte, Arndt a jiní němečtí vlastenci. V jaké atmosféře netrpělivosti se žilo politicky myslícími Němci! V tu dobu Američané získávají rozsáhlá území Louisiany a Angličané se zmocňují podstatné části Indie a zakotvují v jižní Africe a v Austrálii. Zatím co se obě tyto země šíří stále dále, jedna na Daleký Západ a druhá na Daleký Východ, Německo se ustavičně točí na jednom místě a veškeru energii musí věnovat tomu, aby svou jednotu přece jen zorganisovalo. První cestou byla celní unie. Druhá vlna naděje v jednotu Německa zachvátí mysli a city Němců v roce osmačtyřicátém, v době frankfurtského parlamentu. Ale od snu ke skutečnosti byla ještě cesta daleká. Teprve v době, kdy obě angloamerické země obepínají svým imperialismem železničním, lodním a obchodním celou zeměkouli, Preußen výbuchem bleskových válek proti Dánsku, Rakousku a Francii vytváří říšskou jednotu, nepřidávajíc však při tom ještě ani kilometru k německému území (až na Elsaß a Lothringen, jež považovalo stejně vždy za součást svého dědictví národního).

Také vnitřní vývoj se děje výbušně, překotnou snahou vše dohonit. Léta padesátá jsou lety gründerství hospodářského. Podobný výbušný skok dopředu znamená zavedení Bessemerovy metody při výrobě oceli v letech devadesátých. Německo se tehdy závratným tempem proměňuje ze státu převážně zemědělského na stát převážně průmyslový. Venkov se vyprazdňuje, města se rozpínají, školy chrlí inteligenci, všechno překypuje důvěrou a sebejistotou. Sebevědomí praktické výkonnosti je v širokých masách, výchovávaných školou, podpíráno i sebevědomím dějinným. Německý lid to

byl, který rozmetal hrdou a pevnou říši římskou, Němec to byl, Karel Veliký, který prvně sjednotil celou Evropu. Němci to byli, kteří udržovali po staletí ideál „svaté říše římské“ a soupeřili s papeži o nadvládu nad Evropou. Němec reformací zahájil novou etapu lidstva. Moderní Němec takto rostl s vědomím velkých schopností svých a národních, ale také s vědomím, že po velkém vypětí přicházely hluboké úpadky. V této polaritě všemoci a bezmoci se vyvíjí duše Němce. K tomu se přidávala obava, zda už nebylo zmeškáno vše v době, kdy se národ dostával tak těžce a tak pozvolna z hlubin své roztříštěnosti. A světová válka ho stlačila na prostor ještě menší, než byl jeho úzký prostor dřívější, a obklopila ho nárazníkovými státy z korku a cupaniny, jež mu jasně dávaly najevo, že se s jeho příštím výbuchem znovu počítá.

Za takového stavu se ovšem vyvíjí jiná mentalita než u států, u kterých životní prostory rostly o kilometry skoro každou hodinu. Je to mentalita, jež ví, že nemá na nic jiného spolehnutí než na svou výbušnou sílu — na svou armádu a techniku — a která žije v klimatu věčné netrpělivosti a věčné vzdornosti proti překážkám, kterými je obklíčena. Je to dynamit, zatím co Angloameričané jsou olej, klidně se roztékající.

Z toho zjištění je nutno vycházet, když si určujeme, jak se máme k Němcům chovat. Říká se vám: Němcům je třeba vzít jejich výbušnost. Místo slova výbušnost říkají nebezpečnost nebo barbarství. Tuto výbušnost tvoří jejich státní organisace a armáda. Nutno tedy Němce opět rozbít na tři sta i více částí, jak tomu bylo za doby Goethovy. Pak nám bude nadaný německý

národ opět dávat velké básníky, geniální hudebníky a hluboké filosofy a přestane být pro svět nebezpečným. Anglická i vaše průmyslová konkurence jde dále a říká, že je nutno odstranit i druhou výbušinu — těžký průmysl — a udělat z Němců jen národ zemědělský. Jsou ovšem mezi vámi i lidé, kteří říkají: dynamit zůstane vždycky dynamitem, a proto je třeba německý národ vyhladit.

To všechno jsou nápady velmi pošetilé, pokud nejsou přímo zločinné. Kdo z vás byl kdy mezi Němci, ví dobře, jací jsou to milí, srdeční a mírní lidé. A byli také až do Bismarcka považováni za národ nevojenský. „Ještě Napoleon považoval Němce spíše za ovce, než za národ násilnický“, napsal jeden náš význačný publicista před desíti lety. „Vstoupil-li Němec v první polovici minulého století do některého evropského pokoje, domnívali se všichni, že tam s sebou přináší snivost, zádumčivost, plačtivost, Hegelovu filosofii a pach tabáku. V devatenáctém století dlouho charakterisuje Němce politická bezmocnost. Byl to, jak napsal jeden jejich básník: spící suverén, s jehož žezlem a korunou si hrají mořské kočky.“ Ale toto Německo si uvědomilo včas svou zaostalost a začalo síly národa organisovat do státní pospolitosti. „To byla jediná cesta z bezmocnosti. Nová německá nehumánnost je beze vší pochyby výronem státní idey. Stát s tak vyvinutou vůlí k moci potřeboval něco jiného než humánnost: potřeboval síly.“

Osmdesátimilionový národ vždycky si najde svou cestu k moci, i kdyby jej rozřezali na tisíc kousků. Kde by se vlastně, našel takový netvor, který by chtěl doopravdy vyhladit osmdesát milionů nadaných lidských tvorů, jejichž jediný hřích

je to, že byli posazeni do středu Evropy, odkud v době, kdy se měli šířit, šířit se nemohli? Je jediná cesta, jak zbavit Němce jejich výbušné a tím nebezpečné politické povahy. Dát jim životní prostory, ve kterých by se mohli rozlévat jako onen angloamerický olej. A pak bude z nich opět národ Goethů a Schillerů, Bachů a Beethovenů, Kantů a Hegelů. A jejich vůle k moci se nebude moči projevovat výbuchy, při kterých se boří paláce v Londýně a drnčí okna v celém světě.

Štěstí, které svítilo na Angličany po dvě stě let, položilo také základy k jejich neslavnému odchodu z dějin. Nikde jinde jako v Německu se nepociťovalo, jak úplně bez jakékoli státnické zásluhy vyrostlo britské impérium a jak bylo nikoli vybudováno, nýbrž jen nakramařeno. Ani vojácké, ani myšlenkové, ani státnické umění se přitom nijak neprojevilo. Včasné nálezy drahokamů a zlata pomohly hradit zvýšené náklady na nové části říše. Naproti tomu Německo tím, že jeho růst nic neulehčovalo a že muselo spoléhat stále jen na sebe, naučilo se své síly organisovat. Nové prostory mohly býti získány jen vojenskou nebo výrobní zdatností. To naučilo Němce organisaci a práci. Proto jestli kdo je povolán vésti v době, kdy v životě národů už přestává junácké štěstí zlatokopů a hledačů diamantů a vše záleží na organisační schopnosti a budování, pak je to právě tvořivé a pracovité Německo, a nikoli zhýčkaná Anglie.

K novému vlastenectví

Drazí krajané,

mnozí z vás, kteří poznali výhody země, ve které je sice 48 států, ale žádný z těchto států, ať se jmenuje Ohio nebo Omaha, nemá celní hranici ani vlastní armádu, ani vlastní ministerstvo zahraničí, i když má svůj parlament, mnozí z vás, pravím, jste v hloubi duše přesvědčeni, že je dobře, tvoří-li se něco obdobného i s tucty států evropských. Ale jako bych slyšel vaši hlavní námitku: k překonání národnostní sobeckosti jednotlivých evropských států je třeba státu, který sám není národně sobecký. Ale nešel německý národ do tohoto zápasu s cíli jen a jen německými? Nešlo mu jen o Velkoněmečkou říši a nikoli o Evropu? Není vítězství Němců vlastně vítězstvím fanatického a sobeckého vlastenectví německého? Nepoužije Německo slabosti národů ostatních, aby je srazilo v prach, ujařmilo a případně vstřebalo do sebe? Nejsou ostatní státy evropské v roli ovčí, které žádají o přátelství vlka?

Uznávám, že to je otázka, která tíží mnohé, velmi mnohé. A přece, soudím, jsou tyto obavy zbytečné. Bylo třeba fanatického vlastenectví Němců, aby byla rozlomena britská pouta, svírající Evropu. Ale když evropské státy padly pojednou Německu do klína jako uzrálé ovoce, německé vlastenectví se dovedlo nové situaci přizpůsobit. Bylo třeba odstraňovat všechny třecí plochy mezi jednotlivými nacionalismy. Hledalo se, co je všem společné, v čem by mohly pracovat harmonicky a vzájemně se doplňovat. Zájem Evropy, toť ona spojující myšlenka. Po prvé se tu začalo objevovat cosi jako praktické

vlastenectví: evropské. Nové poměry vyvolávají nové cítění a chtění.

Se zbožností velkého dělníka božího vyjádřil to překrásně Vůdce Adolf Hitler v novoročním poselství k německému národu: „My, kteří prožíváme dějiny této doby, nemůžeme se zbavit dojmu, že vláda Prozřetelnosti je mocnější než úmysly a vůle jednotlivců. Bohové nejen postihují slepotou ty, jež chtějí zahubit, ale donucují lidi, Prozřetelností vyvolené, aby usilovali o cíle, které často leží daleko za okruhem jejich původního přání.“

Věčná ironie dějin je, že dopřávají konečného triumfu určité idei teprve tehdy, když už se ohlašuje její nový dědic. Dějiny dávají vystoupiti na vrcholek hory ne, aby na ní pochod zastavily, ale aby náhle před pochodujícími rozevřely nové obzory a ukázaly v nich nový cíl. Ano, Němci vystupovali nejprve na horu svého národního sebeurčení. Kráčejíce po svahu, netoužili po ničem jiném než po dosáhnutí jeho nejvyššího bodu. Ale ti, kteří už vystoupili na vrchol, vidí s něho cíl nový. Je jím nový kolektiv - evropanství. Odhodlaně se dávají na cestu za tímto novým posláním.

Pravda, jsou tu ještě zadní voje, které se plahočí po svahu a nevidí nic toužebnějšího než vrchol sebeurčení. Ale i ty čeká úděl předvoje, dostat se na vrcholek a být uchvácen cílem novým. Každý vrchol v dějinách je ostřím nože, který unese jen duchy, ale ne lidi. Větry na výšinách jsou ledové a mraky zrádné. Dějiny neznají zastavení.

Nejlepší příklad zadních vojů podává historie osvobozovacích bojů amerických států. Už léta zuřila válka o neodvislost, ale mnoho Američanů žilo v domnění, že jde jen o hnutí za udělení autonomie, a ne za odtržení od Anglie. Velká myšlenka Američanů, žít úplně samostatně, zrála jen pomalu. „Dne 4. července — praví manželé Beardovi ve svých skvělých dějinách americké civilisace (The rise of American civilisation) — v opak tomu, co se o tom píše, nedošlo k žádnému dramatickému výjevu; když se hlasovalo o prohlášení neodvislosti, žádný zvon neodvislosti nezvěstoval o tom zprávu v radostných úderech, žádný dalekozraký prorok, dívající se dopředu na několik století, nespatřoval nesčetné generace, oslavující tuto událost se zbožnou úctou — a se světelnými raketami.“ Mnoho zájmů — a to hmotných zájmů — bylo vázáno na Anglii (jako je tomu ještě dnes u některých západních států) a výhody ze samostatného kontinentu byly zatím jen v mlhavých představách několika duchovních vedoucích revoluce. „Při nejlepším — praví Beardovi — touha po neodvislosti se vyvíjela postupně. Když už válka trvala rok, hlasatel neodvislosti byl považován za nebezpečnou osobu a byl by se setkal na ulicích Filadelfie s rozzlobenými pohledy.“ Válka přinášela mnohé obtíže, zejména finanční, a papírové peníze klesly v ceně tak, že si námořníci z vyplacených papírových peněz na posměch dávali šít šaty a chodili v nich po ulicích. Většina při hlasováni o prohlášení neodvislosti byla získána jen velmi obratným volebním manévrem. První rok byla pro samostatnost kontinentu prý sotva pětina obyvatel, a přece nakonec, po letech boje, byli pro neodvislost získáni všichni.

Tento přiklad umožní nám chápati mnohé, co se děje u nás a v Evropě. Evropa se sjednocuje a odpoutává od Anglie, ale mnoho lidí ještě nechápe dosah událostí. Nemluvím o malých národech, které se podobají kuřatům, zalezlým pod kůlnu, zatím co nad nimi dva soupeři orli do sebe zatínají drápy. I mezi Němci samotnými se najdou lidé, kteří se dali na pochod za cílem budovat Velkoněmeckou říši a ještě si neuvědomili, že dnes už budují něco více — sjednocenou Evropu. Hlavy velmi často se opozdívají za událostmi.

Bývají ovšem za germanisaci prohlašovány věci, které s ní nemají nic společného. Tak jistě mnohý emigrant vypravuje, jak vedle úřadů českých jsou u nás úřady německé, jak všichni státní zaměstnanci jsou nuceni se urychleně učit německy, jak nadpisy všude musí být německé před českými, a líčí to tak, jako by šlo o hroznou germanisaci. Máte-li i vy sklon vidět v tom snahu germanisovat, pak vás musím požádat, abyste napjali trochu svou fantasii. Představte si tedy, že by Roosevelt, z velké lítosti nad domněle tragickým osudem naším, chtěje nás zachránit před propadnutím germanisaci, vyjednal s vládou berlínskou, že celý náš národ převeze do Ameriky a vykáže mu jeden ze států Unie, dosud nejméně obydlený. Domníváte se, že by Američané nadlouho snesli, abychom v novém svém bydlišti se uzavřeli jako hlemýžď do své národní skořápky a pěstovali jen jazyk český, nic se neohlížejíce, že kolem dokola se mluví anglicky? Nebo považujete za možné, abychom v tomto vykázaném státě Unie lpěli na svých českých zákonech a odmítali zákony federální, všem státům společné? Nebo abychom si tento svůj stát obehnali celními hradbami? Nebo

dokonce v něm dovolili „osvědčenému“ ministru zahraničí Eduardu Benešovi, aby se spojoval se zemí Ohňovou a Behringovou proti případnému imperialismu ostatních států Unie?

Uznáte, že to jsou všechno absurdnosti. A jestliže je to absurdností na půdě americké, pak bylo by absurdností i na půdě evropské, kdyby Němci, budujíce sjednocenou Evropu, ponechali vše při starém.

Není tím ovšem řečeno, že vše, co se tu stalo, stalo se jako nezbytnost při budování Evropy. Tím, že ani Beneš, ani Beran nepoznali včas znamení doby, naše otázka se řešila výbuchem. Byl to jakýsi druh politického zemětřesení. Když jedeme po krajích své vlasti a zavíráme okna v územích, jež se zasekávají do našeho národního těla a nejsou naše, když si uvědomíme pohledem na mapu, jaké torso zůstalo z bývalého státu, když procházíme pohraničními městy, z nichž odříznutá území odvedla veškeru krev a jež bezhlesně umírají, svírá se nám srdce. Ale je nutno si uvědomit, že právě tak se svírala srdce sudetským Němcům, když jsme po Versaillích okupovali jejich kraje a odmítali je považovat za něco jiného, než za poněmčelé Čechy, nutíce je, často málo rodičovsky, aby se vrátili do lůna české rodiny. A při vší té stísněnosti je nutno říci, že jsme ještě dopadli velmi šťastně díky Háchově prozíravosti. Beneš, učiniv z nás ztracenou francouzskou vartu, odsoudil náš národ vlastně k vyhlazení a naše města i s Prahou ke srovnání se zemí. Málem by se byla jeho přičiněním splnila ona slova proroctví o vozkovi, který pojede přes Karlův most a bude vypravovat, že tady kdysi stálo staroslavné město Praha. A to by skutečně

Prahu jednou postihlo, kdybychom setrvávali v politice půjčky za oplátku. Jednoho dne shledáme, že Münchenem jsme sice ztratili své tisícileté hranice, ale získali jsme za to nazpět svůj tisíciletý říšský prostor.

Je nutno jednou pro vždy skoncovat s nebezpečím. Ale to znamená především skoncovat s politikou slepého, dravého, rdousivého, na smrt nenávidějícího nacionalismu. Vlastenectví je ušlechtilý cit a nikoli, vesnické furianství a přespolní zlomyslnost. A je nutno, jíti po této linii ušlechtilosti. Vlastenectví je překonávání třídních a stavovských rozdílů, uvnitř národa, je to ušlechtilé soupeření a společný běh s ostatními národy za nějakým vyšším cílem. A tímto vyšším cílem je Říše a Evropa. Stále toužebně očekávaná a dosud stále unikající jednotná Evropa.

Pokud jde o náš národ, jsem přesvědčen, že sotva který jiný z malých národů v Evropě je pro novou Evropu zralejší. V posledních letech se mnoho uvažovalo o tom, jaká je naše národní povaha. Není pochyby, že byla z velké části určena malostí naší země a strachem z tlaku, který se všech stran se na ni projevoval. Ale náš duch byl dosud natolik zdráv, že jeho hlavní představitelé, spisovatele, umělci a filosofové překlenovali malost a národní tíseň tím, že si činili domovem širší duchovní vlast. Za středověku touto, duchovní vlastí bylo křesťanství. V něm a ve svaté Říši národa německého jsme se po dlouhá staletí cítili národem velkým. V minulém a nynějším století jsme učinili širší duchovní vlastí duchové společenství celé Evropy. Smělejší duchové, jako Mácha a Březina, si dokonce učinili svou duchovní vlastí život mezi planetami.

Evropanství bylo kompensací naší malosti. Proto je omylem považovat někdy, Nerudu, omezujícího se na domácí látky, stejně jako Němcovou a jiné „folkloristy“, za češtější než na příklad Vrchlického nebo Zeyera. Byl bych spíše nakloněn považovat Zeyera, který nám zprostředkoval veškerá bohatství evropských legend a eposů středověkých, a Vrchlického, který nám zdomácnil poesii a duchovní klima evropského literárního nebe novověkého, za češtějšího, než všechny hledače látek domácích. Řekl bych, že Vrchlický v každém svém velkém překladu je větším Čechem než Neruda v „Malostranských povídkách“. Nápodobujíce postoj velkých a kulturně soběstačných národů radí mnozí naši publicisté, aby se i náš národ soustředil na tradici jen českou. To je rada sebevražedná. Odhazuje lék kompensace, která nás zbavovala národní a duchové úzkosti. Palacký vysvětluje úpadek utraquistických Čech od druhé poloviny sto letí patnáctého odcizením se Čech vlivům západním, ustrnutím v úzkých kolejích domácích. Za husitské doby vyzvědá Eneáš Silvius jako pozoruhodný rys tehdejší české duše její čilost i dychtivou zvídavost, takže dokonce je nucen zahanbit italské kněze výrokem, že u každé ženy táborské je vetší pohotová znalost Starého a Nového Zákona než u kněží vlašských, z nichž někteří prý nečetli ani jednou Nový Zákon. Čilost tehdejšího českého ducha byla podle Palackého hlavně zásluhou někdejší vzdělávací péče otce vlasti Karla IV. Ale tato význačná vlastnost českého národa se ztratila, jakmile se omezil jen na domácí tradici. Ztrnulost ducha na domácí půdě vedla pak k neslavným koncům Bílé hory. Pověstný Koniáš temno jen zhustil, ale nezpůsobil. To jsme si přivodili sami tím, že jsme se světu uzavřeli. „Zažívati

a přemáhati cizinu — tím sílí duch národů,“ praví moudře Palacký.

Náš duch, unikaje malosti země, stával se v našem věku evropským. V tom bylo jeho větší zdraví než ostatních malých národů. A v tom je právě naděje, že náš národ dříve než kterýkoli jiný se vžije do nového údělu sjednocené Evropy. Jeho malost přestane jej tížit a jeho úzkost bude kompensována novými úkoly, které si sjednocená Evropa postaví.

Jestliže ovšem se někdo domnívá, že někdy budou poměry naprosto ideální a nebude stížností, pak je arciť na omylu. Život je boj a moderní člověk, chápající život jako věčné vyrovnávání protikladů, nevěří už v nějaký konečný ráj na zemi. Není štěstí, bez stínu budoucího zármutku a není zármutku bez stříbrného okraje nového svítání. To platí pro život jednotlivců jako pro život národů. Jediné, co rozhoduje, je odvaha k životu. A tam, kde je odvaha, lehkých úspěchů se spíše bojíme, než po nich toužíme. Překážky, jak řekl velký básník Březina, nutno chápat jako znamenité příležitosti. To, co se stalo v posledních letech, chápou mnozí jako velkou překážku v rozvoji národa. A přece jakou skvělou příležitost si z toho učinil zdravý pud národa? Vedl nás všechny k nejhlubším pramenům a kořenům národního cítění a myšlení. Bylo by za Benešovy republiky možno s takovým úspěchem vydávat vzpomínky a dopisy buditelů a národních velikánů, nákladná díla výtvarná, hudební a písňová, pořádat tolik a tak navštěvovaných výstav a koncertů? Jestliže národ ztratil za poslední dobu něco na své síle číselné, o mnohokráte více získal na své síle niterné.

Nová Evropa, do které vstupujeme takto vnitřně posilněni, nebude ovšem oním věčně protřepávaným pytlem národů, jako je Amerika. Národy zůstanou v sídlech, která už zaujímají po tisíciletí. Pevnou, trvalou složkou národa je především rolník. Je spjat se svou půdou potem, prací a láskou nesčetných předchozích generací. Půda se mu nestala, jako tam u vás v Americe, jen výrobním prostředkem, který se opouští bez lítosti, jakmile nevynáší. Spojitost člověka s půdou učinili Němci základnou národního života. Krev a půda. Na této zásadě — Blut und Boden — se bude budovat příští sjednocená Evropa. Jádro národa, sedláci, zůstanou spjati s dosavadní půdou, žijíce ve svých starých jazykových společenstvích. Dělník a úředník je ovšem nucen jít za svým povoláním často i mimo tuto oblast.

Nynější velký boj o samostatnost Evropy je velkým procesem, v němž se spaluje z každého nacionalismu to, co měl v sobě výbušného a destruktivního. Z nacionalismů vyjde jen ona kladná stránka, která je pravou hodnotou vlasteneckou: láska k vlastnímu národu, láska k jeho hlubokým tradicím, k jeho kořenům, láska krajanská, řetěz rukou spjatých k dílu a ku pomoci.

Svoboda nebo ochrana?

Drazí krajané,

jednou z hlavních výtek Němcům a Italům je předhůzka, že odstranili a nemilosrdně pošlapali svobodu. To je ovšem hrozný zločin u každého průměrného Američana, který vyrostl ve zbožňování slova „svoboda“. Ale aby vám bylo jasné, jakým způsobem zneuctily oba národy Osy pojem svobody, ukáži vám to na příkladě vám blízkém.

V knize „Amerika v krisi“ píše Martínek o stávce dělnic v Cleveland Worsted Mills Company. Dělnice v této továrně vydělávaly týdně pět až šest dolarů za 56 hodin práce, než začal Rooseveltův New Deal. Když pak byla zavedena zákonem minimální mzda jedenácti dolarů týdně a pracovní doba 48hodinová, firma část dělnictva propustila přesto, že smyslem tohoto zákona bylo zařadit víc dělníků do pracovního procesu. Zbývajícím dělnicím naložila firma práce tolik, že nové pracovní tempo nemohly snést, Dělnice, které dostávaly víc než minimum, byly z práce pod různými záminkami propuštěny a místa jejich zabraly síly levnější a tak mzda minimální se stala mzdou generální. Odborová organisace, opírající se o výnosy Rooseveltovy, nebyla závodem uznána, a nemohla se proto účinně vzepřít proti této libovůli podnikatelů. Aby její úsilí dělnice podepřely, zahájily tedy stávku.

V Německu, kde je svoboda potlačena, jak vy soudíte, nebylo by ovšem dělnicím dovoleno, aby stávkovaly. To je pravda. Ale pravda je také, že by v Německu dělnice ani stávkovat nepotřebovaly. Také Německo mělo jakýsi Nový úděl, když odstraňovalo nezaměstnanost sedmi milionů

dělníků. Také tam byly nadiktovány minimální mzdy. Ale běda zaměstnavateli, který se odvážil, obcházet ustanovení podobně jako clevelandští majitelé textilní továrny. V takovém případě by bylo majiteli řečeno, že přestává být vedoucím podniku — v Německu totiž, nemají majitelé, nýbrž jen vedoucího podniku. Nesplnil svou povinnost ke družině zaměstnanců, a proto musel závod prodat jinému. Nebylo dovoleno zmenšovat stav osazenstva — zde se říká družina — ať už měl majitel práci pro ně nebo ne. Jeho povinností jako vedoucího podniku bylo práci zaopatřit. Byl takto nucen v zájmu dělníků a ovšem i v zájmu svém vyvinout iniciativu, uskutečňovat vynalézavost svou nebo svých lidí. Zájmy dělníků a úředníků hlídá tu jednotná odborová organisace — pracovní fronta — která má v závodě svého důvěrníka — Sprechera — a všechny spory se vyřizují smírčím soudem, nikoli stávkami. Životní úroveň dělníků je vždy pro tento smírčí soud přednější než ziskové choutky zaměstnavatelovy.

Zaměstnavatel nemá tedy v Německu svobodu snižovat mzdy, svobodu vyhnout se vládním nařízením, svobodu zmenšovat libovolně stav osazenstva ani svobodu uznat nebo neuznat odborovou organisaci, ani svobodu hromadit nekontrolovatelné zisky. To všechno jsou hrubé zásahy do soukromého majetku. Ale uznáte sami, že tyto zásahy jsou blahodárné.

Po tomto příkladě pochopíte snadněji, že až jednou v nějaké evropské Filadelfii bude sepsána a provolána deklarace o neodvislosti Evropy, že její myšlenková základna bude docela jiná než základna vašeho Prohlášení. Nebude se v ní už mluvit

o svobodě jednotlivce a nedotknutelnosti soukromého majetku, nýbrž v popředí bude zájem o ochranu národa a rodiny, jakožto jednotky národního celku před vykořisťovatelskými choutkami jednotlivců: Vláda už nebude jen nočním hlídačem soukromého majetku, jako byla vláda, po které jste volali před necelými dvěma sty lety, nýbrž bude mít diktátorské moci nad jednotlivci, aby mohla uhájit život národa.

Vždyť v oněch necelých dvou stech letech se zrodil, ale také už dožil systém, kterému se říká kapitalismus a liberalismus. Vy jste protestovali proti absolutistickému státu, který si osoboval právo zasahovat do všech projevů politické a hospodářské svobody jednotlivcovy. Tehdy nebylo ještě strojů s automatickou hnací silou, nýbrž jen řemeslná zdatnost a selská houževnatost. Byly také neomezené možnosti výdělků ve výrobě a v obchodě, ale tyto možnosti byly ucpány zákony o robotě a vázanosti sedlákově na hroudě a na panství pánově; zákony o monopolu cechovním na řemeslnou práci, z níž tisíce a tisíce zdatných dělníků bylo vyloučeno; zákony o obrovských monopolech obchodních, které mohly uživit velké vrstvy národa a byly přesto uděleny jen několika privilegovaným jednotlivcům: Proti této nesvobodě jednotlivcově vaši američtí předkové právem rebelovali a vyhrazovali pro každého jedince právo svobody „jíti za svým štěstím“. Této svobody pro zdatného – a nikoli privilegovaného – jednotlivce bylo vydobyto několika útoky na různých frontách. Zdatný jednotlivec dostal právo na svou osobu a vlastní soukromý majetek. A s tímto právem vytvořil novou civilisaci, kterou nazýváme civilisací strojovou. V konečných jejích výtvorech, v

gigantických automatických továrnách, se však znenáhla vytvořil nový nesvobodný tvor lidské společnosti. Všechny příležitosti pro zdatného jednotlivce k cestě za štěstím byly totiž kus po kuse pohlceny továrními giganty a obchodními trusty. Nastaly nové monopoly. Společnost žádá, aby bylo jednotlivcům toto monopolní právo vzato a přeneseno na národ. Společnost žádá, aby byla ochráněna před svobodou a libovůlí jedinců, kteří nakládají s výrobními a obchodními prostředky jako s majetkem, do něhož národ nemá co mluvit. Nikoli svoboda jednotlivce proti společnosti, nýbrž svoboda společnosti proti jednotlivci, takové je heslo nové doby.

Kapitalismus stvořil nové otroctví a už otec liberalismu Adam Smith při své přehlídce dějin praví: „To, že stav otroka je lepší pod vládou autoritativní než pod vládou svobodnou, to, věřím, dokazují dějiny všech věků a národů.“ Autoritativní vláda nemůže být ovšem závislá na volební většině, vytvářené těmi, kdož mají peníze na propagandu a na drahé volby, poněvadž by byla vytvářena právě těmi, proti kterým má zakročovat. Autoritativní vláda musí být závislá na duchové kvalitě lidí, kteří svým životem a činy dokázali, že jim prospěch národa je nejpřednějším příkazem životním.

Úkolem autoritativní vlády je zjednat podmínky, aby všichni příslušníci národa našli, jsou-li toho hodni, svou cestu ke štěstí. Tu je ovšem třeba oné tvůrčí jednostrannosti vůle, o které říká Březina ve „Skrytých dějinách“, že „umlčením tisíce hlasů a celých oblastí poznání dává svobodu našemu činu a staví nás, zmenšené a silné, na místo, kde nás čeká pokorná práce v zástupu bratří.“

Čím více jest třeba poskytovat pracovní příležitost příslušníkům národa nerentabilními podniky a veřejnými pracemi, financovanými státem, tím větší jsou a budou zásahy státu do života jednotlivců. To je zákon každé nerentabilní práce. Najdete příklady toho i ve svých dějinách. Když zalidňovali Angličané dělníky a sedláky vaši novou vlast, potřebovali mít nějakým způsobem hrazeny vysoké náklady dlouhé cesty po moři. Dělníci se museli zavázat, že budou za to osm let pracovat na pozemcích společnosti nebo jednotlivce, který cestu financoval. Byla to tak zvaná „indentured labour“. Bylo to dočasné nevolnictví, často svévolně majiteli prodlužované. V Rusku zavádějí nyní povinnost pro kvalifikované dělníky, pracovat tak dlouho na závodech, na které jsou komandováni, dokud nedostanou úřední povolení, že smějí závod změnit. Stát, který dává dělníkům ochranu v zájmu celku, může také od nich žádat disciplinu v zájmu celku.

Liberalistický řád dělníkům ochrany nedával, ale přece žádal disciplinu při práci. Vynucoval si ji někde hladovou frontou nezaměstnaných, jinde zvláštní zaměstnavatelskou politikou. Víte dobře, že každý závod u vás má zvláštní položku ztrát, zaviněných prouděním dělnictva. Někdy jdou tyto položky velmi vysoko. Aby je zamezili a dělníky co nejvíce upoutali k závodu, dělali vaši podnikatelé v době Coolidgeovy prosperity vše možné: stavěli dělníkům útulné domky, půjčovali jim na ně, dávali jim podíl na zisku, prodávali nebo darovali jim akcie závodu, umožňovali v závodní kantině laciný nákup, starali se v dětských útulcích o děti pracujících žen a podobně. Bylo to tehdy vychvalováno jako podnikatelský

socialismus. Ve skutečnosti šlo o to, omezit proudění dělnictva. Ale tento „podnikatelský socialismus“ byl umožněn jen tím, že závod si mohl všechny výdaje na sociální opatření započítat do ceny zboží a učinit je rentabilními. Započítávání do ceny vedlo však k cenové inflaci a k úvěrovému hospodářství, které jednoho dne dosáhlo hranice možnosti a přivodilo pověstný finanční krach, po němž nastala světová hospodářská krise. Autoritativní stát žádá od podniků všechna sociální opatření, která poskytovali vaši „podnikatelští socialisté“ a mnohé jiné sociální vymoženosti ještě k tomu, ale nedovoluje ani cenovou, ani úvěrovou inflaci. Žádá ovšem za to stálost pracovních podmínek a pracovního poměru a to stejně od dělníka jako od zaměstnavatele. A soudím, že je tendencí vývoje tuto stálost a vázanost utužovat.

Lidé žádají ochranu. Chtějí stálost pracovních podmínek a jištění stáří. Za to musí platit ovšem svou cenu. Platí ji svobodou. Velmi vhodně pravil kdysi Mussolini: „Svoboda? V našem státě jednotlivec svobody nepostrádá. Má jí víc než člověk isolovaný, neboť stát ho chrání, je částí státu. Druzí jsou opuštěni.“ Nová epocha místo svobody žádá disciplinu jednotlivce ve prospěch národního celku. Práce přestává být volnou soutěží a stává se brannou povinností. To se může nelíbit, ale nedá se to odčinit.

U vás se snad všechny tyto problémy nezdají tak naléhavé jako zde v Evropě. Roosevelt při všech svých opatřeních v průmyslu nakonec má ideál nikoli udržeti 12 milionů nezaměstnaných v průmyslu, nýbrž přál by si, aby se usadili někde na farmách a založili skoro soběstačné selské usedlosti,

které dosud charakterisují evropský venkov a činí Evropu odolnější proti krisím. Až na zemědělsky zprůmyslovělý střední Západ činí vaše země stále ještě dojem neobdělané stepi. Pohltí nejen dvanáct milionů usedlostí, ale i padesát i více milionů farem najde na ní ještě dosti místa. V Evropě tomu tak není. Zde už dávno je využito každé meze, každé souvrati, každé stráně, každé mýtiny. Zde není možné Rooseveltovo zatlačování nezaměstnaných navenek polovičatými opatřeními v průmyslu a ve financích. Zde neplatí: „Člověče, pomoz si — a Roosevelt ti dá za to prémii!“ Zde je nutno činit opatření trvalá, opatření, řešící na celou epochu problémy průmyslové. Zde stát nemůže zůstat na polovičatosti.

Stát je tu postaven před osudný úkol: uživit národ bez životního prostoru a bez nové půdy. A otázka přebytečného obyvatelstva se ani zde nevyřeší jen v průmyslu. Evropa potřebuje také novou půdu. Proto se nakonec vzbouřila proti těm, kteří novou půdu vlastní, ale před Evropou ji uzavírají. Až si Evropa dobude této nové půdy, zase tu budou problémy, které bude muset řešit Evropan s pomocí států. Půdu na obhospodařování nezíská Evropan za obvodem svého města jako Američan, nýbrž někde daleko v koloniích. Nemůže si na získanou usedlost vyjeti se starou fordkou nebo s ručním vozíkem, na kterém veze svou rodinu a rýč s lopatou. Stát se musí postarat o dopravu kolonistů, postavit jim farmu, vybavit ji dobytkem, odvodnit bažiny a zavlažit pustiny. Zase při tom nepůjde o svobodu, nýbrž o národní pomoc a disciplinu každého jednotlivce kolonisty vůči těm, kdo mu umožňují novou existenci a jsou mu ochranou. Kolonista je ušetřen

marného pionýrství, při kterém deset rodin zahyne, než se jedenáctá uchytí, a to je jistě cena dostatečně veliká za disciplinu, která je pak od něho požadována.

Taková je tedy nesvoboda fašismu, o které se vám napovídalo tolik hrůzostrašných historek. Je pravda, že fašisté začali bojem proti neodpovědným levým živlům a že z počátku se opřeli o pomoc, kterou jim ochotně nabídla sociální reakce. Ale reakce se značně přepočítala. Do vyschlé studny je nutno naliti trochu vody, aby uvolnila nový čerstvý pramen. Fašismus nalil do studené vody ze štoudví reakce, ale pramen, který vyrazil, byl pramen prudkého sociálního cítění. Ozdravil celé národy a ozdraví také Evropu. Odstraňuje svobodu starou, svobodu neukázněného hromadění majetku ve vlastní prospěch a přináší svobodu novou, svobodu zajištěné existence každého člena národní společnosti. Zakládáte-li rodinu, musíte se vzdát bujnosti a neukázněnosti svobodného mládence a být ukázněným a usedlým občanem. Vývoj světa dospěl do doby, kdy se zakládají rodiny. Těmito rodinami jsou národy a zabezpečení jejich existence vyžaduje od nich nové ctnosti.

Skutečná vláda lidu

Draží krajané,

u vás věříte ještě plně demokracii. Chápete ji ovšem stále jako vaši američtí předkové, kteří se bouřili proti Angličanům. Demokracie zůstává pro vás prostě „stejnou příležitostí, jití za svým štěstím“. Ale je třeba si uvědomit, jaká zkušenost leží mezi vírou vašich amerických předků a slepou demokratickou tradicí, za kterou jdete vy. Vaši předkové svou vírou v demokracii prováděli revoluci proti společnosti vyžilých aristokratů, kteří považovali lid jen za svůj statkářský inventář a sebe za všechno. Když tehdy Rousseau hlásal, že prostý Indián je tělesně a morálně dokonalejší než šlechtic, zhýčkaný přepychem a zkažený bezuzdností života, byl to velký revoluční čin. Rousseau jménem prostých lidí revoltoval tak proti aristokratickému režimu. Odboj americký a francouzská revoluce pomohly k moci Rousseauovu Indiánovi, kterým byl prostý lid. Po celé devatenácté století se prohlodává malý člověk k vedení státních záležitostí a k právu na stejnou příležitost. Každý se o sobě domníval, že nosí v torbě maršálskou hůl, ať už šlo o vůdčí posici v řemesle, obchodě, ve společnosti nebo ve státě. Ale z tohoto práva na volnou příležitost se brzy vyvinulo něco nečekaného. Když v polovici minulého století učenec Darwin stanovil, že boj o život je hlavním zákonem vývoje u všeho tvorstva, našel tím vlastně pravé označení toho, co se vyvinulo v demokratické společnosti. Uvolněním jakéhokoli řádu se rozpoutal boj o život, kde také jako v přírodě se udržel jen ten, kdo byl silnější. Ale silnější neznamenalo silnější duchem a tělem, nýbrž silnější

penězi. Místo volné soutěže všech se stalo pravidlem požírání jedněch druhými, slabších silnějšími. Demokracie nastolila zákon džungle. Šlo to tak daleko, že se vyskytl i filosof, který dělil lidi na takové, kteří zdědili duši dravců, a takové, kteří jsou jen stádními přežvýkavci, a hlásal, že svátým právem dravců je přežvýkavce požírat. A za dravce, kteří mají ke všemu právo, se začali považovat majitelé velkých průmyslových podniků, bankéři, spekulanti na burse, vysocí byrokraté a ovšem všichni ti, kteří po demokratickém žebříčku volebním se dostali k moci. Stádem přežvýkavců zůstali všichni, kteří neměli víc než své dvě pracovité ruce nebo svůj holý rozum- Demokracie se zvrhla ve vládu jedinců, kteří mohli ovlivňovat výsledek voleb, a to byli vždy lidé zámožní. Takto se z demokracie stala vlastně plutokracie.

A právě proti této demokratické vládě peněz nastala v Evropě revolta. Nemá-li lidstvo zahynout, je nutno zákon džungle odstranit. Plutokracii nahradit řádem, prospěšným celému národu. Místo zákona džungle nastolit zákon pospolitosti. A jak to řekl velký americký filosof Santayanna: místo demokracie je třeba zavésti timokracii, to jest vládu nejlepších lidí činu. Vládu těch, kteří ve všech oborech životní energie se osvědčili jako duchové vůdčí a tvůrčí a vůči celku odpovědní. To je ovšem jiný volební systém než systém občanských voleb, při kterých pevně zakotvené zájmy majetkové vedou prostřednictvím stran nevědomé voliče jako za ruku k urně, aby volili kandidáta jimi vybraného a jimi vychvalovaného. Politická demokracie se neosvědčila. Nastolila vládu peněz, vládu demagogů, vládu politiků,

odpovědných za osud země jen krátkou dobu, a proto se snažících narychlo zabezpečiti jen sebe a ony úzké zájmy, které zastupují. Osud Anglie a Francie je nejlepším dokladem, kam až demagogie a plutokratické zájmy dovedou zemi a národ strhnout.

Santayannova timokracie je jakási nová aristokracie. O něco podobného usiluje Nová Evropa. Ale nejde jí o návrat do starých časů, proti kterým se demokracie bouřila. Nejde o aristokracii majetkovou, nýbrž o aristokracii ducha, vůle a činu. Naše doba svými zkušenostmi došla na opačný pól nálady a víry, kterou představovala doba Rousseauova a Franklinova. Tehdy se věřilo, že veškerá tvůrčí energie pochází z lidu. Lidové písně, lidové kroje, lidové výtvory fantasie, uložené v pohádkách a pověstech, v básních výpravných a příslovích, se zdály býti projevy nevyčerpatelné moudrosti a tvořivosti těch, kteří zůstali nejblíž přírodě, to jest selského lidu. Jak nekonečně výš se zdály tyto výtvory než veškerá literatura umělá! Všechny národní literatury, veškeré umění výtvarné i hudební se na lidových výtvorech obrozovaly a jimi inspirovaly. Ale dnes už se díváme na onen pramen umění střízlivěji. Homér už pro nás není sbírkou zpěvů, složených bezejmennými tvůrci lidovými, nýbrž osobnost umělecká, velmi ostře vyhraněná. Zbožnění lidu se rozplynulo pod přísným zrakem badatelů. Tak se zjistilo, že krojový svéráz jednotlivých krajů není osobitou kulturou lidovou, nýbrž že kroje vznikaly opožděným napodobením krojů městských a panských. U nás v Čechách a na Moravě možno povšechně říci, že kroje a jejich výšivky a ornamenty jsou vlastně znázorněním barokní kultury. Původními jejich

tvůrci byli panští a městští řemeslníci. (Viz o tom pronikavé studie dr. Zdeňka Wirtha.) Podobně i fantasie pohádek a melodie lidových písní pocházejí z literatury, skládané původně uměle pro vyšší kruhy a postupně zatlačované z literatury panské a městské do jadrného prostředí lidového, kde z generace na generaci byly uchovány a lidové fantasii přizpůsobeny. Ukázalo se, že napřed byla kultura vyšších kruhů a potom teprve — a to hodně opožděně — se tato kultura vrcholků společenských dostala mezi lid. A když kultura zlidoví, stává se civilisací.

Tento pochod je ostatně možno sledovati ustavičně. Napřed muselo být moderní velkoměsto, aby se v něm vyvinula kanalisace a hygiena ulic, a pak teprve se kanalisace a hygiena zavedla do měst menších a dodnes není mnoho vesnic, do kterých pronikla. Podobná historie je s čištěnou pitnou vodou, rozváděnou v potrubí do domů a bytů, umožňující koupelny a splachovací záchody. Nejinak je tomu s plynem a elektřinou. Nejprve tyto vymoženosti byly přepychem — a často nenáviděným přepychem — vyšších kruhů, jejich bytovou kulturou a teprve potom se staly civilisační potřebou veškerého obyvatelstva. Bicykl byl nejprve přepychem a pak teprve proletářským dopravním prostředkem. Podobně je tomu u auta. U vás už je auto lidovým dopravním prostředkem, u nás ještě napolovic přepychem. V Německu však už všechny přípravy jsou hotovy k tomu, aby i v Evropě bylo auto dopravním prostředkem lidovým. A tak bychom mohli jít od předmětu k předmětu, v oblasti dopravy a oděvu, potravin i nápojů, bydlení

a životních návyků a všude bychom viděli, jak pochod jde od shora dolů, od kulturní zvláštnosti k civilisační nezbytnosti.

Vyspělost doby se projevuje tím, jak rychle se lid dovede zmocňovat všech kulturních statků a činit z nich potřeby civilisační. Pokrok lidstva nastává teprve tehdy, když z kulturních jedinečností se stává civilisační nezbytnost. Na počátku je tvůrčí akt jednotlivce a pokrokovost vyšších vrstev. Pára zvedala pokličku na hrnci po tisíciletí, a přece to nebyla kuchařka, která vymyslela parní stroj, nýbrž intelektuál. A lokomotiva se stala majetkem devatenáctého století jen proto, že tu byla malá vrstva vyšších kruhů, která okamžitě postřehla revoluční význam novoty pro celkovou civilisaci. Kdyby bylo zavedení vlaku záviselo na širokých vrstvách lidových, sotva bychom se byli dočkali železnic. Prostý lid spatřoval ve vlaku vtělení ďábla a povozníci a hostinští ubíjející konkurenci. Že blesk bije do nejvyšších předmětů, vidělo mnoho lidí, ale přece to musel být intelektuál, aby přišel na myšlenku hromosvodu. Žabí stehýnka trhala sebou na kovovém rožni, kdykoli s ním přišla do styku, ale magnetismus nevynašla ani žena, ani divoch u ohně. Je nutno každému přiznati jeho pravé místo ve společnosti. Aristokracie ducha tvoří kulturu. Aristokracie činu ji přijímá. A teprve potřeby širokých vrstev tvoří z kultury civilisaci.

Má-li svět pokračovat, pak nutno ponechat aristokracii ducha a činu, aby vedla a stále znovu lámala tyranii lidových návyků. Demokracie měla v minulém století v tom blahodárný význam, že probouzela masy vzděláním z tyranie zvyků a pověr a činila je schopnými rychle si přisvojovat kulturu vrstvy tvůrčí.

Tuto vymoženost je třeba uchovat. Demokracie se musí projevit hlavně v tom, že se dá každému stejná příležitost rozvinout ducha a vůli. Ale vládnout dá jen těm nejlepším — těm aristoi — kteří ukázali, že příležitosti správně použili a svého ducha a vůli dovedli rozvinout nejlépe. Demokracie zůstane v tom, že bude zachována stejná příležitost, aristokracie v tom, že bude tvořit nové potřeby.

Se stejnou příležitostí se však zdánlivě nesrovnává rasová myšlenka, která v Evropě vítězí. Vytýká se Němcům, že jsou rasově nesnášenliví a že Židům nedávají stejnou příležitost k životu jako ostatním. Když o této věci uvažujeme, je třeba nejprve rozlišiti přesně, co je rasové a co sociální. Abych uvedl příklad z Ameriky. Málokdo z vás je asi rasově zaujat proti černochům, a přece mnozí z vás už prováděli proti černochům pogromy. Proč? Důvody byly sociální. Když jste byli ve stávce, abyste si zlepšili pracovní podmínky, zaměstnavatelé natahali si do závodů za vás černochy, kteří ochotně dělali stávkokaze, poněvadž jedině stávka jim otevírala brány závodů, kde se až dosud černošské práci bránili. Když jste bili černocha, nebili jste černou kůži rasového nepřítele, ale černou kůži nepřítele sociálního. A něco podobného je se Židy v Evropě. Rozdíl je pouze ten, že černoch zabírá jen místa nekvalifikovaná, kdežto Žid v Evropě se zmocnil všech vrcholků společenské stavby: měl v ruce bankovnictví, bursy, větší část evropského obchodu, a začínal už zabírat našim dětem všechna i tak zvaná zaměstnání svobodná. Jen u nás bylo už na šedesát procent, lékařů Židů, skoro totéž procento bylo židovských advokátů, Židé okupovali tisk, divadlo i literaturu, a kdyby to bylo šlo tak dále, děti všech

evropských národů by měly jen jedinou cestu do života volnou — cestu nádeníků. Za tyto své úspěchy Židé děkovali jen tomu, že byli rasově uvědomělí a jeden druhého tahal nahoru. Jejich rasová pospolitost vyvolala reakci — rasovou pospolitost národů arijských. Vzpoura proti Židům se proto stala otázkou národní sebezáchovy.

Je nutno ovšem dodat, že v Evropě židovská otázka je otázkou nejen sociální, ale také opravdu rasovou. Tisícileté zaměstnávání se Židů jen lichvou a obchodem vtisklo jejich povaze nesmazatelné rysy. Vše, čeho se dotkli, a co až dosud bylo národům posvátné, strhli do prachu kšeftaření a bezcharakternosti. A ukázalo se, že tuto povahou vlastnost dědí i jejich míšenci. Jaký div, že uprostřed zdravých národů evropských vzrostl odpor proti rasovému míšení a že otázka čisté a zdravé rasy se stala ideálem i praktickou politikou. Evropu chtějí národové evropští budovati jako společenství národů arijských a Židům dát příležitost, aby si zařídili vlastní národní společenství někde mimo Evropu.

Péče o rasu má však ještě jinou stránku. Má jí být zachráněno lidstvo před degenerací. Rousseau velmi plasticky líčil účinek civilisace na lidské tělo. Ideálem živočišné síly a zdatnosti mu bylo tělo divochovo. „Pro divocha tělo je jediný nástroj, který zná — praví ve svém pojednání o nerovnosti lidí — divoch ho používá k různým účelům, kterých nejsou pro nedostatečný výcvik naši lidé schopni. Naše řemesla berou nám sílu a obratnost, ke které nezbytnost nutí divocha. Urazila by jeho pěst tak silné větve, kdyby používal sekery? Vrhla by jeho ruka kámen s takovou prudkostí, kdyby používal praku?

Vyšplhal by se tak zručně na strom, kdyby používal žebříku? Dovedl by tak rychle běhat, kdyby měl koně?“

Ale tehdy, kdy to Rousseau psal, nebylo ještě ani mechanických stavů, ani parní síly, ani továren, ani železnic, ani aut, ani Taylorova systému krajní dělby práce, ani pásové výroby, ani desítimilionových velkoměstských mravenišť, kde není ojedinělým zjevem, že dospělý neviděl v životě skutečné krávy ani opravdového koně, a kde je nahrazena příroda květináči, lesy a hory činžáky, společenskými místnostmi, kaňony mrakodrapů a elektrickými větráky. A všude nějaký stroj za člověka jedná a myslí. Člověk se v tom všem pohybuje mechanicky jako železná pilina, která se hne tam, kam ji táhne skrytý magnet. Člověk se stal nejen otrokem zlata a kapitalismu, ale také otrokem strojové civilisace. „Věci si osedlaly lidstvo a jezdí na něm“, pravil už v minulém století Emerson. Je třeba člověku vrátit jeho vládu nad věcmi. Je třeba rozvinout v něm opět všechny obdivuhodné schopnosti fysické, o které ho stroje připravily. To je také jedna stránka, kterou mají na mysli ti, kdo v Evropě mluví o rasové otázce. Proto .Němci zdůrazňují, že jejich socialismus má kořeny rasové. Chtějí uchovat dokonalou rasu nejen tím, že se nebude křížit s rasami méně vyvinutými, ale také že budou pracovní a životní podmínky uzpůsobeny tak, aby zdatnost rasy nijak nesnižovaly. Také výchova bude uzpůsobena k tomu, aby vyrostly generace o pevné vlastní vůli a všestranné schopnosti. Má to být nová výchova, na jakou jsme dosud nebyli zvyklí. A má to být nová dělba práce a nové pracovní podmínky, které kořistícímu kapitalistovi nikdy nemohly ani napadnout.

Hlavním znakem civilisace, která se vyvinula teprve od osamostatnění Ameriky, je továrna a automatické stroje v ní a ovšem nové dopravní prostředky. Tento systém existuje necelých dvě stě let, posunul značně lidstvo dopředu, ale má také mnoho stinných stránek, které se právě nyní nejvíce projevují. Proti těmto stinným stránkám vzniká silná reakce. Tato reakce je téměř přírodním zákonem. Dostavuje se vždy jako příznak únavy, když ze sebe nový motor pokroku vydal první velkou vlnu sil. Podobným motorem jako dnes továrna bylo kdysi v Evropě zakládání měst. Města vznikala v podhradí nebo v místech tržních a začala žít samostatným životem, odlišným od života venkovského. Byla velkým přínosem k vývoji společnosti, poněvadž upevnila dělbu práce ve společnosti, zdokonalila řemesla, rozvinula obchod, zavedla nové pojmy o svobodě a posílila značně rozvoj lidské inteligence. U nás města vznikla ve třináctém století, ale za dvě stě let, ve století patnáctém, přichází u nás neobyčejně silná reakce proti nim. Najdeme ji velmi jasně vyjádřenu ve spisech Petra Chelčického. V kapitole o městských šibalstvích v „Síti víry pravé“ říká, že město založil Kain pro vraždu svého bratra. Vystavil je proto, že loupeží a násilím prý nashromáždil zboží. „A lid zlý k sobě zlodějstvie sebral. A potom jiná města dělal jest, aby je osadě zlodějským lidem, mohl se brániti těm, které jest násilím zlúpil... Vražedlníci a násilníci, lichevníci, kupci, trhovci, šantročníci, založíce města a hrady a ustavíce množstvie městské na takových křivotách, takeť jich ostříhati musí skrze násilí a bezpráví jiných, na každý čas připraveni súce k vraždě neb vždy na ně běží nepřízně, bezpráví od jiných

i zrady a oni takové nepřízně vždy hotovi sú děliti se krví, činíce zlé za zlé.“

Když si za Chelčického město dosadíte továrnu a za měšťáky moderní kapitalisty, okamžitě se vám jeho řeč stane srozumitelnější. Mluví z ní napolovic demagogie a napolovic zoufalství tribunových socialistů, kteří v kapitalistovi vidí jen zlo, špatnost, touhu ničit dělnické existence a na špinavou konkurenci odpovídat zase jen konkurencí špinavou. Ale život přešel přes Chelčického rozhořčení právě proto, že Chelčický viděl sice správně stinné stránky měst, ale neviděl jejich stránky dobré. Chelčický také neviděl, kam směřuje další vývoj. Vývoj nešel nazpět k primitivnímu křesťanství á k primitivnímu selství, nevedl k potlačení měst a hradů, nýbrž proměnil nedobytné hrady v zámečky, obklopené sady místo příkopy, a hrazená města s úzkými a špinavými ulicemi změnil. v města bez hradeb, s ulicemi širokými a rozběhlými daleko do předměstí. A to bylo umožněno tím, že společnost proměnila anarchii samostatných měst a panských sídel na spořádaný stát, ve kterém místní války a vraždy byly vymýceny. Také továrna má dnes tolik stinných stránek, jako v době Chelčického mělo město. Ale továrna je právě tak motorem pokroku, jako bylo město. Také u ní je třeba změnit anarchii volné soutěživosti v klidný řád organisovaného hospodářství. Snad jednou továrna bude právě takovým přežitkem, jako jsou dnes hrady na skalách nebo hradby měst. Ale ať se stane s továrnou cokoli, strojová civilisace nezanikne. Že je tomu tak, ukazuje správná reakce v Německu na její stinné stránky. Překonávají stinné stránky průmyslového věku odstraněním vražedného konkurenčního

boje praktickým socialismem, národní pospolitostí a velkolepou péčí o zdravou rasu. Taková musí být i cesta naše. Je dobře mít rozhořčení Chelčického, ale je nutno je spřáhnout s rozumem Pražanů.

Mythus o tragických českých dějinách

Drazí krajané,

„Ve veliké době nesmíme zůstávat pasivní: i nejlepší práva musí hájit lidé činní, nemají-li zůstat na papíře.“

Tento výrok platí i pro nynější dobu. Jde ovšem o to, jak projevit svou aktivitu, aby to národu nejlépe prospělo. Bývalí naši politikové, kteří nedovedli najít ani správný poměr ke Slovákům, mají ovšem na aktivitu jednoduchý recept. Budou nadále udržovat pohromadě spolek zkrachovaných, kterému budou říkat česko-slovenská vláda, a budou lákat všechny krajany za hranicemi, aby vstoupili do českého vojska a pomáhali osvobodit bývalou republiku. Od nás pak zde se nečeká nic jiného, než abychom věřili jejich rozhlasové propagandě, jejíž jádro je: opakují se s určitými změnami dějiny bývalé války světové. Němci vyhrají čtyřicet bitev, ale jednačtyřicátá bitva rozhodne válku v jejich neprospěch. A versailleský mír bude stínem proti míru, který Německu bude nadiktován, neboť tentokráte bude německý národ rozdrcen, odzbrojen vojensky i průmyslově a rozkouskován na drobné státy, které se už nikdy nevzpamatují.

Za takovou aktivitu a zá takový cíl my, kteří jsme zůstali ve vlasti, pěkně děkujeme. Nemáme nejmenší chuti opakovat děsivý experiment Benešův a učinit znovu z našeho národa kulometný bunker, postavený u vrat veliké věznice s odsouzeným německým národem. Jen zázrakem jsme vyvázli z toho neodpovědného dobrodružství.

Je to ostatně čirý politický romantismus. Nejsilnější, národ v Evropě, národ nejlépe zdisciplinovaný a národně nejvíce uvědomělý, není možno vyhladit ani na dlouhou dobu zbavit státní suverenity. Dvacet poválečných let to nejlépe dokázalo světu, a především nám.

Ostatně dějiny se nikdy neopakují. A kdyby bylo jen trochu pravděpodobnosti, že to s Německem tak dopadne, museli bychom se my první postavit proti tomu, v plném pocitu odpovědnosti za národ. Pro nás je jenom jediná rozumná aktivita možná: pomoci Němcům, aby se zbavili toho, co je až dosud nejvíce tížilo, co je znervosňovalo a co z nich činilo národ výbušný a sousedům nebezpečný, pomoci jim, aby se zbavili nedostatku životního prostoru a uplatniti se jako jedinečný organisační činitel v životě národů. Stane-li se tak, Němci přestanou být dynamitovou náloží ve stavbě světa, jak se na ně nazírá, a stanou se, podobně jako národy s rostoucím životním prostorem — olejem, rozlévajícím se po rozbouřených vlnách a klidnícím je.

Vytvořila se u nás jakási školní legenda, že dějiny našeho národa jsou proto tragické, že jsme žili v těsném sousedství s Němci. Není legendy škodlivější a také méně odůvodněné. V sousedství Francie bychom už asi neexistovali, jako neexistují národ Bretonců a národ jihofrancouzských Basků, poněvadž Francie uskutečnila o tři sta let dříve politickou a kulturní jednotu říše než Německo, v době, kdy myšlenka národní byla ještě hluboko v podvědomí.

Vliv Němců se u nás uplatňoval přirozeně téměř ustavičně. Ale kdyby podél Labe byli zůstali slovanští Vendové, byly by

naše dějiny plny nářků: nikoli na Němce, nýbrž na Vendy. Bylo podstatou středověku, že kmeny válčily mezi sebou skoro ustavičně, bez ohledu na to, jakým jazykem mluvily. Zmiňujícím vlivem, dusícím mnohé války v zárodku, působilo křesťanství a vliv císařů německých. Bylo naším štěstím, že jsme velmi záhy našli cestu jak do universální říše křesťanské, tak do Říše římské národa německého. To byly dva velké kolektivy, které nám poskytovaly stálou ochranu. Polabští Slované, kteří tak prozíraví nebyli, doplatili na to svou existencí.

Někteří dramatikové se snažili kolem osoby Záviše z Falkenštejna vytvořit mythus, že všechno by bylo docela jiné, kdyby po Přemyslovcích byl nastoupil na český trůn nikoli cizozemec, nýbrž druhý starý český rod, Vítkovci. I kdyby se tak bylo stalo, na naší závislosti na římské Říši národa německého by se nebylo nic změnilo. Ale mythus o českém rodě panovnickém nejlépe vyvrací to, že právě jednou z nejlepších dob země české byla doba Karla IV., krále českého a císaře německého z rodu lucemburského. Jestliže jsme už za posledních Přemyslovců byli evropskou Kalifornií, do které se hrnuli zlato- a stříbrokopové z celé Evropy, za Karla IV. jsme byli nejen jedním z nej bohatších států evropských, ale stali jsme se i jedním z hlavních středisek kulturních. Pro naše umění a literaturu to byla doba zlatá, ačkoli na hradě pražském sídlil císař německý.

Druhý vrchol našeho blahobytu hospodářského můžeme spatřovat ve století šestnáctém. To je století, jemuž vévodí opět císařové říšští. Císař Rudolf II., který přišel po Ferdinandovi a

Maxmilianovi, učiní opět jako Karel IV. Prahu srdcem Říše. Je to doba, kdy kolonisace německá je opět na vrcholu, kdy obyvatelstvo české se učí opět novým řemeslům — tehdy přišlo k nám mimo jiné důležité pro nás umění sklářské z Benátek — kdy i vrcholky myšlenkového úsilí evropského jsou u hradu pražského (Kepler, Tycho de Brahe) a kdy pod tímto kulturním klimatem Říše sem přesazeným české písemnictví má svoji druhou zlatou dobu. Vždy, když je náš poměr k Říši nejužší, národ stojí na výsluní štěstí a blahobytu a je duševně nejplodnější.

Jak veliké štěstí bylo pro náš národ, že jsme rostli v Říši a nikoli v jiném mocenském útvaru, ukazují nám války husitské. Představme si, že tuto velkou krisi duchovní a hospodářskou prožíváme na příklad ve Francii. Také Francie měla své husitství a také ona vedla křižácké války proti němu. Francouzské husitství, to bylo náboženské hnutí albigenských. V podstatě byla to u albigenských reakce na stinné stránky městské kultury jako tomu bylo u nás za husitství. Poněvadž městská kultura se v jižní Francii oživila skoro o dvě stě let dříve než u nás, přišla reakce také o dvě stě let dříve. Provensálsko, které bylo kulturním střediskem tehdejšího rytířského západu se svými sladkými písněmi trubadurů, zaplatilo husitství svou existencí. Francouzští králové použijí příležitosti a připojí Provensálsko trvale k Francii. Přísná inkvisice, která se tu tehdy zrodila, vytrhala s kacířstvím i kulturu i jazyk provensálský.

Naše husitství strhlo sice náš národ na dno hospodářské bídy, ale jinak za husitských bouří nebyla zničena základna

národní svébytnosti jako v Provensálsku. A zato mnohem více než Žižkovu válečnickému géniu a statečnosti polních vojsk husitských můžeme děkovat tomu, že rozpory, ze kterých vyrostlo husitství, byly společné také Němcům v Čechách a kolem Čech. U nich rovněž byla živá reakce proti stinným stránkám měst. Také u nich venkov byl v odboji proti monopolním výsadám městským, které z venkova odssály selská řemesla a učinily: venkov. cenově závislý na blahovůli nebo vyděračství městských překupníků. A také u nich řemeslníci městští byli přesvědčeni, že jsou vyssáváni od kupeckých patriciů a dožadovali se zastoupení v samosprávě města. A také u nich tento odboj venkova a odboj řemesel se po středověkém způsobu oblékal do ideálu životní prostoty prvotní církve a do náboženského mysticismu. Husitská vojska mohla proto svá tažení vyhrávat nejen palcáty a vozovými hradbami, ale i kázáním svých fanatických kněží. Kdykoli husité oblehli nějaké město, třeba i německý Nürnberg, jednou z podmínek bylo, aby došlo k náboženské disputaci. V zemi, která myšlenkově a citově žila týmž rytmem, kde byly tytéž rozpory, těžko bylo shánět spolehlivá vojska křižácká. Jestliže tedy nás za válek husitských něco zachránilo, pak to by stejný předcházející myšlenkový a citový i hospodářský růst s národem německým. Už tehdy klíčilo u Němců to, co se tak mohutně projevilo v době Lutherově. Ukázalo se, že jsme děti Štěstěny, když nás osud posadil doprostřed národa Lutherova a nikoli doprostřed národa Ludvíka Svatého a krále Filipa.

Po tisíciletí jsme podléhali vlivu Němců. A že to nebyl vliv pro nás škodlivý, ukazuje to, že tu ještě jako národ existujeme.

Každý laik ovšem řekne ještě jednu námitku — a co Bílá hora?

Ano, Bílá hora. To je také jedna z oněch legend, se kterými je nutno vyrovnat se s nesmlouvavou reálností.

Nuže, Bílá hora nebyla jenom naše neštěstí, nýbrž neštěstí celého Německa. Hroutila se tenkráte staletá hospodářská základna severní a střední Evropy. Přesunují se obchodní cesty následkem výbojů tureckých a následkem objevení Ameriky a cesty na východ kolem Afriky. Peruánské zlato a mexické stříbro znehodnotilo evropské zlaté a stříbrné doly, a to postihlo hlavně naši zemi. Od té doby význam Čechů upadá. Stříbrná hora u mexické Potosi a ne Bílá hora u Prahy byla naší zkázou. Feudálové čelí zchudnutí tím, že se vrhají na statky církevní a je rozebírají, bohatnou dále na účet upadajících měst, a vidouce, že nemohou žít už jako sběrači poplatků na svých hradech, proměňují se z rytířů na velkostatkáře. Nedostatku pracovní čeledi odpomáhají tím, že zavádějí robotu — vázanost poddaných na půdu a na statek. U nás k robotě byly dány základy už za vlády krále Jiřího Poděbradského.

Dřívější manufakturní a obchodní severní a střední Evropa tedy chudne — a toto chudnutí a tento přesun bohatství se projeví zmatky, které vyvrcholí v třicetiletou válku, zahájenou naší Bílou horou. Za těchto zmatků se stáváme z národa několikamilionového národem jen o dvou milionech. A to je to, co nám podťalo kořen a odvedlo životní mízu. O mnohem více však se vylidnily i kraje a země německé a kromě toho bylo Německo odříznuto od moře Baltického, které se stalo mořem

švédským. Bílá hora nebyla jenom rubášem přes nás, ale přes celé Německo.

Mluví se o konfiskacích, které zdeptaly naši šlechtu. Ale jak dokazuje Pekař, konfiskace postihly u náš stejně cizí šlechtu jako naši a kromě toho česká šlechta katolická konfiskacemi získala, takže poměr mezi majetkem šlechty cizí a naší se mnoho nezměnil.

Podle legendy bělohorské se sneslo pak nad zeměmi našimi duchovní temno, ve kterém náš jazyk byl zatlačen jen do dědin. To je sice pravda, ale jen potud, že toto temno byl tehdy zjev všeobecný v severní a střední Evropě, a byl to následek úpadku měst a jejich zchudnutí. Nebylo tu záměrné germanisace. V Evropě tehdy vedlo Španělsko a po něm jeho dědic Francie. Na dvorech panovnických ve Wien a v Německu i na dvorech knížat a četné drobné šlechty se vedle latiny mluví francouzsky. Teprve obrození — ve stejnou dobu u nás jako v Německu — začíná bouřit proti používání cizího jazyka a prosazuje jazyk národní. A násilné pokatoličtění našich zemí mělo na nás asi takový účinek jako ve Francii pokatoličtění hugenotů. Naučilo nás neklásti na konfesi hlavní důraz a nutilo nás zkoumat otázku Boha rozumově. Ve Francii to připravilo cestu Voltairovi a u nás to dalo základ k našemu střízlivému racionalismu, kterým jsme ve světě prosluli.

Tím, že jsme se stali součástí velkého celku, říše rakouské, nejen že jsme zabránili, aby národ, rozpolcený v sobě nábožensky, nebyl rozerván sousedy i politicky, ale připravili jsme i základnu k jeho velkému obrození. Čechy v rakouské říši byly hlavní hospodářskou základnou mocnářství. To sice našim

městům dodávalo povrch německý, ale bylo příčinou, že náš národ ze dvou milionů pobělohorských vzrostl opět na národ mnohamilionový. Bez velkého hospodářského pozadí Rakouska byli bychom zůstali státem i zemědělským, jehož rozvoj by byl brzděn celní cizinou, a byli bychom sotva více než jakousi zemědělskou Litvou uprostřed Evropy.

Život v našich zemích nebyl po Bílé hoře tak elegický, jak to líčí naše politická legenda. Josef Pekař říká o tomto životě překrásně: „To ‚temno' 18. století (znám jeho stíny snad více než jiní) mělo v jiném směru také dosti světla a tepla, byla to doba, kdy nejen pražská města ožila podivuhodnou krásou baroka, ale kdy celý národ až do poslední vsi, do poslední chatrče, do posledního vzorku krajky a do poslední melodie lidové písně naplnil se životní radostí barokové kultury, pronikající, tvořící, budující novou společnost, nový řád, týž národ, z něhož vyšlo naše obrození, z něhož vyšly naše generace."

Naše obrození tuto krásnou životní víru barokní epochy opustilo. Čím více jsme se zahryzávali do myšlenky národní samostatnosti, tím více elegie nad naší malostí nás prostupovalo. V krásné knize statečného češství v „Loutkách a dělnících božích" F. X. Šalda nadhazuje otázku, zda naše malost a naše ustavičná starost o národní existenci nečiní z nás i ve svých největších vrcholcích duchovních jen duše ustrašené, neschopné zrodit v sobě velikou, svět osvobozující vůli. Šalda připomíná úžasnou vůli hlavního inspirátora bělohorského Rakouska, Ignáce z Loyoly, „duše ocelové konstrukce, složité i hybné, nesetrvávající v jedné poloze, neulpívající na ničem,

čeho již dosáhla, odmršťující se od každé překážky, od každého nebezpečí a vyrovnávající se s nimi svou pružností; člověk, který tuhou disciplinou zorganisoval svůj vnitřní svět, skladbu svých sil a složek, přesněji a jemněji, než je zorganisován svět vnějškový — základ k modernímu člověku budoucnosti byl položen už zde.“ S touto ocelovou duší srovnává Šalda duši Komenského, Ignácova vrstevníka. Co mluví z jeho spisů? „Stálý útěk ze života — říká F. X. Šalda — a stálé odevzdávání se do vůle Boží; stále týž zhroucený postoj kohosi unaveného a zhnuseného během světovým a toužícího spočinout, ach, spočinout v něčem bezpečném a pokojném, mimo všechnu změnu, všechen pohyb, všechen vír a všechno kolotání. Stále zněla odevšad táž žalostná struna trpnosti, elegičnosti, osudovosti a zároveň idylického utopismu, touhy kamsi mimo prostor a čas, touha po ztraceném ráji nebo po zlatém věku lidském... ať už se kladl za člověka do jeho první šeré minulosti nebo před něho do nějaké šťastné blažené budoucnosti. Ne boj se světem, ale útěk z něho; ne přemáhání ho jeho vlastními zbraněmi, nýbrž radikální popírání ho nebo naprosté odvrácení se od něho — dědičný hřích český.“

Věřím, že mladé pokolení české se bude chtít už jednou provždy zbavit onoho komplexu malosti, který se ponenáhlu zajídá nám do mozku jako rakovina. Úkolem této generace je učinit jednou pro věčné časy konec úzkostem, kterými jsme se naplnili. To je ta aktivita, kterou můžeme rozvinout. Neboť je jen jediná cesta. Vytvoření velkého životního prostoru, společného pro Němce, nás a všechny národy evropské. Tímto prostorem je Sjednocená Evropa a její nové kolonisační oblasti.

V tomto prostoru dostane naše duše křídla a náš duch rozlet. Víme, že jsou tu nebezpečí. Obtíže, plynoucí ze vzájemné nedůvěry, výchovou vštípené, z různých povah a z různě napjatého luku vůle. Ale chceme být odvážní. Chceme tato nebezpečí podstoupiti, neboť je to jediná cesta do velké a statečné budoucnosti.

Čech a Sověty

Proč Čech nemůže být bolševikem“, tak zní tento přednáškový cyklus.[3] Budiž mi dovoleno, abych při odpovědi na to čerpal plnějšími hrstěmi ze své osobní zkušenosti. Vždyť má osobní zkušenost je typická pro celou generaci Wolkerovu a tolik našich dělníků, kteří se po válce snadno stávali komunisty.

U mne to byla cesta tato. Studoval jsem před válkou v Paříži. Ne proto, že jsem měl na to peníze, ale právě naopak. Živořil jsem v Praze jako chudý student a brzy jsem přišel k náhledu, že bych asi o nic hůře nežil ve Francii a přitom bych poznal svět a osvojil si dobře cizí řeč. Pustil jsem se tedy nazdařbůh do Paříže. Vydělával jsem si chleba jako umývač nádobí a později jako kancelářská síla a přitom jsem navštěvoval universitu. Žít před válkou v Paříži bylo jako obzírat svět s vysokého pahorku. Tehdy jsem si plně uvědomil celou bídu existence dělnické i úřednického proletáriátu. A tehdy také jsem došel k přesvědčení, že vinu na tom má mezinárodní kapitál. To byly mé první, v životě nikdy nevyhladitelné kořeny socialismu.

Tehdy také podivnou shodou okolností jsem byl nucen si promyslet problém Ruska. V podniku, ve kterém jsem pracoval, nebylo možno nikoho přesvědčit, že jsem Čech. Francouzi znali na východ od sebe jen Němce a Rakušany, což bylo pro ně jedno á totéž, a pak už jen Rusy. Můj případ si prostě zjednodušili tak, že jsem byl v jejich očích Rus a to ještě

[3] Předneseno dne 29. července 1941 v pražském rozhlase a na krátkých vlnách vysíláno do obou Amerik a Ruska.

revolucionář, který asi má svoje zvláštní důvody, proč jako student se ztrácí mezi dělníky. Vyvinuly se z toho po práci debaty, ve kterých mi připadla nevděčná role dokazovat, proč je samozřejmé, jestliže se ruská inteligence bouří proti dosavadním poměrům ve své zemi. Francouzi to tehdy neradi slyšeli, poněvadž chtěli mít v Rusku spojence, na kterého je možno se vojensky spolehnout a který není rozežírán vnitřní nespokojeností.

Zasvětil jsem se sám natolik do ruských poměrů, že když v roce 1917 došlo k revoluci, chápal jsem snadno její důvody. Hesla, se kterými revoluce přicházela, dotýkala se současně socialistických strun, které ve mně život vytvořil. Ustálilo se ve mně přesvědčení, že ruská revoluce se stane první velkou a úspěšnou vzpourou proti světovému kapitalismu. K tomu ještě u mne přistupovala pochybnost, můžeme-li se jako samostatný stát udržet. Znal jsem kolečka mezinárodního kapitalismu a věděl jsem, že se staneme bezvolnou finanční kolonií Západu. A kromě toho budeme nárazníkovým státem, který při prvním evropském konfliktu zanikne. Tohle vše působilo u mne. Ale to působilo i u mých vrstevníků. Jsme národem sedláků a dělníků a po léta jsme pociťovali na sobě důsledky mezinárodního kapitalismu. Naši dělníci byli přitom natolik inteligentní, že si dovedli představit, jak bude na životní úroveň působit výměna velkého hospodářského a životního prostoru rakousko-uherského za malý prostor nové republiky, k tomu ještě vnitřně nejednotné. A poměry v Rusku byly naší inteligenci známy ze slavných klasických románů Tolstého, Turgeněva, Dostojevského a jiných, které působily jako velká obžaloba

starého režimu. Proto hned na počátku naší národní samostatnosti velký úsek národa projevil své pochybnosti o poměrech u nás i v Rusku tím, že uvítal revoluci sociální v Rusku jako začátečník sociálního řádu ve světě.

Přijímali jsme ruský bolševismus ovšem očima svých přání a nadějí. Přijímali jsme jej jaksi globálně, řekl bych. Ne všechno se nám na něm líbilo. Ale říkali jsme si: Každý nový pramen vyráží s bahnem. Kdo měl, jako já, příležitost blíže se seznámit s bolševickými poměry, byl zvlášť znechucován mnoha jeho stinnými stránkami. Byl jsem v Rusku téměř rok v letech 1919 a 1920. Nikdy jsem se nemohl smířit s krvavými orgiemi zfanatisované luzy, nikdy jsem nemohl souhlasit, že je nutno s ruskou inteligencí zacházet, jako by byla postižena nevyléčitelným morem kontrarevoluce, nikdy mi nebylo sympatické, že se vedení dostává do rukou židovských, ačkoliv jsem z počátku uvěřil, že je to pro nedostatek vlastní inteligence ruské, nikdy jsem nemohl chápat, že z nečitelné a vývojem šedesáti let dávno zastaralé knihy Karla Marxe se má dělat evangelium pro lid a bylo mi přímo odporné, že se začínají hledat a honit všechny projevy zdravé kritiky jako úchylky od linie a vybírat jen lidé bez samostatného úsudku. O všech těchto výhradách jsem nemlčel, a proto jsem byl mezi komunisty brzy prohlašován za anarchistickou úchylku. Námitek se ve mně hromadilo tolik, že jsem už v roce 1922 před plným shromážděním v Kremlu je vyvrcholil výrokem: „Das ist eine sonderbare Internationale!“ — To je roztodivná Internacionála! Při prvním mém pobytu v Rusku se k tomu ještě připojilo cosi

jako vzpoura všeho, co ve mně bylo evropského, proti poloasijskému životnímu stylu Rusů.

Toužil jsem za rok nepřekonatelně po vlasti. Ale když jsem odjížděl, dál se se mnou podivuhodný proces. V Rusku jsem měl už jen krůček k tomu, stát se protirevolucionářem. Než čím dále mě vlak a loď unášely od Moskvy, tím jasněji se mi zase všechno začalo řadit ve velkolepé obrysy. Bylo mi, jako když se dívám na impresionistický obraz. Zblízka jsou to drsné a křiklavé skvrny, ale čím dále od plátna, tím lépe vyniká to, co malíř chtěl vyjádřit. Stále ještě vlastní socialistické přání bylo ve mně silnější než skutečnost.

Doma však strana propadla nechutným malichernostem a můj kritický postoj přivedl mne konečně k tomu, že jsem se rozhodl odejeti do Spojených států amerických. Tam jsem poznal kapitalismus v nejbrutálnější a nejvyhraněnější formě. Má zkušenost ostatně byla typická pro celou Evropu. Bylo to v letech, kdy Amerika hýřila zdravím a bohatstvím a kdy se celému světu zdálo, že našla recept na nové formy životní, hospodářské a sociální. Byl to ovšem klam, na který se zvláště v Evropě brzy přišlo. Šlo tu o organismus, který byl uměle vyhnán do plnokrevnosti jen proto, že užíval válečného arsenu. Žil totiž z válečného zadlužení Evropy. Pod živými barvami zdraví bylo však rozeznat hnijící organismus.

A kde to hnilo? Stál jsem tu pojednou tváří v tvář společnosti lidské, kde člověk žil bez lásky k půdě. To byla pro mne zkušenost naprosto nová. Půda, to byl jen výdělečný podnik. Byla to továrna na pásovou výrobu některého zemědělského výrobku. Buď jen žito nebo jen kukuřice nebo

jen zelí nebo jen pastvina pro dobytek, nebo jen farma na slepice a králíky. A váš konečný výdělek závisel jen na tom, jak Židé na chicagské obilní burse se dohodli, že vám budou za váš jediný výrobek platit. A přirozeně, že častěji neplatili, než platili. Farma se zadlužovala, vaše úspory se za několik let propadly a nakonec jste šel dělat dělníka do továrny. Ale v továrně na vás čekala nová hrozná zkušenost. Při stavbě mrakodrapů se často stane, že se lešení propadne a několik zedníků spadne do betonové výstuže. Myslíte, že v tom okamžiku zazní poplašná siréna, že se stroje rázem zastaví a dělníci jsou z nebezpečné situace za chráněni? To by právě nebyla Amerika. Zachraňovat znamená zastavit stroje, ztrátu drahocenného času a tím i ztrátu hezké sumičky provozního kapitálu. Proto se mávne jen rukou, stroje běží dále, sypou na zraněné kámen a cement a zedníci zůstanou ve zdi za živa pohřbeni. A takový je celý ten průmyslový moloch Spojených států. Člověk není nic. Je pouhý nástroj, který má jen tu cenu, jakou má jeho pracovní hodina. A za jednoho tisíc.

Kvalifikované stroje nahrazují kvalifikovaného pracovníka. A tak v Americe kvalifikovaného přistěhovalce Němce nebo Čecha nahrazuje postupně lacinější nekvalifikovaný Polák nebo Rus a Poláka a Rusa vytlačuje ještě méně kvalifikovaný, ale ještě lacinější černoch a Mexičan. Nejlepší části národa jsou postupně házeny na dlažbu a hynou. Ale americká civilisace nezná, co je národ. Ona zná jen lacinou mezinárodní sílu a veliký z ní výdělek a nic víc. Kdyby neměla Amerika také velké prostory a v nich ještě tolik různých možností, osud její pracující vrstvy by byl dávno zoufalý.

A tuto civilisaci americkou začali zavádět v Rusku za pověstných pětiletek. Je radost vždy, když se něco buduje. Také Rusku každý přál, že konečně přechází od revolučního ničení a začíná tvořit. Ale radost Rusů a sympatisujících přešla velmi brzy. Ukázalo se, že bolševici přejímají z americké civilisace to, co je v ní právě nej zhoubnějšího a co americký dělný lid bude jednou revolucí odstraňovat.

První, co bolševici udělali, bylo, že zabili v ruském člověku lásku k půdě a v dělníku lásku k práci. Z půdy udělali jen výdělečný podnik, vyvlastnivše sedláky a zřídivše nucené velkostatky, tak zvaná kolektivní hospodářství, kolchozy, a sovětská hospodářství, sovchozy. Ze samostatných sedláků se stali čeledínové na cizím a kdo s tím nesouhlasil, byl poslán na Sibiř nebo do severních končin Ruska stavět jako trestanec průplavy a železnice. Také z dělníka učinili bolševici jen lacinou pracovní sílu, obětovanou bez milosrdenství strojům a živenou jen nadějemi, že jednou bude lépe. Rodinu rozbili a ženu zahnali také ke strojům. A tak jako v Americe celý hospodářský život byl nakonec závislý na Židech na chicagské obilní burse a na Židech na newyorské burse finanční ve Wall Streetu, tak i v Rusku vše bylo nakonec závislé na židovských komisařích a jejich úřednickém aparátu, složeném opět většinou ze Židů. Pro ně člověk neznamenal nic a kšeft všechno. A poněvadž kšeft bolševickým Židům nešel tak hladce jako Židům americkým, začali se mstít na ruském národě. Jejich tajná policie GPU hledala ustavičně vinníky a vždy je podivuhodným způsobem nalézala v těch nejméně porušených vrstvách ruského a ukrajinského národa, které dovedly

samostatně myslet a ukazovat na všechny stinné stránky nových poměrů. I nejlepší hlava bolševiků, miláček Leninův a nejpoctivější z ruských komunistů, Bucharin, pykal svou hlavou za to, že nesouhlasil s odtržením národa od půdy idiotským systémem kolchozů a s nesmyslnou a bezduchou amerikanisací v továrnách. Po dlouhá létá nad ruským národem seděla obluda židovského GPU a vybírala z národa všechny schopné a samostatné lidi a odpravovala je. Nakonec zůstali jen Židé a z Rusů jen ubohý průměr těch, kteří byli spokojeni se vším, co jim spadlo se stolu židovského, a ještě za to byli vděčni.

Lidstvo může jít kupředu jen tehdy, když z něho ustavičně jako v údolí tisíci horských geysírů tryská iniciativa jedinců. V Rusku iniciativa, tvůrčí myšlenka, se trestá nejčastěji smrtí. Tam si řekli, že na všechno stačí dvacet, třicet lidí ze státní plánovací komise a všichni ostatní nemusí být než bezduchými výkonnými orgány. A když plánovači komise se usnesla, že otevře daleký sever řadou průplavů a železnic a z dělníků se nikomu nechtělo do pustých a nehostinných krajů, dokud by neměli záruky, že je tam o jejich zdraví dostatečně postaráno, plánovací komise věděla si snadno rady. Všichni, kdo nechtěli do kolchozů nebo kdo se jinak provinili samostatností, byli posláni na daleký sever jako trestanci. A pro trestaneckou pracovní sílu nebylo třeba žádných hygienických a-sociálních opatření. Lidé tam po tisících mřeli hladem, špínou a zimou, ale za ně byla zase hned náhrada v nových tisících odsouzenců. V zemi, která si říkala Svaz socialistických republik, rozřešili

velmi jednoduše problém sociální. Z dělné síly nadělali sílu trestaneckou a neměli k ní už žádných dalších povinností.

„Cestováním po rozličných cizích krajinách poznáváme důkladněji svou vlastní otčinu," těmito slovy zahajuje Karel Havlíček Borovský své proslavené Obrazy z Rus, kterými značně přispěl, aby náš národ vystřízlivěl z tehdejšího romantického všeslovanství. Moje osobní zkušenost z Ruska a z Ameriky mne rovněž vrátila otčině. Teprve se zralostí věku a zkušeností dospívám k jasnému vědomí, čím se evropská civilisace, a především civilisace střední Evropy, liší od anglosaského a bolševického amerikanismu.

Základní odlišností Evropy je skutečnost, že zde, ačkoliv se zemědělství už hodně zkapitalisovalo, zachoval se sedlák, který je samostatný a v nejhorším případě dovede být sám na sebe výživou odkázán a který proto lpí na půdě-živitelce s láskou, jež ho naučila přenášet hory trampot a dřiny a udržet se na rodné půdě. To je ta základní vrstva, ze které se národ věčně obrozuje, to je ta tvrdá škola energie, samostatného myšlení a zároveň pocitu, že nad námi je ještě jiný vyšší zákon, než je naše osoba. Zde je také kořen zdravé rodiny, jež nesmí být lehkomyslně obětována dolaru jako v Americe a plánovací komisi jako v Rusku.

Druhou odlišností Evropy je, že dělník je tu víc než jen pracovní síla. Je zároveň členem velké národní pospolitosti. Jakou bouří mravního rozhořčení v náhodě by u nás, v Německu nebo v Itálii vyvolal takový případ zazdění dělníků za živa pro pouhou chamtivost podnikatelů! Jaké národní bouře by dále vyvolalo, kdyby zaměstnavatel si u nás chtěl přitáhnout

laciné pracovní síly černošské a jimi chtěl nahradit pracovní síly našeho národa! Svědomí národa by to nepřipustilo. Aniž jsme si toho snad vědomi, národní svědomí je tu velkou silou, kterou musí každý chtě nechtě respektovat.

A jaké bouře by vyvolalo, kdyby zaměstnavatel chtěl provádět nějaké práce v nehostinných krajích, a místo aby se postaral o zdravé a hygienické pracovní tábory a nebezpečnou práci přiměřeně honoroval, kdyby místo toho svým mocným kapitalistickým vlivem přinutil vládu, aby uměle z pilných občanů dělala trestance a posílala mu je do bud, kde skulinami fičí polární vichřice a smrt! Sociální svědomí národa by rozdrtilo každou takovou vládu. A toto sociální svědomí národní pospolitosti je další silou, která tvoří páteř evropské kultury.

A v evropské kultuře je také nemyslitelný režim, který by svou plánovací komisí chtěl nikoli jen usměrňovat tisíceré praménky tvořivosti jednotlivých členů národa, nýbrž prostě tyto prameny ucpat. Evropa vyrostla tvůrčí silou jedinců a je si vědoma, že v tom je její největší síla. Proto zbavuje se všech pokusů demokracie a bolševismu, které zaváděly sem svůj systém osobní neodpovědnosti a kolektivního schovávání jeden druhému za záda. Evropa chce mít jedince s pevnou a samostatnou vůlí, jedince, kteří za své činy dovedou nésti plnou odpovědnost, neboť vůle a odpovědnost jsou motory pokroku.

Po zkušenostech. z mezinárodní Ameriky a z mezinárodního Ruska stalo se mi jasným, jaký velký poklad skutečné civilisace je v národní pospolitosti, v lásce k rodné půdě a v duchovní samostatnosti a odpovědnosti. A to je to, co

ze mne udělalo Evropana. Přestal jsem věřit, že v Sovětech nebo v Americe jsou obrazy budoucnosti. Vidím v nich obrazy civilisaci, které se octly na scestí, obrazy zrůd, které musí být odstraněny. Došel jsem k přesvědčení, že Evropa má ještě co dáti světu a čím jej zachrániti před úpadkem. Proto nemohu než vítat, že se Evropa v posledních letech vzbouřila proti bezduché amerikanisaci anglosaské a bolševické a že hlavní důraz klade vědomě a pyšně na cenu tvůrčího člověka a na cenu národní pospolitosti, na ducha, půdu a národ. Evropa nalézá sama sebe, svou vlastní podstatu. Poněvadž v Evropě tyto zásady nejbytostnějšího ducha evropského dosud nejlépe a nejdůrazněji projevilo Německo, nemůže být naše cesta než s Německem společná. Sedlák s láskou k půdě, dělník s láskou k práci a národní pospolitosti, zaměstnavatel se sociálním vědomím vůči národu, vzdělanec hrdý na svou vůli a originalitu svých myšlenek, to jsou trvalé složky evropské civilisace. A tato civilisace musí zvítězit nad plutokratickou a rudou civilisaci, ve kterých člověk není ničím, národ se rozplynul v mezinárodní výdělečnou sílu, na podnikavost má monopol jen finanční nebo státní trust, duch a kritický tvůrčí rozum je proklet a kde bohem je zlato a nenasytný moloch strojový. Tvůrčí Evropa zvítězí nad bezduchým rudým a zlatým amerikanismem, neboť duch vždycky nakonec zvítězí nad hmotou.

Poslání Evropy

V rozhovoru s říšským žurnalistou za návštěvy dr. Dietricha v Praze prohlásil náš státní president dr. Hácha: „Bylo a zůstává zásadou mého jednání, že pro národ není tak důležitá jeho státní samostatnost jako spíše existence národa.“ Tím president Hácha navázal na dlouhé období české politiky, kdy *největší* synové našeho národa *v nejlepším* rozkvětu svých duševních sil a *v plné odpovědnosti k lidu*, ž něhož vyšli, *zrazovali* před úplnou státní samostatností jako před mámivou propastí.[4]

Vezměte si nejzralejší politické dílo Tomáše Masaryka, jeho spis o Karlu Havlíčkovi, a rozevřete jej na stránce 378. Najdete tam tento odstavec: „Palacký viděl v ideích, nesoucích se za samostatností úplnou, jen *‚záludný sen‘* a Havlíček smýšlel stejně, vysloviv se hned po svém prvém náčrtu programovém o nemožnosti, aby malý stát mohl existovat docela samostatný, takto: ‚Samostatnost úplná byla by pro nás Čechy za nynějších časů, kde samé nesmírné říše v Evropě povstaly, jenom *holé neštěstí*, byli bychom předně vždy jen mocnářství *slabounké* a od jiných *odvislé* a k tomu naše národnost vždy v největší nebezpečnosti‘.“

Ani Palackého, ani Havlíčka nemůže nikdo prohlašovat za zrádce národa, poněvadž o obou pronesly svůj soud dějiny. Palackému dějiny přisoudily název „otec Českého národa“ a Karel Havlíček je zapsán v dějinách jako národní mučedník. Není sporu, že to byly v minulém století v naší politice hlavy

[4] Předneseno dne 15. března 1941 o výročí Protektorátu v pražském rozhlase a na krátkých vlnách, určených pro obě Ameriky.

nejbystřejší a o pokrok národa nejzasloužilejší. A oba tito nejlepší lidé přišli k poznání, že existence našeho národa bude nejlépe zabezpečena ve velkém státním útvaru a nikoli v úplné samostatnosti.

A všimněme si důvodu, proč považuje Karel Havlíček Borovský úplnou samostatnost za holé neštěstí pro národ. V Evropě povstaly samé nesmírné říše — praví. A tento jediný důvod mu stačí, aby z toho vyvodil, že vedle nesmírných říší by náš stát byl slabý a vždy na někom závislý a ustavičně by nad ním viselo nebezpečí, že zanikne celý v některé válečně bouři. Svou úvahu psal v roce 1848, kdy daleko nebylo tolik nesmírných říší, jako tomu bylo v době Masarykově. Tehdy ještě Německo bylo roztříštěno na více než třicet státečků, také Itálie měla daleko do sjednocení, Francie neměla ještě svou velkou koloniální říši a Anglie byla sice bohatým průmyslovým císařstvím, ale nebyla ještě impériem s tolika dominii a koloniemi. A přece to, co bylo, stačilo, aby Palacký vedle těchto říší viděl v úplné samostatnosti naší „záludný sen“ a Havlíček „holé neštěstí“. Co by teprve říkali situaci v roce 1938, kdy k nesmírným říším politickým přistoupily i nesmírné mocnosti hospodářské, které zabraly všechny zdroje surovin a všechny hospodářské trhy a ponechávaly malé státy trčet ve vzduchu bez možnosti své obyvatele uživit!

Tomáš Masaryk, z něhož uvádíme ony názory Palackého a Havlíčka na nemožnost naší samostatnosti, o čtyřicet osm let pozdě ji se shoduje naprosto s přesvědčením obou našich politiků, neboť říká v knize o Havlíčkovi výslovně: „Sám pro přítomnost souhlasím s Palackým a Havlíčkem — ještě dnes

nelze myslit a chtít jinak. Tak jako Polsko bylo míčem v rukou svých sousedů, jak dnes Srbsko je jen zdánlivě samostatné, tak by se vedlo nám.“ Masaryk takto zvedá pochodeň, vypadlou z umdlených rukou Palackého. Také pro něho spása národa je jen ve velkém státním útvaru tehdejší říše, do níž jsme patřili, a nikoli v plné samostatnosti. Že mu za to bylo spíláno zrádců národa od některých nerozumných jednotlivců, to už snad patří k údělu odpovědných politiků.

Namítne se mi ovšem, že jak Palacký, tak Masaryk svůj názor revidovali a odvolali. Palacký svým pověstným výrokem: „Byli jsme před Rakouskem a budeme po něm“ a Masaryk svou účastí na zřízení bývalé československé republiky.

Byla to však skutečná revise? Je pravda, že Palacký pozbyl důvěry, že se Rakousko udrží. Ale to byla ztráta důvěry v Rakousko, nikoli však ztráta přesvědčení, že národ náš se potřebuje zaklínit do velkého politického a hospodářského celku. Že Rakousko spěje k rozpadu, to, jak ukázala skutečnost, vytušil Palacký velmi správně. Rakousko nedovedlo dělat spravedlivou politiku vůči svým národům. A Palacký také správně vyhmátl hlavního vinníka této nešťastné rakouské politiky. Praví o tom: Rakouští Němci „spustivše se příkladu i učení velikých někdy výtečníků svých, dávají se nyní vésti jediné od zvrhlé žurnalistiky své a od šmoků z větší části židovských, lidí to pohříchu beze svědomí a studu, kteří naprosto nehledí ku pravdě a právu, ale jen k okamžitému zisku svému i k liché oblibě u čtenářstva... Plémě židovské vůbec, emancipované za naší doby, na způsob všech vymaněnců panuje v Němcích již nyní všeobecně, neboť veřejné mínění

netoliko ve Vídni béře se směrem, kterýž popředně židé mu dávají. Jim, jako prototypu jejich Shylockovi, stačí všude a ve všem jen legálnost: co nad ni vyniká ve světě mravním, smýšlení spanilé, velikomyslné a po rytířsku čestné, toho ani neznají, ani, jako nějaké pověry, znáti nechtějí“.

V tom tedy Palacký viděl jednu z hlavních příčin rozkladu Rakouska. Při tom nadále zůstal při svém přesvědčení, že snít o samostatnosti je „šalebný sen“. Věřil, že po rozpadu se vytvoří nějaká náhrada za Rakousko. Masaryk přes tento chmurný názor Palackého o Rakousku znovu oživil víru v rakouský životní prostor a do svých šedesátičtyř let se za toto přesvědčení bil. A ještě celý rok za světové války, jak víme z jeho pamětí, kolísal a nemohl se odhodlat, má-li podporovat snahy o rozbití dunajské monarchie. Až teprve, když viděl, že toto rozbití se zastavit nedá, že si je žádají Srbové, Poláci, Rumuni i Italové, smířil se s myšlenkou samostatnosti. Dostal se tedy k budování naší samostatnosti až teprve v letech stařeckých, když nejlepších svých čtyřiašedesát let věnoval boji proti této myšlence. Ale v úplnou samostatnost ani tehdy nevěřil, neboť doufal, že náhradou za Rakousko bude Společnost národů, která odboural ponenáhlu neudržitelnou samostatnost evropských států a vytvoří cosi jako Spojené státy evropské.

Ale v této naději je i všechny ostatní zklamala Anglie. Tato se rozhodla po válce vrátit se ke staré hře na kočku a myš v Evropě, to jest štvát vzájemně proti sobě Německo a Francii a dělat při tom toho třetího, který se směje, když dva se perou. Tím připravila budoucí katastrofu Francie. Malé státy, které počítaly s tím, že po příkladu Německa všechny evropské státy

odzbrojí, musely nyní ke všem nesnázím hospodářským ještě udržovat velmi nákladné armády a tím upadaly do finančního otroctví čím dále tím nesnesitelnějšího. Na konci toho všeho zela propast, do které my jsme padli první.

Tím, že Společnost národů vinou Anglie hned v zárodku zradila svůj program, vytvořila se v Evropě velmi kuriosní situace. V době, kdy aeroplány překonávaly vzdálenosti oceánské a přirážely k sobě nejvzdálenější pevniny, kdy sever evropský mohl si podat letecky ruku se severem americkým přes věčně ledový pól severní, kdy letadlo obletělo zeměkouli za pouhý týden, rychle se blížila chvíle, kdy naše malá planeta se stane mrzutě malou pro letecký weekendový výlet, v tu dobu smršťování všech vzdáleností se Evropa rozpadá na spoustu drobných státečků, žárlivě střežících své hranice. Rázem jsme se octli ve středověku, kdy forman za každých pár hodin narazil na dřevo mýta a na celní hranici. Neboť cesta autem po Evropě byla už takovou cestou formanskou, při které se více času strávilo celními formalitami než jízdou a víc utratilo ve clech než v benzinu. A každý tento státeček se začal obklopovat různými těmi Maginotovými liniemi jako ve středověku města hradbami a příkopy a po hradbách se procházely stráže, po zuby ozbrojené a v každé zemi jinak oprýmkované. A jako ve středověku město nepustilo do svých hradeb cizí zboží leč jen za velké poplatky, tak i nyní každá ta zemička byla obklopena celními závorami, odmítajícími zboží cizí.

Samostatnost se ukázala šalebným snem a holým neštěstím nejen pro nás, ale pro všechny ostatní malé státy. Existence malých států strhla svět do středověku. Vytvořilo se

množství malých ohrad, na sebe žárlících, jako kdysi Benátky na Janov, Janov na Pisu, Pisa na Florencii, Florencie na Milán, nebo u nás Tábor na Prahu a Kolín na Kutnou Horu. Ohrad, kde lokální patrioti ustavičně brousili dýku nenávisti a kde lidé žili přitom v ustavičném strachu o existenci, rodiny se těžko živily, mladé generaci mizela půda pod nohama a životní úroveň den ze dne byla nižší a nižší. Každý z nás, i když si to nepřiznával, cítil, že musí přijít něco mohutného, co tento středověk smete.

A toto mohutné přišlo. Jsme právě uprostřed tohoto velikého revolučního procesu. Veliký národ německý odstraňuje hospodářskou a politickou roztříštěnost evropského prostoru. Podemílá hranice politické i celní, Angličany uměle udržované, a rozbíjí přitom zlatá pouta, kterými Angloameričané Evropu sevřeli. Celá Evropa pod vedením Německa začíná se řadit v jeden mohutný hospodářský a politický celek. Co neudělala Společnost národů, dělá Německo. Připravuje Spojené národy Evropy. Buduje veliký životní prostor, společný všem národům evropským, a při tomto budování už nebude rušivě působit onen nezdravý a rozeštvávající vliv židovský, který soustavně otravoval spolužití národů, aby v nastalých třenicích mohl strhovat na sebe veškeru hospodářskou moc.

Sjednocení Evropy je první etapa dnešní veliké revoluce mezi národy. Druhou etapou je získat evropským národům prostory, které by mohly kolonisovat. V žádné domácnosti by neměla chybět mapa celého světa, aby si každý, v každé minutě, znovu a znovu uvědomoval, jak obrovské jsou prostory na světě, které jsou ještě prázdné a které anglická chamtivost si

vyhradila pro sebe a Evropanům uzavřela. Dnes se tu tlačíme jeden na druhého a namačkáni hádáme se tu navzájem, strkáme se a vytlačujeme. A ve světě je tolik místa pro mladou podnikavou generaci a pro její průkopnický zápal! Jaké tu nastane uvolnění, až se Angličanům prázdné prostory světové odejmou a dají Evropanům k disposici! Svět je příliš velký, než abychom se stravovali zde v malichernostech. Otevřme do něho pro naše děti bránu! Skvělý německý meč to dělá dosud sám. Dělá to nejen pro sebe, ale i pro nás. Buďme mu aspoň vděčni a pomáhejme mu.